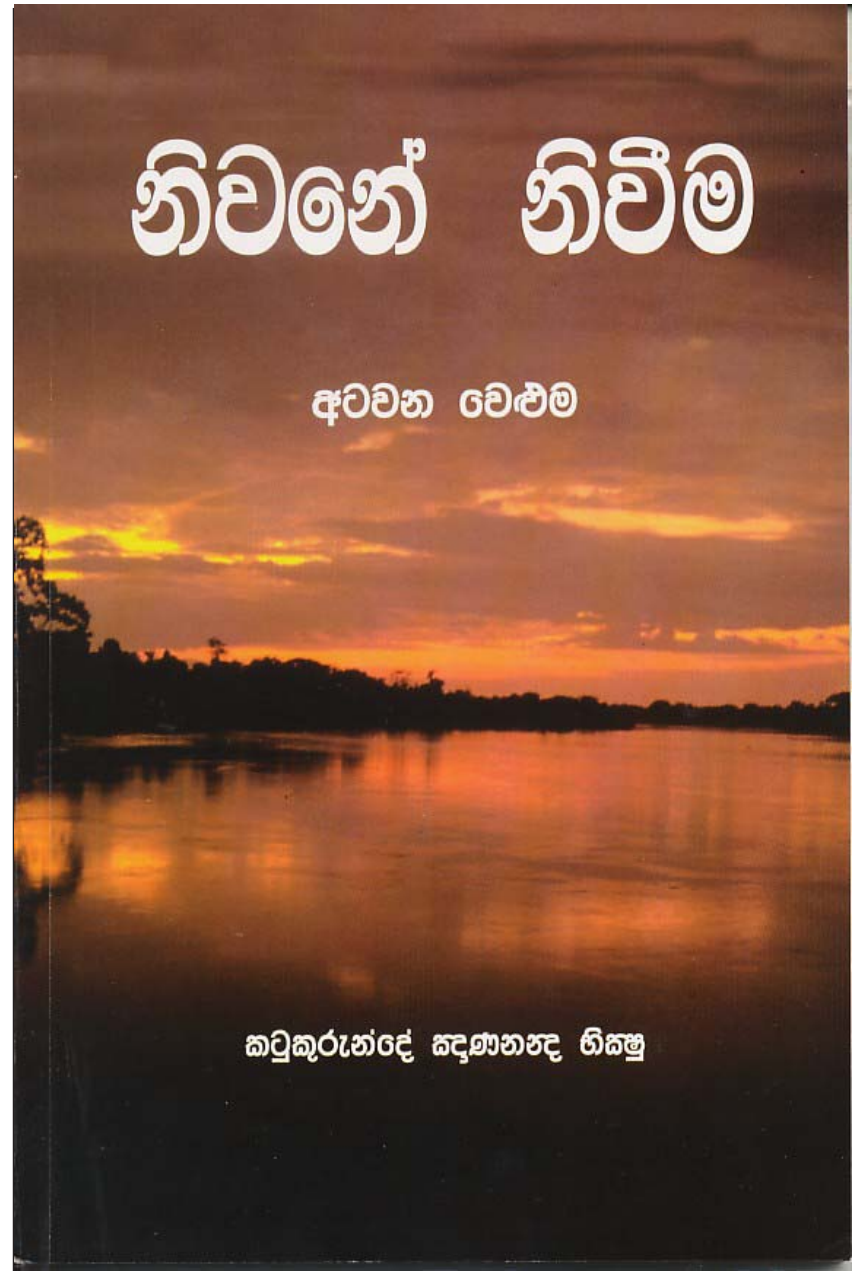

නිවනේ නිවීම

අටවන වෙළුම

කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද හිමි

නිවනේ නිවීම

(දෙසූම් පෙළකි)

අටවන වෙළුම - දෙවන මුද්‍රණය
(22-24 දෙසූම්)

කටුකුරැන්දේ කුසුණන්ද භික්ෂු

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසතය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර,
දේවාලේගම

ISBN 955-8832-12-x

ප්‍රකාශනය
ධර්මනුභව මුද්‍රණ භාරය
මහාභාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව

ධම්මදානයකි

මුද්‍රලව විකිණීම සපුරා තහනම් වෙයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2000 අගෝස්තු

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන

- .1. පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසතය
'පහත් කණුව' කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.
- 2 රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.
3. ඩී. ඩී. වේරගල මහතා
422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ.
4. අනුර රූපසිංහ මහතා
27, කොළඹ වීදිය, මහනුවර
5. මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
2, බුලර්ස් පටුමග,
කොළඹ 07.

මුද්‍රණය
කොමිටි ප්‍රිත්වර්ස්
17/2, පැණිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල,
නුගේගොඩ.
වෙලු : 011-4302312

මෙම දේශනාමාලාව පැවැත්වීමට ආරාධනාකොට
 අප දෙසැවන් කළ
 මිහිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ
 අපවත් වි වදාළ
 අභිපූජනීය, මහෝපාධ්‍යාය
මාතර ශ්‍රී ඥානාරාමාභිධාන
 අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී නාමයට
'නිවනේ නිවීම'
 පුජෝපහාරයක්ම වේවා!

එතං සන්තං
 එතං පණීතං
 යදීදං
 සබ්බ සංඛාර සමථො
 සබ්බපට්ඨපට්ඨිසසගෙහා
 තණ්හකධයො
 විරාගො
 නිරොධො
 නිබ්බානං

"මෙය ශාන්තය
 මෙය පුණීතය
 එනම්
 සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම
 සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම
 තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම
 නොඇල්ම නම්වූ විරාගය
 නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය
 නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

හැඳින්වීම

බුද්ධ දේශනාවෙහි දැක්වෙන ප්‍රතිපත්ති මාගීයේ අවසාන පරමාටීය වන 'නිවන' පිළිබඳව ඇත අතීතයේ පටන්ම විවිධ මතිමතානතර ප්‍රකාශයට පත් වී ඇත. ආසී අෂටාංගික මාගීය 'සමමා දිට්ඨි' නම් වූ 'හර දැක්ම' පෙරටු කරගත් ප්‍රතිපදාවකි. එබැවින් ඒ මාගීයෙහි ගමන් කරන්නෙකුට ගමනෙහි ඉලක්කය ගැන නිරවුල් අවබෝධයක් ඇතිවිය යුතුමය. බුද්ධ වචනයට අනුකූලව එවැනි අවබෝධයකට මහ හෙළි කිරීම මෙම දේශනා මාලාවේ පරමාටීය විය.

පටුන

	පිටු
හැඳින්වීම	vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	x
අමා ගහ	xi
ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය	xiii
ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය	xiv
'නිවනේ නිවීම' - 22	1
'නිවනේ නිවීම' - 23	25
'නිවනේ නිවීම' - 24	49

මිනිර්ගල නිස්සරණ වන සෙනසුනෙහි ප්‍රධාන කම්ප්‍රානාචාර්යයන් වහන්සේ වශයෙන් වැඩ විසූ, අපවත් වී වදාළ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් අප වෙත කරන ලද සමාරාධනය මේ දේශනා පෙළට ආසන්න නිමිත්ත විය. අපගේ ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ උන්වහන්සේ, මෙයට වසර කීපයකට පෙර නිස්සරණ වන යෝගාවචර සහ පිරිසට ඉදිරිපත්වූ එක්තරා ධම් ගැටළුවකදී 'නිවන' පිළිබඳව දේශනා පෙළක් පැවැත්වීම ප්‍රයෝජනවත් විය හැකි බවත්, ඒ දේශනා පටිගත කරගැනීමට කටයුතු යෙදිය හැකි බවත් පවසමින් අප වෙත කරන ලද දයාත්විත ආරාධනය පිළිගැනීමට මුලදී පසුබට වීමු. යළිත් එම ආරාධනාව කළ අවස්ථාවේදී, එසේ පසුබට වීමට එක් හේතුවක් වශයෙන් අප සඳහන් කළේ 'නිවන' සම්බන්ධයෙන් දැනට ප්‍රචලිතව ඇති ඇතැම් මතිමතානතර කෙරෙහි අප දක්වන වෙනස් ආකල්පය නිසා ඇතිවිය හැකි ප්‍රතිචාරයය. එවිට උන්වහන්සේ වදාළේ: "ඒකට කමක් නෑ..... මා ආරාධනා කළ බව දේශනාවේදීම කියන්න" යනුවෙනි.

ඒ සා උදාර පැවරීමකින් උත්සාහවත්ව ආරම්භ කරුණු මෙම දේශනා මාලාව දෙවසරකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ (1988.08.12-1991.01.30) දෙපෝයකට වරක් බැගින් අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ අතිපුජනීය පාදමුලයේදී නිස්සරණ වනයේ අප සබ්‍රහ්මචාරී ගරුතර යෝගාවචර සහ පිරිස හමුවේ පවත්වන්නට යෙදුණි. ගිලන්වූ ඇතැම් අවසථාවලදී පවා මාහිමිපාණන් වහන්සේ යහන්ගතව දෙසුමට සවන් දුන්හ. උන්වහන්සේ බැහැර සෙනසුනෙක වැඩ විසූ එක් අවසථාවෙක, මාහිමිපාණන් වහන්සේ මුලදී සුනෙහි නොමැතිව දේශනා පැවැත්වීම සම්බන්ධයෙන් පැනනැගුණු ප්‍රශ්නයක් නිසා එක් දේශනා වාරයක් මහ හැරුණි. ඒ බැව් සැලවූ විට. නොකඩවාම දේශනාමාලාව පැවැත්විය යුතු බවත්, තමන් වහන්සේට ඒ දෙසුම් පටිගත කළ පසුව වුවද ඇසිය හැකි බවත්, උන්වහන්සේ වදාළහ.

අප ගුරු දේවයන් වහන්සේගේ ඒ උදාර මුදිතා ගුණයට හා ධම්මාමි ශාසන දයාවට නමස්කාර වේවා!

දෙසුම් 33 කින් පරිමිත මෙම දේශනා මාලාව පැවැත්වීමේදී අප අනුගමනය කළ විවරණ මාගීය අනුව හේතුසාධක වශයෙන් පෙළ අටුවා ආදියෙන් කොතෙකුත් උඩාන පාඨ ගෙනහැර දැක්වීමට සිදුවිය. ඒ අනුව එක්තරා බුද්ධිගෝචර රටාවක් මෙහි දැකිය හැකි නමුදු අප පරමාථීය වූයේ සද්ධම්මේ සථිව ප්‍රායෝගික පක්ෂය ඉස්මතු කර දීමමය. ඇතැම් විට හුදු බුද්ධිවාදයක අතරමං වී සිටින උගතුන් කිසියම් ධම්මප්‍රබෝධයක් තුළින් ප්‍රතිපදාව වෙතට යොමුකරවා ගැනීමට මේ විවරණ මාගීය උපකාරවත් විය හැකිය. කෙසේ හෝ වේවා, යමෙකුට ධර්මසය විදිමින්ම දෙසුමකට සවන්දිය හැකිවන අයුරින් විවිධ උපමා, උපමා කථා, නිදර්ශන ආදියෙන් දෙසුම් පෙළ පණපෙවීමට උත්සාහවත් වීමු. බුදු පියාණන් වහන්සේ වදාළ පරිදිම, "මෙහි ඇතැම් නුවණැති පුරුෂයෝ උපමාවෙකිනුදු දෙසුමෙක අරුත මැනවින් වටහා ගනිති".

අසන්නවුන්ගේ අවධානය නොවිසිරෙන අයුරින් මුතු ඇට පෙළක් නූලක අවුණන්නාක් මෙන් ධම් කාරණා සාධක සහිතව ගොනු කර දැක්වීම දේශනාවක් තුළ දී කළ හැකි පහසු කාර්යයක් නොවේ. එබැවින් එවැනි ගැටලු තැන්වලදී හේතුසාධක කීපයක් පමණක් දැක්වීමෙන් සැඟීමකට පත්වීමට සිදුවිය. එහිලා වඩාත් සවිස්තර විවරණ විග්‍රහ අප අතින් ලියැවී පළවූ ග්‍රන්ථ කීපයක ඇතුළත් වී ඇත.¹

දෙසුම් පෙළ නිමකොට සත්වසරකට පසු "නිවනේ නිවීම" නමින් එළිදැක්වෙන මෙම ග්‍රන්ථයෙන් යම් ශාසනාථීයක් ඉටු වෙතොත් එයින් ජනිත කුලල සම්භාරය දෙසුම්පෙළට ඇරැයුම් කොට වදාළ අප ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ මිනිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ අතිපූජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ අනුමෝදන් වන සේකවෝ! ඒ දුලිභ ගුරු ඇසුර ලබාගැනීමට මහපදු ශ්‍රී කලාණි

1 * 1 Concept and Reality in Early Buddhist Thought - (1971)
* 2 Samyutta Nikaya - An Anthology Part II - (Wheel No. 183/185)
* 3 Ideal Solitude - Wheel No. 188
* 4 උත්තරීතර හුදෙකලාව - (දම්සක් අංක 172/173)
* 5 The Magic of the Mind - (1974)
6 Towards Calm and Insight-Printed for free distribution by J.Alwis
* Published by Buddhist Publication Society. P.O. Box 61, Kandy
බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, තැ.පෙ. 61. මහනුවර

යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ සමුතපාදක අතිපූජනීය පණ්ඩිත කඩවැද්දුවේ ශ්‍රී ජිනවංශ මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් අතිපූජනීය නාඋයනේ අරියධම්ම මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් මෙම ධම්දානමය කුලලය හිමිවේවා!

පටිගත වූ දෙසුම් 33 පිටපත් කිරීමේ භාරදුර කාර්යය මහත් පරිශ්‍රමයකින් ඉටුකළ හසුරුදෙණියේ පියදසසන හිමියන්ටද, සමීක්ෂණ ශුද්ධ ආදියෙන් පසුව එම අත්පිටපත මුද්‍රණය සඳහා සකස් කර දුන් පූජ්‍ය උඩර්වරයගම ධම්මච්චි, පූජ්‍ය මහයායේ ධම්ම සුනේතන යන හිමිවරුන්ටද දෙසුම් පටිගත කිරීම් පිටපත් කිරීම් ආදී කටයුතුවලට සහායවූ හැමදෙනා වහන්සේලාටද මෙම ධම්දානමය පින පරම ශාන්ත නිවාණාවබෝධය පිණිසම වේවා! එමෙන්ම, අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී කැසට් පටි සපයාදීමෙන් හා ලිපි ද්‍රව්‍ය, ඡායා පිටපත් ලබාදීමෙන් අනුග්‍රහය දැක්වූ වඩිලි ප්‍රනාන්දු මහතා ප්‍රධාන වී. එච්. පී. මුණවීර සහ සමාගමේ කාර්යමණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

අමිලවූ ධම්ම මිල කිරීමකින් නොපිරිහෙලා ධම්මාමිත් අතට පත්කිරීම අපගේ අභිලාෂය විය. එහෙත් විශාල ග්‍රන්ථයක් බවට පත්වන මෙම දෙසුම් පෙළ එක්වරම බොහෝදෙනෙකුන් අතට පත් කිරීමේ දුෂ්කරතාව වැටහුණෙන් දෙසුම් 3 බැගින් වෙළුම් 11 ක් වශයෙන් එළි දැක්වීමට අදහස් කළෙමු. මේ අනුව යටත් පිරිසෙයින් දෙසුම් කිහිපයක් හෝ කියවීමට වැඩිදෙනෙකුට අවස්ථාව සැලසෙන අතරම ධම්දානමය පූණ්‍ය කමීයට බොහෝදෙනාගේ සහභාගිත්වයද ලැබෙනු ඇතැයි හඟිමු. එබැවින්, ග්‍රන්ථය තවමත් ශුද්ධපත්‍ර අවස්ථාවේ පවතින නමුදු මෙසේ පළමු වෙළුම නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. යථා කාලයේදී සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථය පුස්තකාල මුද්‍රණයක් වශයෙන් අංග සම්පූර්ණව මුද්‍රණය කෙරෙනු ඇත. කෙසේ වෙතත්, 'නිවනේ නිවීම' වෙළුම් එකොළොසම පිළිවෙලින් එකතු කරගන්නා පාඨකයින්ගේ පහසුව තකා අවසන් වෙළුම සමග උපමා ඉහිවැලක් හා ගාථා ඉහිවැලක් ද සහිත 'පදයතුරක්' (අනුක්‍රමණිකාවක්) නිකුත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙමු. එම පදයතුර සකස් කිරීමේදී අපට සහාය වූ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහකාර කොමසාරිස් උපාලි ජයනෙත්ති මහතාට ඒ පින නිවන් දොර ඇරෙන යතුරක්ම වේවායි පතමු.

ග්‍රන්ථ මුද්‍රණයෙහිලා මුද්‍රණාලය හා අවශ්‍ය සම්බන්ධීකරණය පිළිබඳ සම්පූර්ණ වගකීම භාරගෙන විශේෂ කැපවීමකින් ග්‍රන්ථය එළිදැක්වීමට කටයුතු කරන මහාභාරකාර තැන්පත් යූ. මාපා මහතාට මෙම ධම්දානමය කුලලය ස්වකීය ධම් ප්‍රාර්ථනා ඉෂට කරගැනීම පිණිස හේතුවාසනා වේවා! එසේම, වෙළුම් එකොළොසකින් නිමාවන ග්‍රන්ථයෙහි බරපැන, 'බර පැනයක්' නොවනු පිණිස 'ධම්ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' නමින් විශේෂ

අරමුදලක් පිහිටුවීමෙන් පුරෝගාමීවූ පින්වත් ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතාට එම ආදර්ශවත් පරිත්‍යාගයෙන් ජනිත කුශලය පරම ශාන්තවූ 'නිවනේ නිවීම' පසක් කරගැනීමට උපනිශ්‍රය වේවායි! යි පතමු. මුද්‍රණ භාරයේ තීරණාත්මක අවසාන අදියර සඳහා පුණී සහයෝගය දෙන කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ කාසී මණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමි විය යුතුව ඇත.

මෙයට
සසුන් ලැදී,
කටුකුරුන්දේ ඝඤාණනන්ද හිඤ්ඤ

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසතඤ
'පහත් කණුව'
කත්තලොදුර
දෙවාලෙගම

(25 41) 1997 ජූලි 1

ප්‍රකාශක නිවේදනය

අතිපුජ්‍ය ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ ඉතා අගනා දෙසුම් පෙළක්, මෙසේ කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කොට, බුදුදහම පිළිබඳ නිරවුල් දැනුමක් ලබා ගැනීම පිණිස උනන්දු වන අය අතට පත් කිරීමට හැකිවීම ගැන මහත් සේ සතුටු වෙමි.

පටිගත කරන ලද දේශනාවලට සවන් දීමෙන් පසු, එම දේශන කෙසේ හෝ මුද්‍රණය කොට ධර්ම දානයක් ලෙස බෙදාදීමේ අවශ්‍යතාව අපහට දැනුනි. එවැනිම උද්යෝගයකින් එම කාර්යය ඉටු කර ලීමට ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතා අපගෙන් කිසිදු පෙළඹීමක් නොමැතිව, සිය කැමැත්තෙන්ම සැදැහැසිතින් ඉදිරිපත් වීම ධර්ම ශක්තිය විදහා පෑමක් මෙන් විය.

එම මහඟු පුණ්‍යකර්මය උදෙසා ඒ මහතා විසින් මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ඒ සඳහාම වූ විශේෂ අරමුදලක් "ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් පිහිටුවන ලදී.

මෙවැනි උතුම් ශාසනික කටයුත්තක් සඳහා අනුග්‍රහය දැක්වූ ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතාටත් ග්‍රන්ථය ඉතා ඕනෑකමින් මුද්‍රණය කොට එළි දැක්වීම පිණිස කටයුතු කළ මුද්‍රණ ශිල්පී කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ රවි කරුණාරත්න මහතාටත්, ශාසන විරසිතිය සඳහා තම ධනයත්, ශ්‍රමයත් වැය කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රීතිය අපමණය.

'නිවනේ නිවීම' නමින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන මෙම දේශනා මාලාවේ ඉතිරි දේශන කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කිරීම පිණිස දායකවීමට කැමති හවතුන්හට, ඒ සඳහා "ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන" නමින් වෙක්පත් හෝ මුදල් ඇණවුම්, (මුදල් ඇණවුම් නම් ටොරන්ටන් වතුරග්‍රය උප තැපැල් කාර්යාලයෙන් මාරු කරගත හැකි පරිදි) ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාර අරමුදලට බැර කිරීම පිණිස පහත සඳහන් ලිපිනයට* එවිය හැකි බැව් කරුණාවෙන් දන්වා සිටිනු කැමැත්තෙමි.

යු.මාපා
ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන

මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
තැ.පෙ. 548
2, බුලර්ස් පවුමග
කොළඹ 07.
1997 ජූලි 1

අමා ගහ

මහවැලි ගහ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසකි. පිපාසයට පැත්තේදී නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරන් පිනාගියහ. මැලවුණු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බරවිය. මල් පලින් ගැවසීගත් කුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ කුටු කළුව වගුළහ.

දහම් අමා ගහ "උතුරට" හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙළක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා "එදා-වෙල" සඳහා වත් විය පැහැදීම කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අම්ල දහම් අමාදිය දහරන් සඳහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අර්ධ මිසදිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙත් මහට නැමී ගත්හ. ලොවී-ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිරී බැකියෙන් නන් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

"ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවූයේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගහ "උතුරට" හැරවූවේ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවතී "පහන් කණුව ධම්දේශනා" පොත් පෙළෙහි "බරපැන" දැරීමටත්, දෙස්-විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත-පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. "දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ" අදහසින් අම්ල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම "නැවත මුද්‍රණ" පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගහ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

"පොත් අලෙවිය" පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන "දහම් පඩුර" තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක මෙන් නොමසුරුව අන් දහම් ලැදියනටද දී ධම් දානයට සහභාගී වූහ. ඉනුදු නොනැවතී, ශක්ති පමණින් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට" උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගහ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

"සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති"

මෙයට,
සසුන් ලැදී
කටුකුරුන්දේ කදුළානන්ද හිසමු

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය ඝණාසනය
'පහත් කණුව'
කතලෙගෙදුර
දේවාලේගම

2000 ජුනි 05 (25 44 පොසොන්)

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළ කරනු ලබන "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළෙහි සයවැනි වෙළුම දක්වා මුද්‍රණය කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය මැනක් වනතුරු කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ මහාභාරකාර තනතුර දැරූ යූ. මාපා මහතා විසිනි. ඉතා ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සහිත එම වටිනා දහම් පොත් පෙළ එළි දැක්වීමට හැකිවූයේ ඒ මහතාගේ අප්‍රතිහත ධෛර්යය නිසාමය.

මෙම පොත් පෙළෙහි හත්වැනි වෙළුම මුද්‍රණයට සකස් වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවේදී මාපා මහතාට ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ තානාපති ලෙස මියන්මාර් (බුරුමය) දේශයට යෑමට සිදුවිය. පෙරවාදී බුදු දහම නිර්මලව පවතින එවැනි දේශයකට පත් වී යෑම හුදෙක් ඒ මහතාගේ ශාසනික සේවයේ තවත් පියවරක් ලෙස දකිමු.

මාපා මහතා විසින් එසේ නික්ම යාමට පෙර, "නිවනේ නිවීම" සෙසු කාණ්ඩ මුද්‍රණය කිරීමේ කටයුතු කිසිදු බාධාවකින් තොරව කරගෙන යාම පිණිස, අති ප්‍රජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඥාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ මෙම දේශනවල අගය දන්නා අප කීපදෙනෙක් මහාභාරකාර කාර්යාලය වෙත කැඳවා, ඒ පිළිබඳව වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කරන ලදී. එම ක්‍රියා පිළිවෙල අනුව "නිවනේ නිවීම" දේශන මාලාව සහ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරනු ලබන "පහත් කණුව ධම් දේශනා" ග්‍රන්ථ එපරිද්දෙන්ම ඉදිරියේදී පළකෙරෙනු ඇත.

මෙම උතුම් ශාසනික සේවය ඉටු කිරීමට මාහට එම භාරයේ ස්ථාපක වශයෙන් මෙතැන් සිට වගකීම පැවරී තිබේ. එම මහඟු කාර්යය ඉෂට කරගැනීම පිණිස ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන සියලුම බැතිමත් දායක දායිකාවන්ගේ අනුග්‍රහය අපි බලාපොරොත්තු වෙමු.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරයට එවනු ලබන ආධාර ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාරතැන නමින් පහත සඳහන් ලිපිනයට එවිය හැක.

තවද ආධාර දෙන පින්වතුන්ගේ පහසුව තකා දැන් නුගේගොඩ සම්පත් බැංකු ශාඛාවෙහි "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් ගිණුම් අංක 000360001415 දරණ ජංගම ගිණුමක් විවෘත කර ඇති බව සලකන්න.

ජී.ටී. බණ්ඩාර,
ස්ථාපක, ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

1999 ඔක්තෝබර් 25 වැනි දින.

රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්, 191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.

ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය

- මහා. - මහා වග්ග පාළි
- දී.නි. - දීඝ නිකාය
- ම.නි. - මජ්ඣිම නිකාය
- සං.නි. - සංයුක්ත නිකාය
- අං.නි. - අංගුත්තර නිකාය
- බු.නි. - බුද්ධ ක නිකාය
- ධ.ප. - ධම්මපද
- උදා. - උදාන
- ඉති. - ඉතිවුත්තක
- සු.නි. - සුත්තනිපාත
- පෙර. - පෙරගාථා
- පෙරී. - පෙරීගාථා
- මහානි. - මහා නිද්දෙස
- වු.නි. - වුලල නිද්දෙස
- නෙතති - නෙතතිපසකරණ
- සු.වි. - සුමධගලවිලාසිනී (දීඝ නිකාය අටුවාව)
- ප.සු. - පපඤ්චසුදනී (මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව)
- සා.ප. - සාරඤ්චපසකාසිනී (සංයුක්ත නිකාය අටුවාව)
- මනො. - මනොරථපුරණී (අංගුත්තර නිකාය අටුවාව)
- ධ.අ. - ධම්මපදට්ඨ කථා
- ප.ජො. - පරමඤ්චජොතිකා
- ජා.අ. - ජාතකට්ඨකථා
- ප.දී. - පරමඤ්චදීපනී
- වි.ම. - විසුද්ධිමග්ග
- බු.ජ. - බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
- හේ.මු. - සයිමන් හේවාචිතාරණ මුද්‍රණය

22 වන දේශනය

22 වන දේශනය

"නමො තසා භගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධසා"

"එතං සනතං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨි පටිනිසාගෙගා තණ්හකඛයො චිරාගො නිරාධො නිබ්බානං."

"මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ චිරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය."

අතිපූජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමීපාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝ රත්නයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනා මාලාවේ විසිදෙවන දේශනයයි මේ.

මේ ශාසනයේ විමුක්ත පුද්ගලයා මහා සමුද්‍රයට උපමා කරන ලද්දේ යම්කිසි ගැඹුරු අර්ථයකින් බව තේරුම් කරන්නට අපි ගියවර දේශනයේදී උත්සාහ කළා. දිය සුළියක උපමාව අපි ඒකට ඉදිරියට ගත්තා. සංසාර වටයෙන් මිදීම, එහෙම නැත්නම් සංසාර වටය සිදීම, හරියට දිය සුළියක නතරවීම හා සමානයයි. සංසාරක දිය සුළිය නතරවීම හා සමානයයි. සාමාන්‍යයෙන් දිය සුළිය කියල කියන්නේ හැරෙන, පැරෙන, පාතාලයක් කේන්ද්‍රස්ථානය කරගෙන මහ මුහුද තුළ පෞද්ගලික පැවැත්මක් මවා පාන යම්කිසි විපරිත, අයථා, විතථ, තත්ත්වයක්. දිය සුළිය නිතරම දෙකක් පිළිබඳ හැඟීම ඉස්මතු කරදෙන, අවයතාවක් අනුව ක්‍රියාත්මක වන, විපර්යාසයක්. එය ඇතිතාක් අතනක් මෙතනක් තිබෙනව. මමෙක් පරෙක් සිටිනවා. ඇතුළත පිටත හේදයක්, අනෙතා ජටා බහි ජටා අවුල් තත්ත්වයක් දිය සුළියකින් පිළිබිඹු කෙරෙනව. දිය සුළියක නතරවීම අවයතාවෙන් මිදුන හුදකලා 'කේවලී' තත්ත්වයක්. 'කේවලී' කියන වචනය ගැනත් අපි ගියවර සාකච්ඡා කළා. දිය සුළියක නතර වීමක් හා සමඟම, අර කලින් කියාපු ඇතුළත පිටත හේද - අනෙතා ජටා බහි ජටා අවුල් ආදිය - ඒ සියල්ල නිරවුල් වෙනව. ඒ සියල්ල නිරවුල් වූ ශාන්ත තත්ත්වයක් දිය සුළියක නතරවීම. එතැනක්, මෙතැනක් කියල දක්වන්නට බැරි මහ මුහුද විතරයි ඉතුරු වෙන්නේ. මහ මුහුද යම් සේද දැන් දිය සුළියත් එසේමයි. මේ, එසේ වූ බව දිය සුළියෙහිම නතරවීමයි, නිරෝධයයි, සංසිදීමයි. මේ නතර වූ දිය සුළිය පිළිබඳ කිසියම් ආකාරයකින් පෙන්නුම් කිරීමක් කරන්න බැහැ, අර කලින් පෙන්නුවා වගේ අතන මෙතන ආදී වශයෙන්. මහ

මුහුදේ 'යථාබව' පිළිගත් 'තථාබව' එයයි. මේ තථාබව අනුව ගිය, එහෙම නැත්නම් තථ බවට පැමිණි, ඒ දිය සුළිය දත් තථාගත නමින් හැඳින්වීමට හැම අතින්ම සුදුසුයි. මේ තථාබවට තාදී කියන වචනයක් සම්බන්ධයි. ඊට සමානයි. තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳව 'තාදී' යන වචනය යොදනව. 'තාදීසො' යන වචනය යොදනව. එහි තේරුම අපි සිංහල හෝ 'හිංගල' වචනයෙන් කිව්වොත් 'එහෙව්' බව. මේ තථාගත වරයාගේ එහෙව් බව, අර අෂ්ට ලෝක ධර්මයෙන් කම්පා නොවන, අකුප්පා වේනො විමුක්තියයි, නිවනයි.

තථාගතවරයා මරණින් මත්තෙහි වෙයිද නොවෙයිද ආදී වතුෂ්කෝටි ප්‍රශ්න වලට, සතරකොන් ප්‍රශ්න වලට, බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු නොදුන්නේ මක්නිසාද යන්න අපි ගියවර දේශනයේ දී ඉදිරිපත් කළ සුත්‍ර කොටස් වලින්, බොහෝ දුරට පැහැදිලි වෙන්න ඇති. 'දිට්ඨව ධමම සච්චනො ථෙතනො තථාගතො අනුපලබ්භියමානො' 'දිට්ඨ දැමියෙහිදීම ඇත්ත වශයෙන්ම, ස්ථිර වශයෙන්ම තථාගත කෙනෙකුන් නොලැබෙන කල්හි' යන දේශනා පාඨයෙන් හැඟෙන ආකාරයට ජීවමානව සිටියදීත් ඇත්ත වශයෙන්ම තථාගත කෙනෙකුන් නැති නිසා මරණින් මතු තථාගතවරයාට කුමක් වේද යන ප්‍රශ්නය පවා අර්ථශුන්‍ය බව නිගමනය කරන්නට අපට සිද්ධ වුණා. ඒ වගේම 'පුබ්බෙවාභං එතරහිව දුකඛඤ්ච පඤ්ඤපෙම් දුකඛස්ස ව තිරොධං.' 'කලින් දුකුත් මම දුකක් සහ දුකෙහි තිරොධය පමණක්ම පෙන්වලමි.' කියන ඒ බුද්ධ වචනය අනුව, ඒ තීරණාත්මක බුද්ධ වචනය අනුව, අපට පෙනෙන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නයට උත්තර දීමේදී සත්ත්ව පුද්ගල ව්‍යවහාරය එහෙම පිටින්ම ඉවත් කරල ඒ වෙනුවට ධර්මස්වභාවය පමණක්ම, හුදු ධර්ම ස්වභාවය පමණක්ම, මතුකර දෙන වතුරායී සත්‍ය දේශනාව උපකාර කරගෙන මේ ප්‍රශ්නය විසඳු බවයි.

මේ සත්ත්ව පුද්ගල ව්‍යවහාරය පිළිබඳව අපට ටිකක් ගැඹුරින් සලකා බලන්න සිද්ධ වෙනව. මක්නිසාද, තථාගතවරයා නැතෙයි කීවාම බොහෝ දෙනෙකුට හිතියකුත් ඇති වෙනව. මේ කුමන අර්ථයකින්ද මේක කියන්නේ කියන එක තේරුම් ගැනීමට මේ සත්ත්ව කියන වචනයට බුදුරජාණන් වහන්සේ දී වදාළ අලුත් නිරුක්තියක්, අමුතුම නිරුක්තියක්, ගියවර රාධ සංයුක්තයෙන් උපුටා දක්වුවා. 'රූපෙ ඛො රාධ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දි යා තණ්හා තත්‍ර සන්තො තත්‍ර විසන්තො තස්මා සන්තොති වුච්චි.' 'රාධ, රූපයෙහි යම් ඡන්දයක් යම් රාගයක් යම් නන්දියක් යම් තණ්හාවක් වෙයිද ඒ රූපයෙහි ඇලුනේ, වෙසෙසින්ම ඇලුනේ, එහෙයින් එබඳු ඒ ඇලුනු පුද්ගලයාට සත්ත්වයා යයි ව්‍යවහාර කරනු ලැබෙයි.' මෙතන අර 'සත්‍ය' කියන වචනයට සම්බන්ධ කරල, මේ අර ප්‍රාසයක් අනුව - එක සමාන

විදියට ගබ්ඳ වෙන නිසා, ඒ අනුව - බුදුරජාණන් වහන්සේ නිරුක්තිය දීල කියෙන්නේ.

'රූපෙ සන්තො විසන්තො' - රූපෙ සන්තො විසන්තො කියල කියන්නේ රූපයෙහි ඇලුනු - එතනත් කියනව සත්‍ය කියන වචනයක්. 'සත්‍ය' කියන වචනයට විශේෂ නිරුක්තියක් මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දී වදාළේ. මේ සත්‍ය කියන වචනයෙ නිරුක්ති ගැන කල්පනා කරල බලනව නම්, මානව ඉතිහාසයේ මුල් කාලයේ ඉඳලම මේ සත්‍ය කියන වචනයට විශේෂ තැනක් ලැබුන, 'සත් - අසත්' ආදී පදාර්ථ වශයෙන්. ලෝකයේ යම් කිසි නිත්‍ය දෙයක් තිබෙනවා කියන හැඟීම දෙන වචනයක් මේ සත්‍ය කියන වචනය. සත්‍ය කියන වචනයට සත්ත්ව කියල සංස්කෘතයෙන් එහෙම කියනව. තිබෙනව කියන අර්ථය හඟවන 'සත්ත්' 'සත්' යන කෘදන්ත රූප ආශ්‍රයෙන් පද දෙකක් හැඳෙනව. සත්‍ය, සත්ව කියල. දත් 'සත්‍ය' කියන්නේ ඇත්ත. ඇත්ත දෙය කියන එකයි. ඒ වගේම සත්ත්ව කියන්නේ 'ඇත්තා', 'ඇති බව' කියන එකයි. ඒ වගේම සත්ත්ව කියන්නේ 'ඇත්තා' ඇති බවට ප්‍රතිචාරයක් නඟන තැන කියල ගන්න පුළුවන් අපිට. එතකොට 'සත්ත්ව' - මේ අර සත්ත්වයාගේත් සත්‍ය බවක් කියනව කියල ඒකාන්ත සත්‍යතාවක් 'සත්ත්ව' කියන වචනයට කාලාන්තරයක් තිස්සේ ආරෝපනය වෙලා තිබුන. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දී වදාළ අලුත් නිරුක්තියට අනුව සත්ත්ව කියන වචනයට ලැබෙන්නේ එක්තරා සීමිත සාපේක්ෂ වටිනාකමක් පමණයි. - **සීමිත සාපේක්ෂ වටිනා කමක් පමණයි.** දන් අර රාධ සංයුක්තයේ ඒ පාඨයෙන් අපට හැඟෙනව ඒ රූප ආදී එක් එක් ස්කන්ධ පිළිබඳව 'ඡන්දයක්, රාගයක්, නන්දි කියල කියන සතුටු වීමක්, තණ්හාවක් ඇති තාක් - ඒ තණ්හා වශයෙන් ඇලීමක් ඇතිතාක් - සත්ත්වයෙක් ඇත. එබඳු ඇලීමක් නැතිවූ විට සත්ත්වයෙක් නැත. ඒකයි අර සීමිත සාපේක්ෂ වටිනාකමක් කිව්වේ. යම් කිසි දෙයක් තවත් දෙයක් උඩ රඳාපවතින කොටයි සාපේක්ෂක කියල කියන්නේ. ඒක නිසාම ඒක සීමිතයි. ඒකාන්ත නොවෙයි. එතකොට කුමක් උඩද එය රඳා පවතින්නේ ? අර ඇලීම උඩයි.' රූප ආදී එක් එක් ස්කන්ධය පිළිබඳව ඇලීමක් තිබෙනතාක් සත්ත්වයෙක් ඇත. එබඳු ඇලීමක් නැතිවූ විට සත්ත්වයෙක් නැත. එතකොට මේක නම් තත්ත්වය, මෙයින් අපට තේරුම් ගන්න පුළුවනි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සත්ත්ව කියන වචනයට දුන්න නිරුක්තිය අනුවම තථාගතයන් වහන්සේ සත්ත්වයෙක් නොවන්නේ මක් නිසාද කියල. අපි එදා යත්තමින් උපුටා දැක්වුවා රාධ සුත්‍රයේම එක්තරා උපමාවක්. අපට ඒක වැඩිය විස්තර කරන්න බැරි වුණා. අර කියාපු නිව්වනයට, එහෙම නැත්නම් - විග්‍රහයට - පසුවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාවක් ඉදිරිපත් කරන්නේ.

'සෙය්‍යාපාපි රාධ කුමාරකා වා කුමාරකා වා පංසු අගාරෙහි කිලනති, ආදී වශයෙන්. ඔය සෙල්ලම් ගෙවල් වලින්, වැලි ගෙවල් වලින්, සෙල්ලම් කරන දරු දරියන් ගැන උපමාවක් බුදු පියාණන් වහන්සේ දෙන්නේ. ඒ දරු දරියන් තුළ අර ගෙවල් පිළිබඳව ඡන්දයක්, රාගයක්, තන්දියක්, තණ්හාවක් පරිලාභ නම් වූ දැවිල්ලක්, පිපාසයක්, ආසාවක් ඇතිතාක් ඔවුන් ඒ සෙල්ලම් ගෙවල් වලට ඇතුල් වෙනවා. ඒවා සමභ ක්‍රීඩා කරනවා. ඒවා ධනය හැටියට සලකනවා. ඒවා මගේ කියා ගන්නවා. 'ආලයනති, කෙලායනති, ධනයනති, මමායනති.' නමුත් යම් කිසි අවස්ථාවක නුවණ මුහුණුරා ගිහිල්ලා තණ්හාවක් ඉවත් වූවා නම් අර සෙල්ලම් ගෙවල් පිළිබඳව, ඔවුන් මොකද කරන්නේ? 'හතෙහි ව පාදෙහි ව: අත් පා වලින්, 'විකිරනති විධමනති විදධංසෙනති විකීලනිකං කරොනති' ඒවා විසුරුවා හරිනවා. බිඳ දමනවා. විනාස කරනවා. තවත් සෙල්ලම් කරන්න බැරි තත්ත්වයකට පත්කරනවා. එතකොට අපි ධර්මානුකූලව කල්පනා කරල බලනවා නම් මේ උපමාවේ අර්ථය, අවිද්‍යාවත් තෘෂ්ණාවත් ඇතිතාක්, අර කුඩා දරුවන්ට අර සෙල්ලම් ගෙවල් ඇත්තයි. සත්‍යයි. සත්‍ය දේවල්. ප්‍රඥාව උදාවෙලා තෘෂ්ණාව ක්‍ෂය වූන හැටියේ ඒව අසත්‍යයි. ඒක නිසා තමයි ඔවුන් ඒව බිඳ දැමීමේ. ඔන්න ඔය වගේ තත්ත්වයක් තමයි සාමාන්‍ය අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය පිළිබඳව තිබෙන්නේ. අර රූප ආදී එක් එක් ස්කන්ධය පිළිබඳව ඇල්මක් ඇතිතාක්, ඒවායේ ඇති යථා තත්ත්වය අනිත්‍ය, දු:ඛ, අනාත්ම වශයෙන් පිරිසිඳ නොදන්නා තාක්, ඔවුන්ට ඒවා සත්‍යයි. **ඔවුන් ඒවා අල්ලගෙන ඉන්න නිසාම, ඔවුන් ඒවායින් බැඳිල.** ඒක නිසා තමයි කර්ම ආදී වශයෙන්, පින් පවි ආදී වශයෙන් - ඒ හැම එකක්ම සත්‍ය වෙන්නේ එතැන ඉඳල. එකට ඇලීම නිසාමයි හැම එකක්ම සත්‍ය වෙන්නේ. 'උපාදාන පට්ඨාන භවො' කියන අදහසමයි මෙතන කියැවෙන්නේ. **අල්ලා ගැනීමක් නිසාමයි පැවැත්මක් පවතින්නේ.** එතකොට මේ ඇලීම කියන වචනයේ තියෙන්නේ ඔන්න ඔය ගැඹුරු අදහසයි, තේරුමයි. නමුත් යම් කිසි අවස්ථාවක ප්‍රඥාව පහළ වෙලා අර කියාපු තෘෂ්ණාව ක්‍ෂය උනා නම්, ඒ අවස්ථාවේ ඒවා සියල්ලම අසත්‍යයි. සත්ත්වයෙකුත් නැහැ. සත්‍ය බවක් නැති නිසා සත්ත්වයෙකුත් නැහැ. එතකොට මේ විවරණ මාභීය අපට තවදුරටත් පැහැදිලි කරදෙන හොඳ වටිනා සූත්‍රයක් තමයි නිදාන සංයුක්තයේ කච්චායන ගොත්ත සූත්‍රය. ¹ ඒ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ සමමා දිට්ඨිය විවරණය කරපු ආකාරය වැදගත්. ඒ දීඝී සූත්‍රය අපි කලින් අවස්ථාවක දැක්වූවා. දැනට ඕන ටික අපි ගත්තොත් එලියට: 'දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති දුක්ඛං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති ති න කංඛති න විචිකිච්ඡති, අපරප්පට්ඨයා ඤාණමෙවස්ස එතථ හොති එතතාවතා බො කච්චායන සමමාදිට්ඨී හොති'¹

'උපදනේ දුක්ඛං උපදිසි, නිරුද්ධං වන්නේ දුක්ඛං නිරුද්ධං වෙයි, යනුවෙන් දැනගෙන සැක නොකරයි. දෙගිඬියා පහළ කර නොගනියි. 'අපරප්පට්ඨයා ඤාණමෙව අස්ස එතථ හොති' අපරප්පට්ඨයා ඤාණ කියල කියන්නේ අනුත් නිසා, අනුත් කියනවට ගද්දෙන්, පිළිගන්න එකක් නොවෙයි. 'පරප්‍රත්‍යා' නැතිව 'ආත්ම ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙන් තමාම ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වශයෙන් දැනගන්න විදියේ ඤාණයක් ඒ ආයචී පුද්ගලයාට ඇති වෙනවා. 'අපරප්පට්ඨයා ඤාණමෙවස්ස එතථ හොති' මේ කාරණය පිළිබඳව, දුක්ඛ දුක්ඛ නිරෝධයත් පමණක්මයි මෙතන තියෙන්නේ කියන කාරණය පිළිබඳව, ඥානයක් ඇති වෙනවා. 'එතතාවතා බො කච්චායන සමමා දිට්ඨී හොති' මෙපමණකින් කෙනෙක් සමමා දිට්ඨී ඇත්තෙක් වන්නේ. මේකයි, සමමා දිට්ඨිය කියන එක, මොකද, මෙතන මේ කියවෙන්නේ ලෝකෝත්තර මාභී සමමා දිට්ඨී යයි. 'කමමස්සකතා සමමාදිට්ඨී' ය නොවෙයි. මමය මාගේය ආදී වශයෙන් කියැවෙන 'කමමස්සකතා' සමමා දිට්ඨිය නොවෙයි. මේක ලෝකෝත්තර සමමා දිට්ඨියයි. ධම්මභාවය හෙළිකරන සමමා දිට්ඨියයි. එතකොට මෙන්න මේ ධම්මභාව තේරුම් නොගැනීම නිසා ඒ බුද්ධ කාලයේ සිටි මහණ බමුණන් - වෙන එකක් තබා මේ ශාසනයේ හිඤ්ඤත් වහන්සේලා පවා - බුදුරජාණන් වහන්සේට උචේද වාදියෙක් හැටියට චෝදනා කළා. අභූත චෝදනා එල්ල කළා. එහෙම නැත්නම්, අනිත් ප්‍රතික්‍රියාව කුමක්ද - මේක උචේදවාදයක් කියල බයේ ශාස්ත්‍රවාදයක් බදා ගත්ත. එතකොට බුදුපියාණන් වහන්සේ සමහර අවස්ථාවල මේ චෝදනාවලට පිළිතුරු දුන්න. අලගද්දපම ² සූත්‍රයේ එබඳු අවස්ථාවක් සඳහන් වෙනවා.

පළමුවෙන්ම බුදු පියාණන් වහන්සේ මේ ශාසනයේ විමුක්ත පුද්ගලය හඳුන්වනවා පද කීපයකින්. 'අරියො පනතධජො පනතභාරො විසංයුක්තො' කියල. ඒ කියන්නේ අසම්මානය ප්‍රහීන කළාට පස්සේ ඒ පුද්ගලය හඳුන්වන්නේ 'අරියො පනතධජො' මාන ධජය බිම හෙලා 'පනතභාරො' පඤ්ඤාකර්මභාරය බිම තැබූ, 'විසංයුක්තො' හව සංයෝජන වලින් මිදුණු, බැමි වලින් මිදුණු, තැනැත්තා හැටියට හඳුන්වනවා. එබඳු ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. 'එවං විමුක්ත විතං බො භික්ඛවෙ භික්ඛුං සඉඤ්ඤා දෙවා, සපජාපතිකා,සබ්බමකා, අනෙව සං නාධගච්ඡනති ඉදං නිසසිතං තථාගතස්ස විඤ්ඤාණනි තං කියස්සහෙතු, දිට්ඨො වාභං භික්ඛවෙ ධමම නථාගතො අනනුවෙජ්ජාති වදාමි. එවං වාදිං බො මං භික්ඛවෙ එවමකධායිං ඉධෙකෙ සමණොබ්‍රාහ්මණා අසතා තුච්ඡා මුසා අභුතෙන, අබ්‍රාහ්මිකනිකි. වෙනයිකො සමණො ගොතමො සතො සත්තස්ස උචේදං විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙති ති. ඒ ටිකේ තේරුම: 'මෙසේ විමුක්ත සිත්ඇති ඒ හිඤ්ඤාව පිළිබඳව ඉන්ද්‍ර,දේව,බ්‍රහ්ම,පජාපති සහිත දෙවිවරු

මේ විමුක්ත පුද්ගලයාගේ, මේ තථාගතවරයාගේ - මෙතන තථාගත වචනය යොදනව විමුක්ත පුද්ගලයාට අවිශේෂයෙන් පොදු වශයෙන් - තථාගතවරයාගේ සිත මෙන්ම දෙයක් අරමුණු කරගෙන තියෙනවා කියල දැනගැනීමට, සොයා බලන්නාහු සොයාගත නොහැකිවෙත්. මේ කුමක් නිසාද කියල මා විස්තර කරනවා නම් 'දිට්ඨි වාභං භික්ඛවෙ ධමෙම තථාගතං අනනුවෙජ්ජාති වදාමි.' දිට්ඨි දැමියෙහිම තථාගතවරයා සොයාගත නොහැක්කේ, දැනගත නොහැක්කේ, කියන මේ නිසයි එබඳු ඒ තත්වයක් තියෙන්නේ දෙවියන්ට එහෙම සොයාගන්න බැර - මා මේ විදියට ප්‍රකාශ කරන ධර්මයන් පිළිබඳව මේ ඇතැම් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් මට අසනා වූ අහුත වූ වෝදනාවක් නගනව 'වෙනයිකො සමණො ගොතමො' ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සත්ත්ව විනාශය පිණිස ධර්මය දේශනා කරන්නෙකි. 'වෙනයිකො සමණො ගොතමො සතො සත්තං උචෙදං. විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙති' ඇත්තාවූ සත්ත්වයෙකුගේ, සත්‍ය වශයෙන් සිටින්නා වූ සත්ත්වයෙකුගේ, උචෙදය විනාශය නොපැවැත්ම පණවාලනව කියල මේ විදියට අහුත වෝදනාවක් කරනව කියල, මා නොකියන දේකට මෙහෙම වෝදනාවක් කරනව කියල, බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වල අවසාන වශයෙන් අර නිගමන පාඨය නැවතත් ඉදිරිපත් කරනව, අර අනුරාධ සූත්‍රයේදී කලා වගේ. 'පුබ්බො වාභං එතර්භි ව දුක්ඛංවෙව පඤ්ඤාපෙම් දුක්ඛස්සව නිරොධං' එදත් අදත්, කලින් දැනුත්, මම කරන්නේ මේවිටයි. දුක් දුකෙහි නිරෝධයත් පණවාලන එක විතරයි මා කරන්නේ.'

එකකොට මෙන් මේ විදියට මේ සූත්‍ර දේශනා කරල තිබෙන නමුත් වෙන එකක් තබා අටුවාචාරීන් වහන්සේ පවා මේකට නිසි විවරණය දෙන න බය උන බවයි ජේන්නේ. එක්තරා විධියක පසුබට වීමක් ඇතිවයි මේ විවරණයට බහින්නේ. ඒ බව අපට හෙළි වෙනව. මේ සූත්‍රයේ 'තථාගතස්ස' කියන වචනයට අටුවාව දෙන, ඒ පපංවසුදනී අටුවාවේ අටුවාව දෙන, බුද්ධසෝස ස්වාමීන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනව. 'තථාගතස්ස කියන වචනය විවරණය කිරීමේදී ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනව. 'තථාගතස්සා ති එතථ සත්තො පි තථාගතො ති අධිප්පෙනො උත්තම පුගගලො ඛණ්ණසවො'³ මෙතන මේ තථාගත කියන වචනය යොදල තියෙන්නේ සත්ත්වයා කියන අදහසක් මෙයින් හැඟෙනවය. ඒ වගේම උත්තම පුද්ගලවූ ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ මෙයින් හැඟෙනවය කියල එතන අර්ථ දෙකක් දෙනව. ඊළඟට අර 'අනනුවෙජ්ජා' කියන වචනය තේරීමේදී 'අනනුවෙජ්ජා ති' - අර්ථ දෙකක් දෙනව ඒ වචනයටත් - 'අසංවිජ්ජමානොවා අවිඤ්ඤො වා. 'තථාගතොති භි සත්තෙ ගහිතෙ අසංවිජ්ජමානොති අනෙවා වට්ඨති, ඛණ්ණසවෙ ගහිතෙ අවිඤ්ඤොති අනෙවා වට්ඨති., ඊළඟට තේරුම් කරන්නේ කොහොමද, අනනුවෙජ්ජා කියන එකේ

අර්ථ දෙකක් තිබෙනවය, තථාගත කියන පදය සත්ත්වයා කියන අදහසින් සඳහන් වන තැන් වලදී 'අසංවිජ්ජමානො' කියන අර්ථය ගැලපෙනවය 'අසංවිජ්ජමානො' කියල කියන්නේ 'අසංවිජ්ජ' විදුමාන නොවන, 'දක්නට නොලැබෙන,' කොහෙන්ම නැති කියන එකයි. කලින් අපි අර අනුපලබ්ධියමානෙ කියල කිව්ව වගේ කොහෙන්ම නැති. එකකොට ඒක එක අර්ථයක්. අනික් අර්ථය, 'අවිඤ්ඤා' කියන එක තෝරන්නේ 'සොයාගත නොහැකි' 'දැනගත නොහැකි.' ඒ කියන්නේ ඉන්නව නමුත් දැනගන්න බැහැ. ඔන්න ඔය විදියේ අර්ථ දෙකක්. එකකොට තථාගත ශබ්දයෙන් සත්ත්වයා හැඳින්වෙන තැන්වලදී අපි ගන්න ඕනෑ විදුමාන නොවන කොහෙන්ම නැති කියන එකය. තථාගතයන් වහන්සේ හැඳින්වෙන තැන් වලදී 'සොයාගත නොහැකි' - ඉන්නවා නමුත් සොයාගත නොහැකි - කියල ඔය විධියට අර්ථ දෙකක්. එක වචනය දෙකක දෙයාකාරයකින් තෝරා ගැනීම වටී කියල අටුවාචාරීන් වහන්සේගේ මතය ඉදිරිපත් කරනව. ඊළඟට තව දුරටත් ඒක තහවුරු කරගන්න බුද්ධ වචනයක ස්වරූපයෙන් ශ්‍රී මුඛයට ආරෝපනය කරනව අටුවාචාරීන් වහන්සේ මෙන් මෙහෙම විවරණයක්. 'භික්ඛවෙ අභං ඔරමරණංවෙ ඛණ්ණසවං විඤ්ඤාණවසෙන ඉන්ද්‍රාදීහි අවිඤ්ඤං වදාමි. නහි සඉන්ද්‍රා දෙවා සබ්බමකා සපජාපතිකා අනෙවසනෙනාපි ඛණ්ණසවස්ස විපස්සනාවිත්තං වා මගගචිත්තං වා ඵලචිත්තං වා ඉදං නාම ආරම්භං නිසසාය වත්තනිති ජානිතුං සකෙකානති. තෙ අප්පටිසන්ධිකස්ස පරිනිබ්බතස්ස කිං ජානිස්සනති.' ඔන්න ඕකයි අටුවාචාරීන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන තර්කය. නමුත් බුදුපියාණන් වහන්සේගේ වචනයක් හැටියටයි ඉදිරිපත් කරන්නේ. 'භික්ඛවෙ' මහණෙනි, 'අභං ඔරමරණංවෙ ඛණ්ණසවං විඤ්ඤාණං වසෙන ඉන්ද්‍රාදීහි අවිඤ්ඤං වදාමි' මම ජීවමාන ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ පවා විඤ්ඤාණං වශයෙන්, උන්වහන්සේගේ විඤ්ඤාණය පිළිබඳව, අර ඉන්ද්‍රාදී දෙවිවරුන් විසින් සොයාගත නොහැක්කේකැයි කියමි. මක් නිසාද? ඉන්ද්‍ර, දේව, බ්‍රහ්ම, ප්‍රජාපතී ආදී දෙවිවරු සොයා බලන්නාහු නමුත් මෙන්ම දෙයක් ආශ්‍රය කරගෙන තථාගතවරයාගේ විඤ්ඤාණය තිබෙයි කියල දැනගන්නට නොහැකියි. එහෙම දැනගන්නට නොහැකි නම්, අර පිළිසිඳ නොගෙන පිරිනිවන් පෑව ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේගේ විඤ්ඤාණය කෙහොම නම් දැනගනිත්ද' කියල ඔය විදියට අටුවාවේ තෝරන්නේ. ඒ කියන්නේ ජීවමානව සිටියදීත් දෙවියන්ට සොයාගන්න බැහැ. ඉතින් කොහොමද පිරිනිවන් පෑවට පස්සේ සොයා ගන්නේ? ඒ කියන්නේ පිරිනිවන් පෑවට පස්සේ කොහොම නමුත් ඉන්නව, නමුත් සොයාගන්න බැර අඩුපාඩුවයි තියෙන්නේ.

එකකොට මෙන් මේ විවරණ මාගීයෙන් අපට පෙනෙනව අර භාෂාව්‍යවභාරය පිළිබඳ ඉතාමත් ම ගැඹුරු අංශයක් තේරුම් නොගැනීම

නිසයි අටුවාවාරීන් වහන්සේ මේ තරම් පසුබට වීමකින් මේ විදියට දෙහිසියාවකින් මේ වගේ විවරණයක් ඉදිරිපත් කරන්නේ. බුදු රජාණන් වහන්සේ කෙලින්ම ප්‍රකාශ කළ ඒ ප්‍රකාශනය බලසම්පන්න වැඩියි. සමහර විට ශ්‍රද්ධාව නිසා වෙන්න පුළුවනි. නමුත් ධර්මානුකූල නැහැ. සමඟ දිට්ඨිය එතැන නැහැ. එතකොට මෙතනින් අපට හැඟෙන්නේ මෙතන - අපි විග්‍රහ කරල බලනව නම්, මේ සුත්‍ර කොටස ආශ්‍රයෙන් - බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම ප්‍රකාශ කළා අසම් මානස ප්‍රහීන කිරීමෙන් අර විමුක්ත භික්ෂුව පිළිබඳව විශේෂ වෙනසක් සිදු උනා කියල. අසම්මානය - අර මානදාය බිම හෙලූ, පඤ්චස්කන්ධ භාරය අත හැරිය, හව සංයෝජන වලින් මිදුණු, ඒ තථාගත වරයා - ඒ විමුක්ත භික්ෂුව - පිළිබඳව හඳුන්වන්නට බැර, එහෙම නැත්නම් සොයාගන්නට බැර, තත්ත්වයක් ඇති වෙන්නේ මක්නිසාද? අපි කලින්ම ප්‍රකාශ කළා අර මුළු මහත් ව්‍යාකරණ රටාවටම මූලික වන්නේ 'අසම්' කියන වචනයයි. අසම් කුඤ්ඤයයි. 'උත්තම පුරුෂය' ඇති උනාට පස්සේ තමයි ඊට එහා ප්‍රථම පුරුෂයක් මධ්‍යම පුරුෂයක් ඇති වෙන්නේ. ඔය විදියට ව්‍යාකරණ රටාවට 'අසම්' කියන එක මූලයි. එතකොට ඒ මූලික කුඤ්ඤයම උගුල්ලල දැමීමට පස්සේ අර කලින් දිය සුළියක් පිළිබඳව හඳුන්වනු අවස්ථාවේ සඳහන් කළ කාරණයමයි මෙතනදීන් මේ විමුක්ත භික්ෂුව පිළිබඳව කියන්න නියෙන්නේ. ආයතනව අනුව ගිය වටයක් නැහැ. දෙකක් නැහැ වටරවුමේ කරකැවෙන්න. එහෙම වටරවුමේ කරකැවීමක් නැති නිසාමයි ඒ පිළිබඳව පැනවීමක් කරන්නට බැර. 'වට්ටං තෙසං නච්චි පඤ්ඤාපනාය' කියල අපි කලින් සඳහන් කළ පාඨයෙනුත් කියවෙන්නේ. රහතත් වහන්සේලා පිළිබඳව, පැනවීමට වට්ටයක් නැත. වටරවුමේ කරකැවීමක් නැත. එතකොට මෙන්න මේ තත්ත්වය නිසා ඒ තථාගතයන් වහන්සේ දිට්ඨියේහිම, ජීවමානව සිටියදීම, අර සත්ත්ව තත්ත්වයෙන් තොරයි. සත්ත්වයෙක් නොවෙයි. සත්ත්වයෙක් නොවෙයි කියන එකයි එතනින් හැඟෙන්නේ. අර සාමාන්‍ය ව්‍යවහාර මාත්‍ර වශයෙන් එහෙම ප්‍රකාශ කරන්නට සිද්ධ වෙනව. නමුත් ඇත්ත වශයෙන් අරකයි. මක් නිසාද, ඒ ප්‍රශ්නය අසන පුද්ගලයා අර සත්ත්ව කියන වචනය වැරදි අර්ථයෙන් තේරුම් ගත්තු බව හොඳට හෙළිවෙන අවස්ථාව තමයි තථාගත වරයා මරණින් මත්තෙහි ඉන්නවාද නැද්ද කියල ප්‍රශ්න කිරීමම. එයින් හැඟෙන්නේ තථාගත වරයෙක් ඉන්නව කියන එකයි. ඉන්නව නම් මැරුණට පස්සේ එක්කො නැතිවෙන්න ඕන, එහෙම නැත්නම් දිගටම ඉන්න ඕන. ඔන්න ඔය විදියේ අර ව්‍යාකරණය පිළිබඳ - භාෂා ව්‍යවහාරය පිළිබඳ - ඉතාම ගැඹුරු අංශයක් මේක යටින් තිබෙනව.

මේ අටුවාව අර විදියට ප්‍රකාශ කරනව. දෙවියන්ට බ්‍රහ්මයන්ට සොයා ගන්නට බැහැයි තථාගතයන් වහන්සේ කියල. ඊළඟට ඒ වගේම තව කාරණයක් තමයි මේ විදියට හඳුන්වන්නට බැරවීමට හේතුව. අර තණ්හා මාන දිට්ඨි ප්‍රපංච, ප්‍රහීන කිරීමමයි. තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන්, ඒ කියන්නේ සත්ත්ව පුද්ගල ව්‍යවහාරය අර්ථවත් කරන, ඇලුම් බැලුම්, පැටලුම් කිසිවක් - තණ්හා වශයෙන් ඇලීමක්, මාන වශයෙන් බැඳීමක්, දිට්ඨි වශයෙන් පටලවීමක් - අර විමුක්ත පුද්ගලයා තුළ නැහැ. අන්න ඒක නිසා තමයි අර විධියට හඳුන්වන්න බැර. එතකොට ඒ දෙවියන්ට බ්‍රහ්මයන්ට සොයා ගන්න බැහැයි කියල මේ විදියට මේ සුත්‍රයේ සඳහන් වුනත් තවත් අමුතු විධියේ සුත්‍ර කොටසක් අපට හමුවෙනව දීඝ නිකායේ බ්‍රහ්මජාල සුත්‍රයේ. ⁴ බුදු රජාණන් වහන්සේම තමන් වහන්සේ ගැන මෙහෙම ප්‍රකාශයක් කරනව ඒ බ්‍රහ්මජාල සුත්‍රයේ අවසානයේදී. අර සියලු දුෂ්ටි, බ්‍රහ්ම ජාලයට - බඹ දලට - අහු කරල ඒවා නිෂ්ප්‍රභා කළාට පස්සේ බුදු පියාණන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනව: 'උච්ඡින්න හවනෙතතිකො භික්ඛවෙ තථාගතස්ස කායො තිට්ඨති. යාවස්ස කායො ධස්සති තාව නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා. කායස්සහෙදා උදධං ජීවිත පරියාදානා න නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ අමබ්‍යෙඤ්ඤියා වණටච්ඡින්නාය යාති කානිච්චි අමබානි වණට පටිබද්ධානි සබ්බානි තානි තදන්වයානි හවනති එවමෙව බො භික්ඛවෙ. උච්ඡින්න හවනෙතතිකො තථාගතස්ස කායො තිට්ඨති, යාවස්ස කායො ධස්සති තාව නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා, කායස්ස හෙදා උදධං ජීවිත පරියාදානා න නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා' මහණෙනි තථාගතයන් වහන්සේගේ කය, සිදින ලද හවනෙතති ඇතිව තිබෙයි. හවනෙතති කියල කියන්නේ තණ්හාව. එතකොට හව නෙතති සිදින ලදුව තථාගතයන් වහන්සේගේ කය - ඔහේ තිබේ. කය තිබේ. 'යාවස්ස කායො ධස්සති තාව නං දකඛිනති දෙව මනුස්සා' උන් වහන්සේ ගේ කය ඇති තාක්, යම් තාක්, කල් කය තිබෙනවා ද, ඒතාක් දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ උන් වහන්සේව දකිති. 'කායස්ස හෙදා උදධං ජීවිතපරියාදානා න නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා' කය බිඳී යාමෙන් පසුව ජීවිතය කෙළවර වීමෙන් මත්තෙහි' න නං දකඛිනති දෙවමනුස්සා' - දිව්‍යමනුෂ්‍යයෝ උන්වහන්සේව නොදකිත්. ඊළඟට උපමාව දෙනව 'සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ අමබ පිණ්ඩියා වණටච්ඡින්නාය යාතිකානිච්චි අමබානි වණට පටිබද්ධානි සබ්බානි තානි තදන්වයානි හවනති' යම් සේ මහණෙනි 'අමබපිණ්ඩියා වණටච්ඡින්නාය' නටුව සිදු ලූ අඹ වල්ලක 'යාති කානිච්චි අමබානි වණටපටිබද්ධානි' යම්තාක් අඹගෙඩි ඒ අඹ වල්ලේ නටුවට සම්බන්ධ වී තිබෙනවාද, 'සබ්බානි තානි තදන්වයානි හවනති' ඒවාක් අර නටුව කපනකොට අඹවල්ලේ ඒ අඹටික අනුවම යනව. ඒ කියන්නේ ඒවත්

සිදල තත්ත්වයට පත් වෙනව. එසේම 'උච්ඡිනන භවනෙතකිකො' තථාගතයන් වහන්සේගේ කය තිබෙන්නේ සිඳින ලද භවනෙත්තිය ඇතිවයි. භවනෙත්තිය සිඳින ලදුවයි තියෙන්නෙ කියල මේ විධියට උපමාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරනව. ඉතින් මෙනෙ කියවෙන හැටියට දිව්‍ය බ්‍රහ්මාදීන් දකිනව තථාගතයන් වහන්සේ ජීවමානව සිටින කොට, නමුත් මේක අපි තේරුම් ගත යුත්තේ අර කලින් දක්වූ උපමා කීපය අනුවයි. අර මුලින් සිඳින ලද ගස, උගුල්ලා කෙලින් තබන ලද තල්ගස පිළිබඳ උපමා. ඒ බුදු පියාණන්ගේ, ඒ විමුක්ත පුද්ගලයාගේ, එක් එක් ස්කන්ධය පිළිබඳව සඳහන් වෙන්නෙ - රූපාදී ස්කන්ධයන් - 'උච්ඡිනන මුලො,' 'තාලාවඤ්චු කතො' - ඔය විදියට. එතකොට අන්න අර දන් තල්ගසක් එහෙම උගුල්ලල තියෙනකොට, ඇතදී කෙනෙක්, ඕන කෙනෙක් - හිතන්නෙ මේක මේ වැඩෙන තල් ගසක් කියල. මුලින් සිඳින ලද ගසක් ඇතදී දකින කෙනෙක් හිතනව ඇත්ත වශයෙන්ම මේක ගසක් කියල. ඒ අදහසම තමයි මෙනෙ මේ අඹ වල්ල පිළිබඳ උපමාවෙන් තියෙන්නෙ. නටුව කපන ලද අඹ වල්ලක් වගෙයි. මේ දෙවියන් මනුෂ්‍යයන් දකිනව කියල කියල කියන්නෙ කුමක් නිසාද? දිව්‍ය මනුෂ්‍යයන් තථාගතයන් වහන්සේ දකිනවා කියල කියන්නෙ **අර ශරීරය දැකීම. කය දැකීම.**

තථාගතයන් වහන්සේ දකිනව කියල බොහොම දෙනෙක් කල්පනා කරන්නෙ අන්න කය දකිනතාක්. ඒ වගේම, මේ සූත්‍රයේ නම් සඳහන් වෙන්නෙ නැහැ. අවුරුදු 5000 කට පස්සෙ තථාගතයන් වහන්සේ ආධි අපට දකින්නට ලැබෙන බවක්.

කොහොම හෝ වේවා, දන් මෙනතත් පෙන්නුම් කරනව යම්කිසි ගැඹුරු ධර්මයක් මේක යටින් තිබෙන බව. ධර්මාවබෝධය සඳහා ඉතාම උපකාර වෙන, සමමාදිට්ඨිය පිරිසිදු කර ගැනීමට ඉතාමත්ම උපකාර වන කාරණයක් මේ තථාගත ප්‍රශ්නයට බුදු පියාණන් වහන්සේ **පිළිතුරු නොදීම පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේ** ගැබ්වෙලා තිබෙන බව අපට හිතා ගන්න පුළුවන්. මේක ඉතාමත්ම පැහැදිලි වෙන වටිනා සූත්‍රයක් තමයි, සංයුක්ත නිකායේ බන්ධ සංයුක්තයේ එන යමක සූත්‍රය. යමක නමැති හිඤ්ඤන් වහන්සේ කෙනෙකුට එක්තරා පාපක දෂ්ටියක් කියල කියන වැරදි අදහසක් ඇතිවුනා. ඒ කියන්නෙ මිථ්‍යා දෂ්ටියක් වගේ වැරදි අදහසක්. ඒ යමක හිඤ්ඤන් වහන්සේ කල්පනා කලා: 'තථාහං භගවතො ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී යථා බිණාසවො හිකඤ්ඤ කායසස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනසසති න හොති පරමමරණං.'¹⁵ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ධර්මය අනුව ක්ෂීණාශ්‍රව හිඤ්ඤව කය බිඳී යාමෙන් පසු උච්ඡේද වෙයි. මරණින් මත්තෙහි නොවෙයි. යන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද හැටියට මම තේරුම් ගනිමි.' කියල ඔය විධියට ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා

කළේ විමුක්ත හිඤ්ඤව මරණින් මත්තෙහි උච්ඡේද වෙනවයි කියන අදහසෙයි කියල ඔය විදියට කියමින් ගියා අර යමක හිඤ්ඤව. මේක අහල, අනික් ස්වාමීන් වහන්සේලා එකතු වෙලා මේ දෘෂ්ටිය ඉවත් කරන්න බොහොම උත්සාහ කලා. "එහෙම කවදාවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ නෑ" කියල - ඔය විදියට, නමුත් බැර උනා. බැර උනාම මේ හිඤ්ඤන් වහන්සේලා ගිහිල්ල සාර්පුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේට ආරාධනා කලා මෙන්න මෙහෙම අපේ මේ යමක ආයුෂ්මතුන් වහන්සේට මෙහෙම මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් ඇතිවෙලා තියනවා කරුණාකරල ඇවිල්ල මේක දුරු කරන්න කියල. සාර්පුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේත් මෙතන්ට වැඩම කරල යමක ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් මෙහෙම දෘෂ්ටියක් තියනවද කියල අහල කාරණේ ඇත්ත බව හෙළිවුනාට පස්සෙ ඔන්න ඊළඟට ප්‍රශ්නෝත්තර ක්‍රමයකින් අර මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය ඉවත් කරන්න උත්සාහ කරනව. මොකක්ද පළමුවෙන්ම ඉදිරිපත් කළ ප්‍රශ්නෝත්තර ටික? අපි අර කලින් අනුරාධ සූත්‍රයෙන් උපුටා දක්වූ, බුදු පියාණන් වහන්සේ අනුරාධ ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ඇසූ ප්‍රශ්නයයි. ඒ කියන්නේ, ත්‍රිලක්ෂණය. එය අවස්ථා වශයෙන්, පියවර වශයෙන්, අපි දක්වුවා අවබෝධ කරගන්න පහසුවීම සඳහා. පළමුවෙන්ම ශාරිපුත්‍ර ස්වාමීන් වහන්සේ අහනව, මෙන්න මෙහෙම - අපි කෙටියෙන් සලකා ගත්තොත් - 'ඇවුත්ති යමක රූපය නිත්‍යද අනිත්‍යද? අනිත්‍යයි ඇවුත්ති. යමක් අනිත්‍යද එය සැපද දුක්ද? දුකයි ඇවුත්ති. යමක් අනිත්‍යද දුක්ද වෙනස් වන ස්වභාවය ද එය පිළිබඳව මෙය මගේය මෙය මම වෙමි මෙය මගේ ආත්මයයි කියා හිතා ගැනීම, කියා ගැනීම සුදුසුද? සුදුසු නැත, - කියල. අන්න එතකොට පළමුවෙන්ම ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ ප්‍රශ්නෝත්තර ක්‍රමයකින්, අනාත්ම ලක්ෂණය මතුකර ගත්ත. ඒක පළමු පියවර.

ඊළඟට ඒ මතුකර ගත්තු අනාත්ම ලක්ෂණය එකොළොස් ආකාරයකින් සමමග්ගීතය සඳහා යොදවනව. "එහෙම නම් ඇවුත්ති යමක, එමනිසා 'යං කිංඤ්චි රූපං අනිත්‍යානාගත පට්ඨප්පන්නං අජ්ඣධිතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බං වා භීතං වා පඤ්ඤං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා සබ්බං රූපං නෙතං මම නෙසො භමසමී. න මෙසො අත්තාති එවමෙතං යථාභූතං සමමප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං' ආදී වශයෙන් යම් රූපයක් අතීත අනාගත වතීමාන කියන කාලත්‍රයට අයිතිද ආධ්‍යාත්මිකද, බාහිරද, රඵද, සියුම්ද, භීතද, ප්‍රඤ්ඤද, ලභ හෝ ඇත හෝ වේද මේ කියන්නෙ හැම රූපයක්ම, රූප ස්කන්ධය සම්පූර්ණයෙන්ම, ඒ පිළිබඳව මෙය මගේ නොවෙයි මෙය මම නොවෙයි මේ මගේ ආත්මය නොවෙයි යනාදී වශයෙන් සමමග්ගීතය කරනව කියල ඒ විදියට එක් එක් ස්කන්ධය පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරල ඒ විදියට යථාභූත වශයෙන් දැකීම නිසාම නිබ්බදාව ඇතිකරගෙන, නිබ්බදාවෙන් කෙනෙකු විමුක්ත වෙන, ක්ෂීණාශ්‍රව තත්ත්වයට පත්වෙන ආකාරය ඒ දෙවන

පියවර වශයෙන් අර ප්‍රශ්නෝත්තර මාභීයෙන් යමක ස්වාමීන් වහන්සේට ඒත්තු ගැන්වුව.

ඊළඟට තුන්වන පියවර හැටියට - ඒකක් අර බුදු රජාණන් වහන්සේ අනුරාධ ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ඇසූ ප්‍රශ්න වලට අදාලයි. ඒ විධියටමයි. ඊළඟට අහනව "එහෙමනම් දැන් මේ විමුක්ත භික්ෂුව පිළිබඳව, මේ තථාගතවරයා පිළිබඳව, මෙහෙම කියන්න පුළුවන්ද, යමක": 'රූපං තථාගතොති සමනුපසස්සති' රූපය තථාගතවරයා හැටියට භික්තවද? නැත. එහෙමත් රූපසමං තථාගතො ති - 'රූපය තුළ තථාගතයන් වහන්සේ ඉන්නවයි කියල භික්තවද? නැත.' අඤ්ඤාත්‍රරූපා' - රූපයෙන් පිට තථාගතයන් වහන්සේ සිටිනවද? නැත. එහෙම නැත්නම් තථාගතයන් වහන්සේ රූප, වේදනා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ මොකවත් කිසිදෙයක් නැති කෙනෙක්ද? - අරුපී, අවේදනො, අසඤ්ඤී, අසංඛාරො, අවිඤ්ඤාණො' එහෙමත් නැත.

අන්න ඊළඟට තමයි අර නිගමනාත්මක විධියට කාරණය හොඳටම ඒත්තු ගන්වන්න සාරපුත්ත ස්වාමීන්වහන්සේ යමක ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් අහන්නෙ මෙන්න මේ ප්‍රශ්නය. 'එතට තෙ ආවුසො යමක දිට්ඨව ධමෙම සච්චතො ථෙතතො තථාගතෙ අනුපලබ්භියමානෙ කලලංනු තං වෙය්‍යාකරණං, තථාහං භගවතා ධමමං. දෙසිතං ආජානාමී යථා බිණාසචො භික්ඛු කායස්ස හෙදා උච්ඡ්ඡති විනස්සති න හොති පරමමරණා' ඉතින් මෙහිදී මේ පිළිබඳව ඇවැත්නි, යමක, මේ කාරණයෙහි ලා, දිට්ඨ දම්යෙහිම සත්‍ය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් තථාගත කෙනෙකුන් නොලැබෙන කල්හි, අර ඔබ වහන්සේ කලින් කළ විවරණය, ඒ කියන්නේ තථාගතයාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ආකාරයට ඤීණාශ්‍රව භික්ෂුව කය බිඳීමෙන් මත්තෙහි උච්ඡේද වෙයි.' කියන මතය හරිද? එතෙක්ද පිළිගන්න සිද්ධ වෙනව යමක ස්වාමීන් වහන්සේට - 'නැත ඇවැත්නි' කියල පිළිතුරු දෙනව. ඊළඟට සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ පාඩමක් උගන්වල තවදුරටත් ඒ ගෝලයාගෙන් ඒ කාරණයට ස්ථිරවම පිළිතුරු ලබාගන්නව වගේ - පාඩම් ලබාගන්නව වගේ - තවත් ප්‍රශ්නයක් අහනව. හොඳයි ඇවැත්නි යමක දැන් කවුරුවත් ඇවිල්ල, යම්කිසි ප්‍රශ්නයක් ඇසුවොත්: 'යො සො ආවුසො යමක අරහං බිණාසචො සො කායස්ස හෙදා පරමමරණා කිං හොති?' ඇවැත්නි යමක මේ අර අරහත් ඤීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ කය බිඳී යාමෙන් මත්තෙහි ඒ තැනැත්තාට මොකද වෙන්නේ කියල එහෙම ඇහුවොත් ඔබ මොකක්ද දෙන පිළිතුර? ඔන්න ඊළඟට තමයි ඉතාමත් වටිනා නිගමනාත්මක පිළිතුරක් යමක ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ප්‍රකාශ වෙන්නෙ. එතකොට මම දෙන පිළිතුර මේකයි. 'රූපං ඛො ආවුසො අභිචචං, යද්භිචචං තං දුක්ඛං යං දුක්ඛං තං නිරුද්ධං

තදුප්ඵගතං' ඒ විධියටම වේදනා ආදී අනෙකුත් ස්කන්ධ පිළිබඳවත් කියනව. 'ඇවැත්නි රූපය අභිතපයි. යමක් අභිතපද එය දුක්ඛයි. යමක් දුක්ඛ එය නිරුද්ධ උනා එය අස්තයට ගියා. එච්චරයි, කතාව. එතකොට ඔන්න ඕකයි මම දෙන පිළිතුර. 'තථාගත' වචනයක්, 'සත්තව' වචනයක්, පුද්ගල වචනයක්, මොකක් වත් කිට්ටුවකටවත්, අහලකටවත්, අරගෙන නැහැ - මේ පිළිතුරේ. එපමණක් නොවෙයි, ඊළඟට මෙතන්දි එක්තරා ප්‍රීති වාක්‍යයක් ප්‍රකාශ කරනව යමක ස්වාමීන් වහන්සේ - ඇත්ත වශයෙන් කලින් අහපු ප්‍රශ්නයේදී ප්‍රකාශ කරන්නේ - 'කලින් මට මෙන්න මෙහෙම මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් තිබුණා. අර විධියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ආකාරයට මරණින් මත්තෙහි විමුක්ත භික්ෂුව උච්ඡේද වෙයි කියල, ඒ විදියට වැරැදි අදහසක් මට තිබුන, පාපක දෘෂ්ටියක්. ඒ අවිද්‍යාව නිසයි. නමුත් ඇවැත්නි සාරපුත්ත ඔබ වහන්සේගේ මේ ධම් දේශනය අහල, ඒ පාපක දෘෂ්ටිය ඉවත් උනා. ඊළඟට තව වචන කීපයක් ප්‍රකාශ කරනව: 'ධමෙමා ව මෙ අභිසමිතො' එයින් කියැවෙන්නෙ සෝවාන් මාභී ඵලයත් ලැබුව. එතනින් නැවතුනෙ නැහැ සාරපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ - එතකොට දැන් මේ සෝවාන් වෙලත් ඉවරයි අර ප්‍රශ්නෝත්තර ටික ඉවරවෙනකොට.පාපක දෘෂ්ටියක් අරගෙන අනෙක් ස්වාමීන්වහන්සේලාටත් හික්මවන්න බැරි උනු භික්ෂුන් වහන්සේ කෙනෙක් මේ. සාරපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව 'සාධු සාධු' කියල. ඒ පිළිතුරු පිළිඅරගෙන සාරපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව හොඳයි මේ කාරණය තවදුරටත් පැහැදිලිවීමට මම උපමාවක් දෙන්නම් කියල. ඒ උපමාව ඉතාමත් වටිනා ගැඹුරු උපමාවක්. මෙන්න මේකයි උපමාව.

යම්කිසි ගෘහපතියෙක් හෝ ගෘහපති පුත්‍රයෙක් සිටිනව, ඒ ගෘහපතියා හෝ ගෘහපති පුත්‍රයා ධනවත්. බොහොම හෝග සම්පත් ඇති, එමෙන්ම බොහොම හොඳ ආරක්ෂා සංවිධාන ඇතිව ජීවත්වෙන කෙනෙක්. ඒ ගෘහපතියාට හෝ ගෘහපති පුත්‍රයාට යම්කිසි සතුරෙක් ඇති වෙනව. සතුරෙක් ඇති වුනාට මොකද ඒ සතුර හෙළිකරන්නේ නැහැ තමාගේ සතුරු කම. ඒ වෙනුවට මේ සතුර කරන්නෙ - කල්පනා කරනව - 'මට මේ පුද්ගලය මරන්න නම් විශ්වාසයට අරගෙනයි මරන්න ඕන' කියල බොහොම ගරු සැලකිලි ඇතුළු ළං වෙලා 'උපධ්‍යාභෙය්‍යං භනෙත' මම ඔබ වහන්සේට උපස්ථාන කරන්නම් කියල පවරනව. අර ගෘහපතියක් ඒක පිළිඅරගෙන උපස්ථානකයෙක් හැටියට යොදවනව. ඒ වගේම මේ තැනැත්තා බොහොම කීකරුව 'පුබ්බුට්ඨායී පච්ඡානිපාකී කිංකාර පටිසසාවී මනාපවාරී පියවාදී' ආදී වශයෙන් දක්වන ආකාරයට ස්වාමීයාට කලින් නැහිටිමින් පසුව නින්දට යමින්, කියන කියන වැඩ කටයුතු කරමින්, බොහොම මනාප අන්දමින් හැසිරෙමින්, ප්‍රියවචන දොඩමින්, ඔය විධියට උපස්ථාන

කරනව. එකකොට ඒක දකල අර ස්වාමියා - අර ගෘහපතියා හෝ ගෘහපති පුත්‍රයා 'මේ මගේ හොඳ මිත්‍රයෙක්, කියල බොහොම සුභද කෙනෙක්' කියල විශ්වාසය ඇතිකරගන්නව. යම් අවස්ථාවක අර සතුරු පුද්ගලයා තේරුම් ගන්නනම් දන් ඉතින් මට හොඳට විශ්වාසය මේ පුද්ගලය, මාව විශ්වාසයට අරගෙනයි තියෙන්නෙ, කියල දනගන්න නම්, අන්න ඒ අවස්ථාවේ දී තියුණු ආයුධයක් අරගෙන තමන්ගේ ස්වාමියා තනිව සිටින වෙලාවක් බලල, මරණව.

මේකයි උපමාව. ඊ ළඟට මේ උපමාව අනුව ශාරීරික ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රශ්න කීපයක් නගනව යමක ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් උත්තර ලබා ගැනීමට. 'කුමක්ද යමක සිතන්නෙ, දන් අර සතුරු පුද්ගලය අර ගෘහපතියා හෝ ගෘහපති පුත්‍රය වෙත එළඹිල මම උපස්ථාන කරන්නම් කියල ඒ පැවසූ අවස්ථාවේ, ඒ අවස්ථාවේත් ඔහු වධකයෙක් නොවේද? වදකය නමුත් අර ගෘහපතියා දන ගෙන සිටියේ නැතිඑක පමණක් නොවෙයිද මෙතන කාරණය? එහෙමයි.' කියල යමක ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව. ඒ වගේම අර පැවරූ අවස්ථාව වගේම උපස්ථාන කරන අවස්ථාවෙන් අර පුද්ගලය සේවකයෙක් හැටියට-වදකයා වදකයම තේද? ඒකත් එහෙම බව පිළිගන්නව. ඊළඟට මැරුව අවස්ථාවේ - ඒක අභන්තම දෙයක් නැහැ, වධකයමයි. **නමුත් වදකය බව තේරුම් ගන්න නැහැ ස්වාමිය. ඔව්වරයි වෙනස.** මේ වධකයෙක් මේ උපස්ථාන කරන්නෙ, නමුත් මිත්‍රයෙක් හැටියට සුභද කෙනෙක් හැටියට හිතාගෙනයි අර විධියට උපස්ථානයේ තබා ගන්නෙ. ඔන්න එකකොට ඊළඟට උපමේය සම්බන්ධ කරනව. 'එවමෙව බො ආවුසො යමක අසසුනවා පුපුස්නො රූපං අතතො සමනුපසුකි' අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය මේ එක් එක් ස්කන්ධය ආත්මය හැටියට සලකනවය. ඒ වගේම 'සො අනිච්චං රූපං අනිච්චං රූපනි යථාභූතං නප්පජානාති. දුකඛං රූපං දුකඛං රූපනි යථාභූතං නප්පජානාති. අනත්තං රූපං අනත්තං රූපනි යථාභූතං නප්පජානාති. සංඛතං රූපං සංඛතං රූපනි යථාභූතං නප්පජානාති. වධකං රූපං වධකං රූපනි යථාභූතං නප්පජානාති' ඒ වගේම අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය මේ අනිත්‍ය රූපය අනිත්‍ය වශයෙන් යථාභූතව දන්නෙ නැහැ. දුක් සහිත මේ රූපය දුකක් කියල තේරුම් ගන්නෙ නැහැ. අනාත්ම එක අනාත්ම හැටියට තේරුම් ගන්නෙ නැහැ. සංඛත දෙයක් වූ මෙය සංඛත බව තේරුම් ගන්නෙ නැහැ. වධකයෙක් බඳු මේ රූපය වධකයෙක් බව තේරුම් ගන්නෙ නැහැ. එකකොට ඒකයි ඒ අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයගේ ආකල්පය. එහි ප්‍රතිඵලය ඊළඟට දක්වනව. එම නිසා ඒ අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය 'සො රූපං උපෙති උපාදියති අධිධාති අත්තාමෙති. ඒ රූපයට ළංවෙනව, රූපය අල්ලගන්නව,

රූපය පිළිබඳව මේ මගේ ආත්මයයි කියල ඉටා ගන්නව. ඒ විධියට එක් එක් ස්කන්ධය පිළිබඳව වැරදි අදහසක්, වැරදි ඇල්මක් ඇති කර ගන්නව.

එම නිසා, ඒ අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනය ඇතිකරගත්තු ඒ මිථ්‍යා සංකල්පනා නිසා, දීඝි කාලයක් දුකට භාජනය වෙනව. ඊළඟට ශ්‍රැතවත් ආයාඝී ශ්‍රාවකය පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරනව. ශ්‍රැතවත් ආයාඝී ශ්‍රාවකය 'සො රූපං න අතතො සමනුපසුකි' ඔහු රූපය ආත්මය හැටියට දකින්නේ නැහැ. සලකන්නේ නැහැ. ඒ වගේම අනිච්චං රූපං අනිච්චං රූපනි යථාභූතං පජානාති. දුකඛං රූප දුකඛං රූපනි යථාභූතං පජානාති. අනත්තං රූපං අනත්තං රූපනි යථාභූතං පජානාති. සංඛතං රූපං සංඛතං රූපනි යථාභූතං පජානාති. වධකං රූපං වධකං රූපනි යථාභූතං පජානාති' ඒ විධියට ශ්‍රැතවත් ආයාඝී ශ්‍රාවකය අනිත්‍ය රූපය අනිත්‍ය හැටියට යථාභූතව තේරුම් ගන්නව. දුක් සහිත රූපය දුක් බව තේරුම් ගන්නව. අනාත්ම බව තේරුම් ගන්නව, සංඛත බව තේරුම් ගන්නව, වධකයෙක් බව තේරුම් ගන්නව, ඒ විධියට ඒ තේරුම් ගැනීම ඒ ආයාඝී පුද්ගලයාට බොහෝ කලක් හිත සුව පිණිස පවතිනව.' කියල ඔන්න ඔය විදියට අර උපමා උපමේය හොඳට සන්සන්දනය කරල ශාරීරික ස්වාමීන් වහන්සේ කාරණය ඒකතු ගැන්වූව යමක ස්වාමීන් වහන්සේට.

ඇත්ත වශයෙන්ම මේ එක් එක් ස්කන්ධය කලින් ඉඳලම වධකයො. නමුත් වධක බව දන්නෙ නැතිව ආත්මයය, මමය, මගේය කියල කියාගන්න තත්ත්වයක් සාමාන්‍ය ලෝකයා තුළ තිබෙන බවයි හෙළි කළේ. මේ දේශනාව අවසාන වෙනකොට යමක ස්වාමීන් වහන්සේ මෙන්න මෙහෙම මහ පුදුම ප්‍රකාශයක් කරනව. 'මෙන්න මෙහෙම දේවලුත් වෙනව ඇවැත්ති, සාරීපුත්‍ර, ඔබ වහන්සේ වැනි, සබ්බමචාරීන්ට හිතකාමී වූ, වැඩදායක වූ, අනුකම්පක වූ හිතවතුන් සිටින අයට මෙහෙමත් දෙයක් වෙනව. කොහොම දෙයක්ද? **ඔබ වහන්සේගේ මේ දේශනාව අහල මගේ සිහි ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදුන. රහත්වුනා. සමහරවිට බමියේ සජ්ඣායික අකාලික එහිපසසික ආදී ගුණ ගැන සැක කරන මේ යුගයේ මේක මහ පුදුමයක් වෙන්න පුළුවන්. මේ සුත්‍ර දේශනාව ආරම්භ කරන්නෙ අර අනික් හිඤ්ඤත් වහන්සේලාටත් හික්මවන්න බැරි මහා වැරදි පාපක දෘෂ්ටියක් ඇති යමක හිඤ්ඤාවගෙන්. නමුත් ඉවර වෙන්නෙ අර්ථත් බවට ප්‍රතිඥා දෙන ප්‍රීති වාක්‍ය ප්‍රකාශ කරන, යමක ස්වාමීන් වහන්සේ කෙනෙකුගෙන්.**

එකකොට ඔන්න ඔය විධියේ තත්ත්වයක්. මෙතනින් අපට පෙනෙනව තථාගතයන් වහන්සේගේ මරණින් මතු තත්ත්වය පිළිබඳ අව්‍යාකත ප්‍රශ්නය යට කොයින්තරම් වටිනා ධර්ම කොට්ඨාශයක් තියෙනවද කියල. මේවට සමහරු අතගහන්න බයයි. යම්කිසි භීතියක් තියනව, සමහර විට ශ්‍රද්ධාව නිසා. ප්‍රඥාව නැති ශ්‍රද්ධාව-ප්‍රඥාවෙන් අනුබලයක් නොලැබූ ශ්‍රද්ධාව-

නිසා මේ ප්‍රශ්නයට අතගහන්න පවා බයයි සමහරෙක්. නමුත් මේක තුළ තිබෙන්නේ අර සමමා දිට්ඨිය පිරිසිදු වන වටිනා ධර්ම කොට්ඨාශ රාශියක්. ඒක නිසා තමයි අර යමක ස්වාමීන් වහන්සේ රහත් උනේ. එකකොට මෙන්න මේ විධියට අපට තේරුම්ගන්න පුළුවනි, මේ සූත්‍රය ආශ්‍රයෙනුත්, මේ අව්‍යාකත ප්‍රශ්නවලදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කළ මේ විසඳුම ඇත්ත වශයෙන්ම ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සූත්‍ර දේශනා කියල කියන්නේ අර සත්ත්ව පුද්ගල කියන සාමාන්‍ය ලෝකයේ තිබෙන ව්‍යවහාර වලින් ඉවත්වෙල හුදු ධර්ම ස්වභාවයක් හැටියට වතුරායයි සත්‍ය දේශනාවම මතුකරවන ඒ වගේම සත්ත්ව පුද්ගල ආදී කිසිවක් නැති තත්ත්ව භවන දේශනා. මෙන්න මේ දේශනා සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයාට බිය ගෙන දෙන දේවල්. ඒක නිසා තමයි අර අනාගතේ බලා වදාළ බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ, ප්‍රකාශ කළේ. බුද්ධ කාලයේදීත් මේව තේරුම් ගත්තට බැරව නොයෙකුත් පටලැවිලි කිබුණුබව හෙළිවුන. ඒ වගේම විශේෂයෙන්ම අනාගතයේදී මෙබඳු මේ ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත දේශනා වලට අනාගත හික්මුත් වහන්සේල 'න සුසස්සප්පනති න සොතං ඔද්භිස්සනති න අක්ඛංචිතං උපධංපෙස්සනති'⁶ කියල එහෙම සඳහන් වෙනව. මේවට කන් දෙන්නේ නැහැ. මේවට ඇහුම්කන් දෙන්න කැමති වෙන්නේ නෑ, මේවට කන් නැමෙන්නේ නැහැ. මේව තේරුම්ගන්න උත්සාහවත් වෙන්නේ නැහැ කියල.

එකකොට මෙන්න මේ ධර්මයේ ගැඹුරු අංශයක් හෙළිවන මේ කාරණය ගැන අපට තව දුරටත් තේරුම් ගන්න පුළුවනි. දැන් ඔන්න මහ දෙයියමක් - මහ දෙයියමක් කියල කියන්නේ දෙයියන්ගේ තොවිලයක්, ඒ දෙයියන්ගේ තොවිලයක් - ඉවරවෙන එළිවෙන යාමෙදී ඇදුරා එක්තරා විධියක ත්‍රාසපන්නක වැඩක් කරනව. පන්දමයි දුම්මල අහුරයි අරගෙන ගේ පුරා යමින් ඇද පුටු මේස යටට, අල්මාර් යටට, පොත් පෙට්ටි වලට, මල්බලි වලට, හැම එකකටම දුම්මල පාරවල් ගහනව. මහා ගිනිදැල් නගිනව. සමහර කෙනෙක් බය වෙනව මේ ඇදුර ගේ ගිනි තියන්න හදනව කියල. ඔන්න ඔය විදියටම මිනිසුන්ගේ සිත්වල තිබෙන සක්කාය දිට්ඨිය දුරැලීමට (ඇදුර අර විධියට කරන්නේ ගේ ගිනි තියන්න නොවෙයි යක්ෂ, ප්‍රේත, භූත දෘෂ්ටි ඉවත් කිරීමටයි) **තිලොවග ඇදුරාණන් වහන්සේටත්, දෙවි මිනිසුන්ගේ ශාස්තෘන් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේටත්, ඔය විදියටම දුම්මල ගැඹිමක් කරන්න සිද්ධ උනා. කුමකටද දුම්මල ගැහුවේ? මේ භාෂා ව්‍යවහාරයට, භාෂාවේ තිබෙන යම් යම් වචන වලට.** මේ භාෂාව උපයෝගී කරගෙනයි මේ ධර්මය දේශනා කළේ, නමුත් අතකතාවර ධර්මයක්. භාෂාවේ ව්‍යාකරණයට තර්කයට යටවෙන්නේ නැති, ඒවා ගැඹුරටම විග්‍රහ කරන විධියේ, මහ පුදුම ධර්මයක්, **මේක අතකතාවර දේශනාව.** ඒක තමයි අර

සතර කොන් ප්‍රශ්න වලින් කිට්ටු කරන්න බැර මේ ධර්මයට. ඒව ඉක්මවල යනව. සත්ත්ව ප්‍රඥප්තිය ඉක්මවල ගිය රහතත්වහන්සේ, අර සංසාර වට්ටය, ප්‍රඥප්ති ආදිය ඉක්මවල ගිය. අන්න එබඳු තත්ත්වයක් - එකකොට ඒක නිසා තමයි අර දුම්මල පාරවල් ගැහුවේ. මේ "අතතා" කියන වචනයට සමහර විට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුම්මල ගහල තිබෙනව. ආත්ම කියන වචනය ලෝකයා ඉතාම ප්‍රිය කරන වචනයක්. බුදුරජාණන් වහන්සේටත් ඒ වචනය යොදන්න සිදු උනා. ධර්ම පදයේ අත්තවග්ගය කියල වෙනම වග්ගයකුත් තියෙනව. නමුත් අතත කියල කියන්නේ නියත ආත්මයක් කියන ඒ අදහසින් නොවෙයි. 'තමා' කියන එකයි. සමහර කෙනෙක් ඔය ධර්ම පදයේ 'අතතා' කියන වචනය විග්‍රහ කරන්න ගිහිල්ල අමාරුවේ වැටුනු අවස්ථාවලින් තියෙනව. දැන්

'අතතා හි අතතො නාපො - කො හි නාපො පරො සියා අතතාව සුදුහෙතන - නාඨං ලෙහි දුලෙහං'

කියන එබඳු ගාථා වල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව තමා තමාගේම ගැලවුම්කාරයාය කියල. වෙන පිට ගැලවුම් කාරයෙක් කොහිද, තමා හොඳට දමනය වුනාම හොඳ ගැලවුම්කාරයෙක් ලබා ගන්නව කියන ඒ විධියේ අදහසක්.

එකකොට මේක දැකල සමහර, කෙනෙක් ආත්මය කියල ගන්නව. නමුත් බාල වග්ගයේ සඳහන් වෙනව

'පුත්තාමසථි ධනමමසථි - ඉති ඛාලො වගඤ්ඤති අතතාහි අතතො හසථි - කුතො පුත්තා කුතො ධනං'

මට පුතුන් සිටිනව ධනය තියෙනව කියල මෝඩය හිතනවයි නමුත් තමාට තමන්වත් නැත. පුතුන් හා ධනය කොයින්ද. එකකොට කලින් ප්‍රකාශ උනා. 'අතතාහි අතතො නාපො' තමා තමාගේ ගැලවුම්කාරයා, මෙතන ප්‍රකාශ කරනව තමාට තමන්වත් නැත, අන්න ඒ විධියට වචන නිසා ලෝකයාට ඇති කරගතහැකි වැරදි අදහස් සමහර අවස්ථාවල බුදුරජාණන් වහන්සේට කපා හැරීමට සිදුඋනා. ඒ වගේම තමයි - අර දැන් අපි දිගින් දිගටම ඒක විග්‍රහ කළා නිරුක්ති ආදිය දක්වමින් සත්‍ය කියන වචනයට - ඒ වගේම තමයි තථාගත කියන වචනයට. තථාගත කියන වචනය යට අර සක්කාය දිට්ඨිය හැංගිල තියෙනව. ඒක නිසා තමයි අර වගේ ප්‍රශ්න අහන්නේ., ඒ නිසාම තමයි තථාගත කියන වචනය පිළිබඳව මේ විධියේ ධර්මානුකූල කාරණා පිළිබඳව ගැඹුරට තේරුම් ගන්න පවා බයවෙන්නේ කෙනෙක්. සක්කාය දිට්ඨිය ඒව තුළ ලැගගෙන සිටිනව. තථාගත වගේම වචනයක්

තමයි ලෝක කියන වචනය. ලෝක කියන වචනයට බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැසු දුම්මල පාරවල් කීපයක් කලින් අපට හමුවුනා. අර සලායතන ආශ්‍රයෙන් ලෝකය හැදින්වූ තැන්. ඒ වගේම අර අව්‍යාකත වස්තුවලම තිබෙනව 'සසානො ලොකො අසසසනො ලොකො, 'අනතවා ලොකො' 'අනතතවා ලොකො' ආදී වශයෙන් ලෝකය සදාකාලිකද සදාකාලික නොවේද, ලෝකය අන්ත සහිතද එහෙම නැත්නම් අන්තයක් නැද්ද, ආදී වශයෙන් ඇසූ ප්‍රශ්න. ඒ හැම එකකදීම ලෝකය කියල ගත්තේ මේ අර සාමාන්‍යයෙන් සම්මුතියෙන් කියවෙන ලෝකයක්. සම්මුතිලෝකය හැටියට වකවාල ලෝක කියල ඔය අටුවාවල ඒක තෝරන්නේ. නමුත් බුදුපියාණන් වහන්සේ ගැඹුරු වශයෙන් ඒ 'ලෝක' පදය විග්‍රහ කරල දැක්වුව. ඒ සලායතන ආශ්‍රයෙන්. ඒකට ඉතාමත් වටිනා සූත්‍රයක් සඳහන් වෙනව සංයුක්ත නිකායේ සලායතන වගගයේ. එක්තරා සූත්‍රයක් තියනව බුදුපියාණන් වහන්සේ මෙන් මෙහෙම ප්‍රකාශයක් සංඝයා වහන්සේලා ඉදිරියේ කරනව. 'නාහං භික්ඛවෙ ගමනෙන ලොකස්ස අනතං ඤාතයා දධංයාං පතතයානති වදාමි, නව පනාහං භික්ඛවෙ අපපථා ලොකස්ස අනතං දුක්ඛස්ස අනතකිරියං වදාමි.' 'මහණෙනි මම ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරට පැමිණිය හැකි යැයි නොවදාරමි. එසේම ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ දුක් කෙළවර කිරීමක්ද නැතැයි ප්‍රකාශ කරමි. මේක බැලුවාම ප්‍රභේලිකාවක් වගේ. ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරට එන්නත් බැහැ. හැබැයි ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ දුක් කෙළවර කරන්නත් බැහැ. මෙහෙම ප්‍රකාශ කරල බුදුපියාණන් වහන්සේ විහාරයට වැඩම කළා. අර කලින් සූත්‍ර වල ඔය විදියේ ක්‍රමයක් තියනව. බොහෝ විට තමන්ගේ ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා ලවා මේ ධර්මය විග්‍රහ කරවන්නට එක්තරා අභ්‍යාසයක් දීමට වෙන්න ඕන. එතකොට එහෙම ප්‍රකාශ කරල පියාණන් වහන්සේ විහාරයට වැඩම කළාට පස්සේ එහි සිටිය සංඝයා වහන්සේලා එකතු වෙලා 'අනේ මේ තරම් මේ කෙටියෙන් ප්‍රකාශ කළා මහා ගැඹුරු ධර්මයක්. අපට මේක තේරෙන්නේ නැහැ. දැන් මේකේ අර්ථය තේරුම් කරගන්නේ කොහොමද? කියල ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ලඟට ගිහිල්ල ආයාචනා කරනවා. උන්වහන්සේ අර අනිකුත් සූත්‍ර වල වගේම ටිකක් අදිමදි කරල නමුත් ඉදිරිපත් වෙල ඔන්න ඊළඟට විවරණය දෙනව. අර බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ කෙටි පාඨයේ විවරණය මා තේරුම් ගන්නේ මෙහෙමයි 'යෙන ඛො ආවුසො ලොකස්මිං. ලොකසඤ්ඤි හොති, ලොකමානී අයං වුවනි අරියස්ස විනයෙ ලොකො. කෙන නුඛො ආවුසො ලොකස්මිං. ලොකසඤ්ඤි හොති, ලොකමානී. වකඛුනා ආවුසො ලොකස්මිං. ලොකසඤ්ඤි හොති ලොකමානී. සොනෙන, ඝානෙන, ජීවහාය, කායෙන, මනෙන, ලොකස්මිං ලොකසඤ්ඤි හොති ලොකමානී. යෙන ඛො ආවුසො ලොකස්මිං. ලොකසඤ්ඤි හොති ලොකමානී අයං වුවනි අරියස්ස විනයෙ

ලොකො.' ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ දෙන විග්‍රහය මේකයි. 'ඇවැත්නි යමකින් ලෝකය පිළිබඳව එහෙම නැත්නම් ලෝකයෙහි ලෝක සංඥාවක් ලෝකමානසයක්, ලෝකය කියල කියන මානසයක්, මැනීමක්, ඇතිකරගනීද අන්ත එය මම ලෝකය යයි හඳුන්වමි. එය ආර්ය විනයෙහි, මේ ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව, ආර්ය ශික්ෂණයට අනුව, ලෝකයයි කියනු ලැබේ. කුමකින්ද ලෝකය පිළිබඳ සංඥාවක් ඇතිවෙන්නේ. කුමකින්ද ලෝකයක් මැනෙන්නේ? ඇස කණ නාසය දිව කය මනස, කියන ඔය හයෙන්. එතකොට මෙයින් පෙනෙනව අර ලෝකය පිළිබඳව දුන්නු විග්‍රහය හරියටම යෝනියෝමනසිකාරය අනුව දුන්න විග්‍රහයක්. අර අව්‍යාකත ප්‍රශ්න වලදි ලෝකය හඳුන්වන්නේ අයෝනියෝමනසිකාරයෙන්. මේ කාලයෙන් ඔය විද්‍යාඥයින් එහෙම නොයෙකුත් ආකාරයෙන් ඔය ලෝකයේ කෙළවර සොයන්න යන්නේ අර අයෝනියෝමනසිකාරයෙන් හිතාගත්තු ලෝකයක. වක්‍රවාල ලෝක ආදිවශයෙන් දක්වන අර ඒ ලෝකය.

ඊළඟට මේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ කළ දේශනය අර හික්කුන් වහන්සේලා බුදුරජාණන් වහන්සේට සැල කළාම බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්පූර්ණයෙන්ම සම්මත කර වදාළා. එතකොට මේක බුද්ධ දේශනයක් පමණටම සත්‍ය එකක් හැටියට පිළිගත්තු දෙයක්. මෙයින් හැඟෙන්නේ, මේ සලායතන ආශ්‍රයෙන්මයි ලෝකයා, ලෝක සංඥාවක් ඇතිකර ගත්තේ. ලෝකය කියල මැනීමක් ඇතිකර ගත්තේ. ලෝක මානසය කියනනේ, දැන් මේ කාලේ කියන ලෝක මානසය නොවෙයි. ලෝකයක් මැනීම. එක නිදසුනක් ගත්තොත් ලෝකයේ දිග මැනීම ආදියට භාවිතා වන මිනුම් දණ්ඩ කුමක්ද? අභල, වියත, අඩිය, රියන, බඹය මේවා මේ කය ආශ්‍රයෙන්, මේ ගර්චය ආශ්‍රය කරගෙන - ඒකම තමයි මිනුම් දණ්ඩ. ඒ වගේම ඇහැන් මිනුම් දණ්ඩ කරගෙනයි ලෝකයක් මනින්නේ. ඔය විධියට ලෝකයේ තිබෙන ඔක්කොම මිනුම් දඬු මේ එක් එක් ආයතනය ආශ්‍රය කරගෙනයි. අන්ත ඒ නිසා තමයි මේක යෝනියෝමනසිකාරයෙන්ම කළ ලෝක විවරණයක්, ලෝකය කියන දෙය පිළිබඳ විවරණයක් වෙන්නේ. මේක පිළිබඳ අයෝනියෝමනසිකාරයෙන් තමයි කෙනෙක් හිතාගන්නේ මේ එක් එක් ලෝක. ඝන සංඥාවෙන් ගත්තු අදහසක් තමයි මේ සම්මුති ලෝකය. මේ ඝන සංඥාවෙන් ගත්තු අදහස නිසාම ඒවායේ සත්‍යතාවක් නැහැ. මක්නිසාද ලෝකයේ පැවැත්ම එහෙම පිටින්ම හටගැනීම් නැතිවීම් කියන ඒ ධර්මතාවෙන් යුක්තයි. ඒ ධර්මතාව අමතක කිරීමෙන් තමයි ඝන සංඥාව ඇති වෙන්නේ. යම්කිසි විද්‍යා ප්‍රදර්ශනයක් බැලීමට ගිය දෙදෙනෙක් ඒ ප්‍රදර්ශනයේ තිබෙන මැජික් කේතලයක් දිහා බලාගෙන සිටිනව. මැජික් කේතලයෙන් වතුර වැක්කෙරෙනව යම්කිසි භාජනයකට. එක්කෙනෙක් බලා ඉන්නව මැජික් කේතලය හිස් වෙනකල්. තවකෙනෙක් බලාගෙන ඉන්නව

භාජනය පිරෙන කල්. මේ දෙකම සිද්ධවෙන්නේ නැහැ. මොකද හේතුව? අර මැජික් කේතලයෙන් වැක්කෙරෙන වතුර ධාරාව තුළින් සැඟවිලා යම්කිසි බටයක් උඩට යනව. ඒක නිසා මැජික් කේතලේ හිස් වෙන්නේ නැහැ. අර වතුර භාජනය පිරෙන්නේ නැහැ. ඕකමයි ඕකට මැජික් කේතලය කියල කියන්නේ. ඔය විධියේ දේවල් ඔය විදහා ප්‍රදර්ශන වල එහෙම තියෙනව. ඔන්න ඔය විධියේ දෙයක් තමයි මේ ලෝකය. සංවට විවට වශයෙන් මේ මහා සක්වලවල් - සක්වල කියන වචනයෙන්ම තේරෙනව ඒ වක්‍රාකාරයක්. අපි ගත්තොත් ඒ පුළුල් අර්ථයකින්, සංවට විවට වශයෙන් ලෝකයේ ප්‍රවර්තනය වක්‍රාකාරයි. සංවට විවට කියන හැම එකකම අර 'වට' කියන වචනය සඳහන් වෙනව, වක්‍රාකාරයි. අර උදයබ්බය කියල කිව්ව වගේම තමයි. එතකොට එක සක්වලක් විනාශ වෙලා යනව. තව සක්වලවල් - බ්‍රහ්ම විමාන ආදිය මතු වෙනව. ඔය විධියට ලෝකයේ පැවැත්ම එහෙම පිටින්ම හටගැනීම් නැතිවීම් කියන දෙක උඩයි පවතින්නේ. ඒක වක්‍රයක්. එතකොට වක්‍රයක් නම් මේකේ කොනක් දකින්නේ කොහොමද? මේක සදාකාලික හෝ සදාකාලික නොවන බවක් කියන්නේ කොහොමද? මේ ප්‍රශ්නයම වැරදියි. "ලුජ්ජති පලුජ්ජති ලොකො" කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ දුන්න නිර්වචනය හරියටම හරි. මේක බිඳී බිඳී යන සිඳී සිඳී යන, දෙයක්. ඒ බිඳෙන බව අමතක කරල සමුදය පක්‍ෂයේම සිත පිහිටුවාගෙනයි සාමාන්‍ය අග්‍රන්ථත් පෘථග්ජනය ලෝකය කියල සම්මුති ලෝකයක් හඳුනාගෙන ඉන්නේ.

නමුත් මොහොතක් පාසා මේක ඇතිවීම නැතිවීම් දෙකෙන් පෙළෙනව. එතකොට ඒකම තමයි මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයේ තිබෙන්නේ. ශරීරයේ හැම එකේම තියෙන්නේ අර උදයබ්බය ස්වභාවයයි. අන්න ඒක නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකය පිළිබඳ අලුත් විග්‍රහයක් දුන්නා. 'ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව ලෝකය විග්‍රහ කරන්නේ මේ සලායතන ආශ්‍රය කරගෙනයි. මෙයින්ම, ඊළඟට ඒකෙන්ම, අහුවෙනව මනස-මනසක් ධර්මයනුත් මේ හැම එකක්ම අහුවෙනව මේ සලායතනයට. සලායතනයෙන් පිට කිසිවක්ම නැහැ. ඔන්න ඔය විදියේ තත්ත්වයක් . . .

අධෝලිපි

1. සං.නි II බු.ප. 14-28 පිට
2. ම.නි. I බු.ප. 10-350 පිට.
3. ප.සු. (හේ.මු. 35) - 97 පිට
4. දී.නි. I බු.ප. 7-80 පිට
5. සං. නි. III බු.ප. 15-188 පිට
6. සං. නි. II බු.ප. 14-412 පිටුව
7. සං.නි. IV බු.ප. 16-196 පිට

**23 වන
දේශනය**

23 වන දේශනය

"නමො තස්ස භගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධස්ස"

"එතං සනතං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිස්සගො තණ්හකයො චිරාගො නිරොධො නිබ්බානං."

" මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ චිරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානයය."

අභිපුප්ඵය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමීපාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝ රත්තයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනා මාලාවේ විසිතුන්වන දේශනයයි මේ.

භව නිරෝධය නම් වූ නිවන, විභව දිට්ඨියක් හෝ උච්ඡේද දිට්ඨියක් හැටියට නොසැලකිය යුත්තේ තථාගතචරයා සත්ත්ව ප්‍රඥප්තිය ඉක්මවා ඇති නිසාය යන නිගමනයට තුඩු දෙන සාධක කලින් දවසේ දේශනයේදී අපි උපුටා දැක්වුව. තථාගතචරයා පිළිබඳවත් සත්ත්ව පුද්ගල යන වචන සූත්‍ර දේශනාවල යෙදිල කිබුනත්, එපමණකින්ම ශාස්වක දෘෂ්ටියට නැඹුරුවන අන්දමින් තථාගතචරයා මරණින් මත්තෙහි පවතියි කියන අදහසක් ප්‍රකාශ කිරීම ධර්මීරෝධී බවත් අපට ඒ සූත්‍ර දේශනා වලින් පෙනී ගියා. අහංකාර මමංකාර මානානුසයන් දුරු කළ රහතන් වහන්සේ වෙත එකක් තබා 'මමය' 'මාගේය' කියන ඒ වචන පවා පාවිච්චි කරන්නේ ලෝක සමඤ්ඤා, ලෝකනිරුක්ති, ලෝක ව්‍යවහාර වලට එකඟ වීමක් වශයෙන් පමණක් බවත් අපි කලින් අවස්ථාවක සභාථක සංයුක්තයෙන් උපුටා දැක්වූ අරභං සූත්‍රයෙන් 'පැහැදිලි උනා. ඒකේ අවශ්‍ය කොටස් දැන් ආයෙන් මතක් කර ගන්නව නම්, ඒ රහත් වූ හික්කුච පිළිබඳව මෙහෙම සඳහන් වෙනව. "අභං වදාමිතිපි සො වදෙය, මමං වදනතිතිපි සො වදෙය, ලොකෙ සමඤ්ඤං කුසලො විදිත්වා වොහාර මනෙතන සො වොහරෙය" යම්කිසි රහත් හික්කුචක් මම කියමි යනුද කියන්නේය, මමං වදනතිතිපි සො වදෙය - මට කියත් යයි යනුවෙන් ද කියන්නේය. නමුත් ඒ, ලොකෙ සමඤ්ඤං කුසලො විදිත්වා - ලෝකයේ ඇති සම්මුතියක් දක්ෂ අන්දමින් තේරුම් ගෙන, වොහාර මනෙතන සො වොහරෙය - හුදෙක් ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් වශයෙන් ව්‍යවහාර කරනව.

දිවුදැමියෙහිම, ඇත්ත වශයෙන්ම තථාගත කෙනෙක් නැතැයි කියල ප්‍රකාශ කෙරෙන ඒ සුත්‍ර දේශනා වලින් පැන නගින ශුන්‍යතා දර්ශනය අපි උපමා කළා මහ දෙයියමකදී ඇදුරා ගසන දුම්මල පාරකින් පැන නගින ගිනි ජාලාවකට. සාමාන්‍යයෙන් කෙනෙකු තුළ භය උපදවන දෙයක්, මේ විධියේ දුම්මල ගැසීම. දුම්මල පාරවල් බුදුරජාණන් වහන්සේ උපකාර කර ගත්තේ මේ කෙලෙස් ආතුර වූ ලෝකයා සඳහා පැවැත්වූ ධර්ම යාගයේදී ලෝකයාගේ සිත්තුළ පැලපදියම් වෙලා තිබෙන සකකාය දිට්ඨිය දුරු කිරීමටයි. මේ දුම්මල ගැසීමක් ගැන සුත්‍ර දේශනාවල නම් සඳහන් වෙන්නේ නැහැ. නමුත් ඊට බොහෝ දුරට සමාන අදහසක් අභවන වැදගත් වචනයක් සුත්‍ර දේශනා වල සමහරවිට දක්නට ලැබෙනවා, 'විදුපෙති' කියල. දැන් 'ධුප' කියන වචනය යෙදෙනව දුම්වගී-සුවද දුම් ආදියටත් - මේ විදුපෙති කියන වචනය සඳහන් වෙනවා, උදාන පාළියේ බොධි වගගයේ එහෙම. බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයෙන් පස්සේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය අනුලෝම ප්‍රතිලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කරන අවස්ථා සඳහන් වෙන සුත්‍රයේ අගට මෙන් මෙහෙම ගාථාවක් එනවා.

“යදා භවෙ පාතුභවති ධම්මා- ආතාපිනො කධායතො බ්‍රාහ්මණස්ස විදුපයං තීට්ඨති මාරසෙනං - සුරියොව ඔභාසයමනනලිකඛනි.”²

'යම් අවස්ථාවක කෙලෙස් තවන වීර්යයෙන් යුක්තව ධ්‍යාන වඩන්නාවූ බ්‍රාහ්මණයාට ඒ ධර්මයේ පහළවෙත්ද ඒ අවස්ථාවෙහි, - "විදුපයං තිට්ඨති මාර සෙනං" - මාර සේනාව පලවා හරිමින් සිටිනවා. හරියට අහස ආලෝකවත් කරන්නාවූ සුදියා වගේ., තවත් සමහර සුත්‍රවල මේ විදුපෙති කියන වචනය සනුපෙති කියන වචනයත් එක්ක සම්බන්ධ කරල දක්වනවා. එතනත් අර 'ධුප' කියන වචනයයි කියෙන්නේ. මේ වචන දෙකේ අර්ථය ඒ තරම් ප්‍රකට නැහැ. මේ ගැන යම් යම් මතභේද තියනවා. සන්ධුපෙති, විදුපෙති දෙකේම ධුප කියන වචනය තියෙනවා. නමුත් සන්ධුපනය කියලා කියන්නේ, දැන් සමහර දුම් වගී අපි පාවිච්චි කරනවා ආරාධනා කරන්න. තවත් සමහර - දුම්මල වගේ - දේවල් පාවිච්චි කරනවා පලවා හරින්න. ඔන්න ඔය ක්‍රියා දෙකයි ඔය වචන දෙකේ අර්ථය හැටියට ගන්න කියෙන්නේ. සංයුක්ත නිකායේ ඛණ්ණිය සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනවා ඒ ආයඝි ශ්‍රාවකය "විදුපෙති නො සන්ධුපෙති"³ විදුපනය කරනවා සන්ධුපනය කරන්නේ නැහැ. එතකොට මේක අමතර කාරණයක් හැටියට අපි සඳහන් කළේ. කෙසේ නමුත් මාර සේනාව පලවා හැරීම ආදී ඒ අදහස් එන්නත් එක්ක අර විදුපෙති කියන වචනය සඳහන් වෙනවා.

සාමාන්‍ය ලෝකයා තථාගතවරයා හඳුනාගන්නේ අර නතර වූ දිය සුළියක් ඒ දියසුළිය මතුපිට නිදැල්ලේ පාවෙමින් තිබෙන කොළ රොඩු

අතු ඉති ආශ්‍රයෙන් හඳුනා ගන්නවා වගෙයි. දිය සුළිය නතර උනාට පස්සේ තවමත් ඒ දිය සුළිය උඩින් කොළ රොඩු ආදිය කරකැවෙන කොට කෙනෙක් හිතාගන්නවා එතන දිය සුළියක් තිබෙනවා කියල. දිය සුළියේ කේන්ද්‍රස්ථානය ක්‍රියා විරහිත වී ඇති බව, දිය සුළිය වෙනුවට දැන් එතන කියෙන්නේ තනිකර මහමුහුද බව, කේවල මහ මුහුද බව, කෙනෙක් තේරුම් ගන්නොත්, ඒ තැනැත්තාට අර ශුන්‍යතා දර්ශනය නිසා, අර තථාගත කෙනෙක් නැතැයි කියල කියන කීම නිසා, ඇති වෙන දුඹුල් අස්ථාන භීතිය, දුරලන්නට පුළුවන් වෙනවා. එතකොට දියසුළියක පටු කේන්ද්‍රස්ථානය නතර වීම, මහ මුහුදක් උරුම කර ගැනීමට සමානයි. **දිය සුළිය නතර උනාමයි මහමුහුද උරුම වෙන්නේ.** දිය සුළියට අයත් සීමිත දේවල් අතහැරීම, අසීමිත මහ මුහුදක් උරුමකර ගැනීම වගෙයි. මෙන්න මේ කියන මේ කියුම් වලින් නැගෙන ප්‍රභේලිකාව ඇත්ත වශයෙන්ම අර 'අරහත්' කියන වචනයේමත් ගැබ්වෙල තියෙනවා. රහතන් වහන්සේට, බුදුරජාණන් වහන්සේට 'අරහා' 'අරහං' කියන වචන අපි පාවිච්චි කරනවා, බුදුගුණ භාවනා ආදියෙහි. ඔය අරහත් කියන වචනයෙන් හැඟෙන්නේ - මූලික අර්ථය - නොයෙක් අර්ථ අටුවාවාරින් වහන්සේල පස්සේ දක්වල තියෙනවා - නමුත් ප්‍රධාන අර්ථය, අරහත් කියන එකේ - පූජා ආදිය ලැබීමට සුදුසුකම. හැම දෙයක්ම ලැබීමට සුදුසු වීම කියන අදහසයි. මේ අරහත් කියල කියන්නේ. **හැම දෙයක්ම අත හැරීමෙහි හැම දෙයක්ම ලැබීමට සුදුසුවන්නේ.** මෙතනත් තිබෙනවා මහ ප්‍රභේලිකා තත්ත්වයක්.

රහත් වෙනවා කියල කියන්නේ හැම දෙයක්ම අතහැරීම, තණ්හාව අතහැරීම. සම්පූර්ණයෙන්ම තණ්හාව ක්ෂය කිරීම එතකොට තණ්හාව ක්ෂය කළාට පස්සේ හැම ආශාවක්ම අතහැරියට පස්සෙයි, හැම දෙයක්ම අතහැරියට පස්සෙයි, හැම දෙයක්ම ලබන්නට සුදුසු වෙන්නේ. ඔන්න ඔය විධියේ මහා ගැඹුරු තත්ත්වයක් තියෙනවා, ඔය අරහත් කියන පදේ.

දැන් අසම් මානය අනුව ගිය මිනීම, මැනීම, ක්‍රම භයක් තියෙනවා. ඒකට තමයි සලායතන කියල කියන්නේ. 'අස්මි' - 'වෙමි' කියන මානය, වෙමි කියන මානය ප්‍රකට කරවන මිනුම් දඩු භයක් තියෙනවා. ඒකටයි සලායතන කියල කියන්නේ. ඇස් කන් නාසාදී ඒ සලායතන වලින් කළ මිනුම්, ඇගැයුම්, ප්‍රමාණ කිරීම්, යම් අවස්ථාවක නතර උනාද, ඒ අවස්ථාවේ ඒ පුද්ගලය අමිත බවට, අමිල බවට, අනගි බවට, අපරිමිත බවට, පත්වෙනවා. අර දියසුළියත් මහමුහුදත් පිළිබඳ උපමාව වගේමයි. එතකොට මේ මිනුම් අතහැරීමයි අමිත බවට අපරිමිත බවට පත්වීමට ඇති ඒකායන මාගීය. මහ පුදුම දෙයක් මේක. ඒකම තමයි, දැන් දිය සුළියක් නතර උනාම, ඉබේම, ඒ දිහා බලාසිටින කෙනාගේ අවධානය යොමුවෙන්නේ මහ මුහුදේ ගැඹුරු බව, අපරිමිත බව, පෘථුල බව කියන

පැත්තටයි. ඒ වගේම දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ. ඉතින් මේ විධියට කල්පනා කරල බලනකොට කෙනෙකුට පුළුවනි අර සාමාන්‍ය පෘථග්ජනයට අස්ථාන භීතියක් ගෙනදෙන මේ ශුන්‍යතා දර්ශනය තුළින් එක්තරා විධියක අලෝකික සුන්දරත්වයක් පවා මතුකර ගන්න. එහෙම මතුකර ගන්න ඉඩ තියෙන බවට හොඳ සාධක අපට හමු වෙනව ධම්ම පදයේ පුඤ්ච වග්ග, අරහත්‍ය වග්ග, බ්‍රාහ්මණ වග්ග, බුද්ධ වග්ග ආදී වග්ග වලින් සුත්ත නිපාතයේ බොහෝ තැන් වලින්. මහ පුදුම අන්දමේ අලංකාර අන්දමේ ගාථාත් අපට දකින්නට ලැබෙනව. මේකට හේතුව ධර්ම ස්වභාවයක් වශයෙන් සලකනව නම් මේ ශුන්‍යතාව - ආත්ම ආත්මීය ශුන්‍යතාව - පිළිබඳ ප්‍රඥාව පහළ වීම, ඒ ප්‍රඥාව පිහිටකර ගෙන ඒ මාගී ඵල අවබෝධ කරගැනීම, ඇත්ත වශයෙන් කියනව නම් සත්ත්වයාගේ සාංසාරික පැවැත්මේ පුෂ්පොත්භවය, එලෝත්භවය හැටියට සලකන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නේ මල්ඵල හටගැනීම වගෙයි. මේ අදහස් ප්‍රකාශ කෙරෙනව ධම්ම පදයේ පුඤ්ච වග්ගයෙන් -

**"යථා සංකාරධානසම් - උජ්ඣතසම් මහාපටේ,
 උදුමං තතථ ජායෙට් - සුචිගතධං මනොරමං
 එවං සංකාර භූතසම් - අනධිභූතෙ පුටුජ්ජනෙ,
 අභිරොචඛි පඤ්ඤාය - සමමා සමබුද්ධසාවකො." 4**

"යම් සේ මහා මාගීය අසල හැර දමන ලද කැලිකසල ගොඩක පිරිසිදු සුවද ඇති මනරම් පියුමක් හටගනීද, එසේම කැලිකසල ගොඩක් බඳු පුහුදුන් ලෝකයා අතර, සමමා සමබුදු ශ්‍රාවක තෙම ප්‍රඥාවෙන් විශිෂ්ට ලෙස බබලයි." එතකොට මේ සසර කැලිකසල ගොඩින් මතු වෙන ඒ මනරම් පියුම තමයි රහතන් වහන්සේ. මේක එතකොට බය වෙන්න දෙයක් නොවෙයි.

අපි ඒ වගේම පසුගිය දේශනයේදී උපුටා දැක්වූවා බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකය පිළිබඳව දැක්වූ අලුත් නිර්වචන, අලුත් හැඳින්වීම්, පිළිබඳ සූත්‍රයක්. සංයුක්ත නිකායේ සළායතන වග්ගයේ පළමුවන ලෝකකාමගුණ සූත්‍රයෙන් අපි උපුටා දැක්වූව පාඨ දෙකක්. එක පාඨයක් තමයි, ප්‍රභේලිකා විධියේ කියමනක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලා ඉදිරියේ ප්‍රකාශ කළා "නාහං භික්ඛවෙ ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතය්‍යං දට්ඨය්‍යං පත්තය්‍යන්ති වදාමි. න ච පනාහං භික්ඛවෙ අප්පත්වා ලොකස්ස අන්තං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි." "මහණෙනි මම, ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරක් දැනගත හැකියැයි, දැකගතහැකියැයි ඊට පැමිණිය හැකියැයි නොකියමි. ඒ වගේම මහණෙනි ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ දුකෙහි කෙළවරක් ඇතැයිද නොකියමි." ඉතින් මේ ප්‍රභේලිකාව විසඳ ගන්න

මේ සංඝයා වහන්සේලා ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ළඟට ගිහිල්ල ආයාචනා කළාට පස්සේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ දුන් පිළිතුරක් අපි එදා ප්‍රකාශ කළා. ඒ පිළිතුරේ ඇත්ත වශයෙන්ම අඩංගු වෙන්නේ ලෝකය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ අදහස් කළ අර්ථයයි. සාමාන්‍යයෙන් ලෝකය කියන අදහස නොවෙයි. එතකොට ඒ ලෝකය පිළිබඳව දුන් නිර්වචනය - ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ තේරුම් කරල දුන්න නිර්වචනය - "යෙන බො ආවුසො, ලොකස්මිං ලොකසක්ඤ්ඤි හොති ලොකමානී අයං වුච්චති අරියස්ස චනයෙ ලොකො. කෙන වාවුසො ලොකස්මිං ලොකසක්ඤ්ඤි හොති ලොකමානී. වකඛුනා බො ආවුසො ලොකස්මිං ලොකසක්ඤ්ඤි හොති ලොකමානී. සොනෙන..... ඝානෙන..... ජීව්හාය..... කායෙන..... මනෙන..... බො ආවුසො ලොකස්මිං ලොකසක්ඤ්ඤි හොති ලොකමානී. යෙන බො ආවුසො ලොකස්මිං ලොකසක්ඤ්ඤි හොති ලොකමානී අයං වුච්චති අරියස්ස චනයෙ ලොකො" ඇවැත්නි, යමකින් ලෝකයෙහි ලෝකය පිළිබඳ සංඥාවක්-ලෝකය කියන හඳුනා ගැනීමක් වෙයිද-ලෝකය කියන මැනීමක් - ලෝකය කියන මානයක් ඇතිවෙයිද අන්ත ඊටම ආධීච්චාරයට අනුව ලෝකය යැයි කියනු ලැබේ. යමකින් ලෝකය මනී නම් ඒකටමයි ලෝකය කියල කියන්නේ. එතකොට ඒ කෝදු හයයි ඔන්න එතනින් අර කියැවුනේ, මොනවයින්ද ලෝකය මනින්නේ, කුමකින්ද ලෝකය මනින්නේ, ලෝකය පිළිබඳ සක්ඤ්ඤාවක් ඇතිකර ගන්නේ?, ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය, සිත : ඔයින් ඇර වෙන ක්‍රමයකින් ලෝකයේ දැනගන්න බැහැ. ලෝකය ගැන ඇතිතාක් මනීමනාත්තර - ඒ හැම එකක්ම මනින්නේ මේ හයෙන්. මේක තේරුම් කිරීමට අපි පහසු නිදර්ශනයක් හැටියටයි එදා සඳහන් කළේ, අපට වෙන මිනුම් ක්‍රම නැත්නම්, ලෝක සම්මත වෙන දේවල් නැත්නම්, අපි ඇඟිලි පුරුක අභල හැටියට ගන්නව, වියත, අඩිය, බඹය ආදී වශයෙන් අතීතයේ ඉඳලම මේ කය උපකාර කරගෙනයි ලෝකය මනින්නේ, දුර ආදිය මනින්නේ බොහෝවිට. ඒ වගේමයි අනිකුත් ඉන්ද්‍රියයන් ආශ්‍රයෙන්. ඊටත් වඩා ඉතාමත්ම සිඳුම් මැනීම තමයි සිතෙන් කරන මැනීම. මේ මනසින් කරන මැනීමේදී තමයි අර සංකල්ප ප්‍රඥප්ති ආදිය අපි උපකාර කරගන්නේ. ඉතින් අන්න ඒව හැම එකකටම පහර වදිනව, ඒ හැම එකකටම දුම්මල පහරවල් වදිනව, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මේ ශුන්‍යතා දර්ශනයෙන්. ඉතින් ඔන්න ඔය විදියට මෙයින් පෙනෙනව සළායතනයම එක්තරා විධියක කෝදු ගොඩක්. ලෝකය මැනීමට පාවිච්චි කරන කෝදු ගොඩක්. එතකොට මේ අනුව අපට හිතාගන්න පුළුවනි. ලෝකය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත්කළ නිර්වචනයෙන් අපට පෙනීයනව ලෝකය පිළිබඳව සංඛත ස්වභාවය. මේක සිහින් මවාගත්තු දෙයක්. සිහින් මවාගත්ත කියලකියන්නේ ද්‍රව්‍ය පක්ෂය නැතිවෙනව නොවෙයි. නමුත් ලෝකය පිළිබඳ ප්‍රඥප්තිය -ලෝක ප්‍රඥප්තිය-ඇත්ත වශයෙන්ම මේ

කියාපු සලායතනය ආශ්‍රයෙන් ගොඩනගාගත්තු එකක්. **ලෝක ප්‍රඥප්තියේ සංඛත ස්වභාවයයි.** කලින් අවස්ථාවක අපි සඳහන් කළා, අව්‍යාකත වස්තු ගැන කථා කරන කොට, ඒ අව්‍යාකත ප්‍රශ්න දහය අතරින් මුල් ප්‍රශ්න හතරම ලෝකය පිළිබඳ ප්‍රශ්න බව. "සසානො ලොකො අසසානො ලොකො, අනතවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො" ලෝකය සදාකාලිකය, ලෝකය සදාකාලික නොවේය, ලෝකයෙහි කෙළවරක් ඇත. ලෝකයෙහි කෙළවරක් නැත. ඒ දෘෂ්ටිවාදීන් ලෝකය කියන ව්‍යවහාරය යෙදුවේ අන්ත අර සංඛත ලෝකයටයි. අර කියාපු සලායතනයෙන් ගොඩනගාගත්තු ඒ ලෝක ප්‍රඥප්තියටයි. එනකොට මේ ලෝක ප්‍රඥප්තිය ඇත්ත වශයෙන්ම සංඛතයක් බව තේරුම් නොගැනීමට හේතුව මොකක්ද? පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය නොදැනීමයි. මේව සංස්කාර බව තේරුම් නොගැනීමයි. මෙතන තිබේව මීට්‍රාව - ඒ කියන්නේ ඒක අයෝනියෝ මනසිකාරයෙන් ගොඩනගා ගත්තු ලෝකයක් බව තේරුම් නොගැනීම - අපි උපමා කළේ අර මැජීක් කේතලයටයි. දැන් ඔය ප්‍රදර්ශන ආදියේ තියෙන මැජීක් කේතලයෙන් යම්කිසි උංකියකට වතුර වැක්කෙරෙනව. සමහර කෙනෙක් මේකෙ රහස දන්නෙ නැති කෙනෙක් - අර මැජීක් කේතලය හිස් වෙනකල් බලාගෙන ඉන්නව. තවත් කෙනෙක් අර උංකිය පිරෙනකල් බලාගෙන ඉන්නව.

මේ දෙන්නම දන්නෙ නැහැ අර මැජීක් කේතලයෙන් වැක්කෙරෙන දිය ධාරාව ඇතුළෙන්-තුළින්- රහසින් නොපෙනීම නැවතත් උංකියෙන් වතුර ධාරාව අරකට ඇදිල යනබව. ඔන්න ඔය වගේ තත්වයක්. ඝන සංඥාව අනුව ගිය කෙලෙස් සහිත ලෝකයා තුළ හැම දෙයක්ම අල්ලා ගැනීමේ ස්වභාවයක් තියෙනවා. තණ්හා උපදාන ආදියට යටවුන සාමාන්‍ය පෘග්ග්‍ය ලෝකයා තුළ, විදගීනා ප්‍රඥාව නැති ලෝකයා තුළ, තිබෙනව නිත්‍ය සංඥාවක්. අන්ත ඒ නිසා තමයි ලෝකයේ ගෙවියන පක්ෂය ගැන තැකීමක් නැතිව හටගැනීමේ පක්ෂය - සමුදය - පමණක් සලකමින් මේක ඒකකයක් හැටියට ඝන සංඥාවෙන් අරගන්නෙ. එහෙම අරගත්තු ලෝකයක්, සදාකාලිකද නැද්ද කියන එකයි අර ප්‍රශ්න වලින් ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ. එහෙම නැතිනම් එබඳු ලෝකයක කෙළවරක් තියෙනවද නැද්ද කියන එකයි. මෙන්න මේ අයෝනියෝ මනසිකාරයෙන් ගොඩනගාගත්තු අදහස් වලට මුල ඒකාන්ත අස්තියක් සහ ඒකාන්ත නාස්තියක් දැක්විය හැකියි කියන අදහසයි. ඒකාන්ත වශයෙන් යමක් ඇත, ඒකාන්ත වශයෙන් යමක් නැත කියල ඒ අන්තගාමී දෘෂ්ටි දෙක. ඒ අන්තගාමී දෘෂ්ටි දෙක ප්‍රතිකේෂ කෙරෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ සොයා ගත්තු ශ්‍රේෂ්ඨ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය අර සංයුක්ත නිකායේ නිදාන සංයුක්තයේ කච්චායනගොත්ත සූත්‍රයේ ⁵ සඳහන් වෙනව. අපි කලින් අවස්ථාවකත් ඒ

සූත්‍රය උපුටා දැක්වුවා වගේ මතකයි. එයින් අවශ්‍ය කොටස දැන් අපි කිව්වොත්, මෙන්න හොඳට පැහැදිලි වෙනව කාරණය. "ඥයනිසසිනො බවායං කච්චායන ලොකො යෙභුයොන අප්ඵතාසෙච්ච නතථිතසුච ලොකසමුදයං බො කච්චායන යථාභුතං සමමප්පසාදාය පසානො යා ලොකෙ නතථිතා සා න හොති, ලොක නිරොධං බො කච්චායන යථාභුතං සමමප්පසාදාය පසානො යා ලොකෙ අප්ඵතා සා න හොති" ඒ කියන්නේ: "කච්චායන මේ ලෝකය බොහෝ සෙයින්ම අනතගාමී දෘෂ්ටි දෙකක් ඇසුරු කරගෙනයි සිටින්නේ. එනම් අස්තිය හා නාස්තියයි, ඇතිබව හා නැතිබවයි. ඊළඟට ඔන්න ධර්ම න්‍යායය ඉදිරිපත් කරනව ලෝක සමුදය-ලෝකයේ හටගැනීම - යථාභුත වශයෙන්, ඇතිතනු වශයෙන්, දකින්නහුට 'ලෝකය ඒකාන්ත වශයෙන් නැත' කියන ඒ අදහස නැතිවෙල යනව. ඊළඟට ලෝක නිරෝධය යථාභුත වශයෙන් දකින පුද්ගලයාට 'ලෝකය ඇත' කියන හැඟීමක් නැතිවෙල යනව. ඔන්න දැන් අර මැජීක් කේතලේ උපමාව අර්ථවත් කරගන්න පුළුවනි. අර දෙන්නම තේරුම් ගත්ත නම් මැජීක් කේතලය හිස් වෙනව වගේම පිරෙනවයි කියල, උංකියත් පිරෙනව වගේම හිස්වෙනවයි කියල, අර විධියට බලාගෙන ඉන්නේ නැහැ. ඒ වෙනුවට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කළ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය වචනයත් පලාගෙන යනව, වචනය විනිවිද යනව කියල කියන්නේ ඒකයි, ඒ ප්‍රඥාව. **එය වචනයකින් දක්වන්න බැරි නිසා තමයි අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ආදී වශයෙන් ද්වාදසංග වශයෙන් ලෝකය ඇතිවෙන හැටි දැක්වුවේ.**

දැන් සමහර අවස්ථාවල පටිච්ච සමුප්පාද සූත්‍රය අවසන් වෙන්නෙ "අයං දුකඛ සමුදයො, අයං දුකඛ නිරොධො" ආදී වශයෙන්. "එවමෙතසා කෙවලසාස දුකඛකඛන්ධසාස සමුදයො හොති" කියල. තවත් සමහර අවස්ථාවල ලොක සමුදය කියලත් දක්වනව, **මේ දුකඛ සමුදයම තමයි ලෝක සමුදය.** එනකොට මේ සලායතනයන්ගෙන් ලෝකයක් ගොඩනැගෙනව. ඒකමයි දුක හැටියට පවතින්නෙ. මේ විධියට ගොඩනැගෙන ආකාරයයි පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය කියන්නේ. ඒක ඉතාමත්ම සියුම් කාරණයක්. අන්ත ඒ විධියේ අයෝනියෝ මනසිකාරයෙන් ගොඩනගාගත්තු ලෝකයක් නිසා ඒක සංඛතයි. ඒක හිතීන් මවා ගත්තු දෙයක් වගෙයි. මේ සංඛතයේ තිබෙන ස්වභාවයක් තමයි මේ චක්‍රාකාරය, චක්‍රයක් වගෙයි. ඇත්ත වශයෙන්ම දැන් මෙතන කාලය හා අවකාශය පිළිබඳ ප්‍රශ්න දෙකකුයි අර සසානො ලොකො ආදී දෘෂ්ටි වලින් හැඟෙන්නේ. සදාකාලිකද සදාකාලික නොවෙයිද කියන එක කාලය පිළිබඳවයි. ලෝකයේ කෙළවරක් ඇද්ද නැද්ද කියන එක අවකාශය, එහෙම නැත්නම් දේශය පිළිබඳවයි. කාලයත් අවකාශයත් - ඇත්ත වශයෙන්ම කාලයත් අවකාශයත් කියන දෙකේම තියෙන්නේ චක්‍රාකාර පැවැත්මක්. දැන් කාලය ගැන අපි කල්පනා කරල බලනව නම්

උදේ කාලයේ ඇත කෙළවර සවස් කාලයේ මැත කෙළවරයි. සවස් කාලයේ ඇත කෙළවර උදේ කාලයේ මැත කෙළවරයි. ඔය විධියටයි දවසේ වක්‍රය කරකැවෙන්නේ. උදේ වරුව ඉවර වෙනකොට හවස් වරුව පටන් ගන්නවා. සවස් වරුව ඉවර වෙනකොට උදේ වරුව පටන් ගන්නවා. ඔයවිදියේම කාල වක්‍රයක් තියෙනවා එකම මොහොතක් තුළත්. ඔය විදියේ හටගැනීම් ගෙවීයෑම් වශයෙන් බැලුවත් එතනත් වක්‍රයක්. එක මොහොතක් තුළත් පවතිනවා. ඊළඟට කල්පය තුළ තියෙන්නේ ඕකයි. ඒකටයි සංවටට විවට කියල කල්පයේ දෙපැත්තක් තියෙන්නේ. සංවටට කියල කියන්නේ කල්පයක් හැකිලෙනවා. යම්කිසි ලෝකධාතුවක් හැකිලෙනවා. ඊළඟට විවට. ඒක ආයේත් දිග හැරෙනවා. ඔන්න ඔහොම දෙයක් ලෝකයේ පැවැත්ම. ඉතින් ඒක නිසා මේකෙ කෙළවරක් තියෙනවාද, අගක් මුලක් තියෙනවාද කියල කියන්නට බැහැ. ප්‍රශ්නයම වැරදියි. **මේක වක්‍රයක කොතක් හොයන්න වගේ.** කාල්පනික වශයෙන් විසඳිය හැකි දෙයක් නොවෙයි මේක - වක්‍රාකාර පැවැත්මක් තිබෙන නිසා හටගැනීම් ගෙවීයෑම් දෙක එක මොහොතක් පාසාමත් තියෙනවා. ක්ෂණිකාගුරත්වය, මොහොතක් පාසා බිඳියන ස්වභාවය, නොතැකීම නිසයි අර විධියට අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් - සාමාන්‍ය ඇසට පෙනෙන ලෝකය විනාශ වනනිසා ඒ අනුව ලෝකය සම්පූර්ණයෙන්ම ඉවර උනා කියල හිතාගන්නවා කෙනෙක්. නමුත් මේ එක ලෝක ධාතුවක් ඉවර උනාම වෙන තැනෙක පැනනගිනවා. ඔන්න ඔහොම දෙයක් විශ්වය පිළිබඳව මේ ලෝකයා ඇතිකර ගත්තු ප්‍රශ්නවල, දෘෂ්ටිවල, තියෙන්නේ. මේ විදියේ දෘෂ්ටි මතවාද අරගෙන තර්ක කළොත් ඒ තර්ක පවා වක්‍රාකාර තර්ක බවට පරිවර්තනය වන හැටි අංගුත්තර නිකායේ නවක නිපාතයේ එන ලෝකායතික බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රයෙන් ⁶ හොඳට පැහැදිලි වෙනවා.

මේ සූත්‍රයේ සඳහන් වෙන්නේ මෙහෙමයි, ලෝකායතික බ්‍රාහ්මණයින් දෙදෙනෙක් - ලෝකායතික බ්‍රාහ්මණයින් කියල ඒ කාලේ ව්‍යවහාර කළේ, ලෝකායන ශාස්ත්‍රය කියල දෙයක් තිබුනා. ලෝකයේ දිග පළල ආදිය පිළිබඳව දැන් මේ කාලයේ බොහෝවිට විද්‍යාඥයින් කරන වැඩේමයි නොයෙක් ආකාරයෙන් ඒ බ්‍රාහ්මණයින් පත පොතින් තර්ක ආදියෙන් කළේ. අන්න ඒ විධියේ ඒ ශාස්ත්‍රය ඉගෙන ගන්න දෙන්නෙක් වෙන්න ඕන. ලෝකායතික බ්‍රාහ්මණයින් දෙන්නෙක් එක දවසක් දා බුදුරජාණන් වහන්සේ දකින්නට පැමිණිල මේ විධියේ ප්‍රශ්නයක් අසනවා. "හවත් ගෞතමය මේ පුරුණකස්සප කියා හිටිනවා තමා සච්ඡය, හැම දෙයක්ම දකිනවා, හැම දෙයක් පිළිබඳවම ඥාන දර්ශනය නිතරම එළඹ සිටිනවා, ඇවිදින විටත්, සිටින විටත්, නිදන විටත්, නිදිවරන විටත්, හැම අවස්ථාවකම මට ඥාන දර්ශනය තියෙනවා කියල කියා හිටිනවා. එහෙම

කියන පුරුණ කස්සප මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශයක් කරනවා "අහං අනන්තන ඤාණෙන අනන්තං ලොකං ජානං පසුං විහරාමි" මම අනන්ත වූ ඥානයකින් අනන්ත වූ ලෝකයක් දකිමින් දකිමින් වාසය කරනවා" කියල. එහෙම ප්‍රකාශ කරල කියනවා, නිගණ්ඨනාට පුත්ත මීට විරුද්ධ අදහසක් ප්‍රකාශ කරන්නේ, කුමක්ද? "අහං අනන්තන ඤාණෙන අනන්තනං ලොකං ජානං පසුං විහරාමි" මම කෙළවරක් සහිත ඥානයකින් කෙළවරක් සහිත ලෝකයක් දකිමින් දකිමින් වාසය කරනවා, කියල.

ඊළඟට මේ බ්‍රාහ්මණයින් අහනවා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන්, මේ කියන මේ ඥානවාදී ආවාසීවරුන් දෙදෙනාගෙන්, එකිනෙකාට විරුද්ධ මත ප්‍රකාශ කරන දෙදෙනාගෙන් කවුද ඇත්ත කිවුවේ, කවුද බොරු කිවුවේ, කියල. බුදුරජාණන් වහන්සේ "අලං බ්‍රාහ්මණා තිට්ඨතෙතං" ඇති බ්‍රාහ්මණයින් ඔය ප්‍රශ්නය පැත්තකින් තිබියේවා "ධම්මං වො දෙසියාමි" මම නුඹලාට ධර්මය දේශනා කරනවා කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නය පැත්තකින් තැබීම අර අව්‍යාකත බව අහවන වචනයක්. අව්‍යාකත ප්‍රශ්නම හඳුන්වන වචනයක් තමයි-ධර්මය කියන එක-පැත්තකින් තැබිය යුතු ප්‍රශ්නයක්. ඒක නිසයි විවරණයක් නොකළේ. මක්නිසාද පැත්තකින් තැබුවේ. අපට හිතාගන්න පුළුවන් එතන කාරණේ, - කියල නැතත්. පුරුණ කස්සප කියන්නේ මම අනන්ත වූ ඥානයකින් අනන්ත වූ ලෝකයක් දකිනවා කියලනේ. එතකොට ඊට විරුද්ධ වාදියෙකුට ඉදිරිපත් වෙලා කියන්න පුළුවනි ඔබට මේ අනන්ත ලෝකයක් පෙනෙන්නේ ඔබේ ඥානය අනන්ත නිසයි. අනන්ත කියල කියන්නේ සම්පූර්ණ නැහැ. සම්පූර්ණ නම් කෙළවරක් තියෙන්න එපායැ. එතකොට අනන්ත කියන වචනය අසම්පූර්ණ අර්ථයෙන් අරගෙන අර පළමුවෙන් ඉදිරිපත් කළ මතය කඩන්න පුළුවනි. ඔබ අනන්ත ඥානයෙන් අනන්ත වූ ලෝකයක් දකින්නේ ඔබේ ඥානය අසම්පූර්ණ නිසා. ඒ වගේම අර නිගණ්ඨනාට පුත්ත කියන්නේ මම "අනන්තන" - අනන්තයක් සහිත - නුවණකින් අනන්තයක් සහිත ලෝකයක් දකිනවා කියලනේ. ඒ තැනැත්තාට විරුද්ධව කියන්න පුළුවන් අර පුරුණ කස්සපවාදීන්ට, ඔබ අනන්තයක් සහිත ඥානයකින් ලෝකයක් දකින්නේ ඔබේ ඥානය සීමිත නිසයි කියල. ඔබේ ඥානයේ කෙළවරක් තියෙනවා, ඒක නිසයි අනන්ත සහිත ලෝකයක් පෙනෙන්නේ.

එතකොට මෙතනත් තියෙන්නේ වක්‍රයක්. අනන්ත අනන්ත කියන වචනවල අර්ථ දෙකක්ම තියෙනවා. ඔන්න ඔය විධියේ තත්ත්වයක් නිසා වෙන්න ඕන බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ප්‍රශ්න ප්‍රතික්ෂේප කළේ. ඊළඟට මම ධර්මය දේශනා කරනවා කියල අර බ්‍රාහ්මණයින්ට ප්‍රකාශ කරනවා උපමාවක් වශයෙන් වගේ - පුරුෂයින් හතරදෙනෙක් හතර දිසාවක ඉන්නවා. ඒ හතර දෙනාටම තියෙනවා ඉතාමත්ම වේගයෙන් යන්න ශක්තියක්.

කොයිතරම් වේගයක්ද කිවහොත් ඊතල වේගයක් වැනි ජවයක් තියෙනව. ඒ වගේම ඒ හතර දෙනාගේ පියවර-පිය මාරුකිරීම- ඉතාමත්ම පුළුල්. පෙරදිග මහ මුහුදේ එක පයක්. අවරගිර මහමුහුදේ අනික් පය. ඔන්න ඔය තරම් පුළුල් පිය මාරු කිරීමක් තියෙනව. එතකොට වේගය ඊතල වේගයයි. මේ තරම් පුළුල් පිය මාරු කිරීමක් ඇති, ඒ පුද්ගලයින් හතර දෙනා තම තමන්ට කියා ගන්නව "මම ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරට පැමිණෙනව" කියල. එහෙම අධිෂ්ඨාන කරගෙන ඒ හතර දෙනාම ගමන ආරම්භ කරනව ආහාර පාන ගැනීම, ශරීර කෘත්‍ය කිරීම, නිදාගැනීම, වෙහෙස මහන්සි ඇරීම, ආදියට යෙදෙන කාලය හැර අනික් මුළු කාලයම අර විධියට වේගයෙන් ගමන් කරමින්, අවුරුදු 100ක් ගමන් කළත් ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ මරණයට පත්වෙනව කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. "තං කියස හෙතු" මක් නිසාද? ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ හේතුව දෙනව "නාහං බ්‍රාහ්මණ ජීර්ණපාය සන්ධාවනිකාය ලොකස්ස අන්තං ඤාතයා දුට්ඨයාං පත්තයානති වදාමි. න ව පනාහං අප්පචා ලොකස්ස අන්තං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි" ආදී වශයෙන් මක් නිසාද බ්‍රාහ්මණයින්, මෙබඳු වූ මේ දිවිමකින් ලෝකයේ කෙළවරක් දැකිය හැකියැයි දැනගත හැකියැයි ඊට පැමිණිය හැකියැයි මම නොකියමි. ඒ වගේම ලෝකයේ කෙළවරකට නොපැමිණ දුක් කෙළවරකර ගැනීමක් ද ඇතැයි මම නොකියමි. එහෙම වදාරල ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව "පඤ්චමෙ බ්‍රාහ්මණා කාමගුණා අරියස්ස චිතයෙ ලොකොති වුච්චති" එතෙන්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ මේ පඤ්චකාම ගුණය, පංචකාමයන්, ලෝකය හැටියට, මේ ආයී ව්‍යවහාරය අනුව. ඒක අර සලායතන ලෝකය යැයි කියපු එකත් එක්ක ගැටීමක් නැහැ. සලායතනය ආශ්‍රයෙන් තමයි මේ පංචකාම සම්පත්තිය කෙනෙක් විදින්නේ. නමුත් මෙතන්දී දේශනා විලාස වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව ලෝකය හැටියට හැඳින්වූයේ පංචකාම ගුණයමයි. එතකොට මේ පංචකාම ගුණ ලෝකය ඉක්මවන ක්‍රමයක් ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව ධ්‍යාන මාර්ගයෙන්. ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුන නම් යම්කිසි කෙනෙක් අර පංචකාම ගුණ ලෝකයෙන් ඇත්වුන. නමුත් ඒ පිළිබඳව ප්‍රකාශ වෙනව - 'අයමපි අනියසටො ලොකමහා ති වදාමි පරියාපනො ලොකස්ස' මේ තැනැත්තන් තාම ලෝකයෙන් හරියටම නික්මුනේ නැහැ, ලෝකයටම අයිතියි කියල. ඔය විදියට ප්‍රථම ධ්‍යාන, ද්විතීය ධ්‍යාන ආදී වශයෙන් ගිහිල්ල අවසානයේ - 'පුන ව පරං බ්‍රාහ්මණ භික්ඛු සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතිකකමම සඤ්ඤාවේදයිත නිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති පඤ්ඤායවස්ස දිස්වා ආසවා පරිකම්ණා හොනති. අයං වුච්චති බ්‍රාහ්මණ ලොකස්ස අන්තං ආගමම ලොකස්ස අන්තෙ විහරති. තිණ්ණො ලොකෙ විසතතිකං' කියන ඒ

විවරණ මාගීයේ අවසාන පියවර හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නෙ යම්කිසි භික්ඛුවක් හැම ආකාරයකින්ම නෙවසංඤානාසංඤායතනය කියන ඒ සමාධි තත්ත්වය ඉක්මවල සංඤා වේදයිත නිරෝධයට පැමිණ වාසය කරනව. ප්‍රඥාවෙන් දැකීමෙන් ඒ භික්ඛුවගේ ආශ්‍රවයන් එහෙම පිටින්ම ක්ෂය වෙනව. අන්ත එබඳු භික්ඛුවක් පිළිබඳව ඊළඟට ප්‍රකාශ වෙනව, 'ලෝකයේ කෙළවරට පැමිණ ලෝකයේ කෙළවර වාසය කරනව. - විසත්තිකා නම් ඇලෙන සුළු තණ්හාවෙන් එතෙරවි' කියල. මේ සුත්‍රය අනුව ඇතැම් කෙනෙක් හිතන්න පුළුවනි ඇත්ත වශයෙන්ම සංඤා වේදයිත නිරෝධයයි මේ නිවන කියල කියන්නෙ කියල. එහෙමත් බොහොම කෙනෙක් තෝරනව. නමුත් මෙතන වැදගත් කොටස තියෙන්නේ අර 'පඤ්ඤායවස්ස දිස්වා ආසවා පරිකම්ණා හොනති' කියන එකේ. සංඤ්ඤාවේදයිත නිරෝධයේදී අර සියලුම සංස්කාරයන් සංසිදිල හරියට නිදාගත්ත වගේ ඔපේ ඉන්නව. ඒ සඤ්ඤා වේදයිත නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිටිටට පස්සෙයි ඇත්ත වශයෙන්ම අර කියාපු විධියට ප්‍රඥාවෙන් දැකල ආශ්‍රවයන් ක්ෂය වෙන්නේ.ඒ බව කෙනෙකුට සැක තියෙනවනම් බලාගන්න පුළුවනි වූලවේදල්ල සුත්‍රයෙන්.

වූල වේදල්ල සුත්‍රයේ ධම්මදින්නා මහ තෙරණින් වහන්සේ අර විසාඛ උපාසක මහත්මයාට ප්‍රකාශ කරනව. 'සඤ්ඤා වේදයිත නිරොධ සමාපත්තියා බො ආවුසො විසාඛ වුට්ඨිතං භික්ඛුං තයො එස්සා චුසන්ති. සුඤ්ඤතො එස්සො, අනිම්මතො එස්සො, අප්පණිහිතො එස්සො'. සංඤා වේදයිත නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිටිට භික්ඛුවට ස්පඨි තුනක් ස්පඨි කරනව. මොනවද ස්පඨි තුන. සුඤ්ඤත, අනිම්මත, අප්පණිහිත. අටුවාව පවා එතනදී තෝරනව. 'සුඤ්ඤතා නාම ඵල සමාපත්ති' එතකොට ඵල සමචතටයි අවදි වෙන්නේ. ඊළඟට ඒ වගේම සඳහන් වෙනව 'සඤ්ඤා වේදයිත නිරොධ සමාපත්තියා වුට්ඨිතස්ස බො ආවුසො විසාඛ භික්ඛුනො විවෙකනිත්තං චිත්තං හොති විවෙකපොනං විවෙකපබ්බාරං.' ඒ වගේම සඤ්ඤාවේදයිත නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිටිටා වූ භික්ඛුවගේ සිත විවෙකයට නැඹුරුයි, විවෙකයට බරවයි තිබෙන්නේ, විවෙකයට ඇලවෙලයි තිබෙන්නේ. විවෙකය කියන එක තෝරන්නෙ, 'විවෙකො නාම නිබ්බානං' අටුවාවෙම කියනව විවෙකය කියන්නේ නිවන. එතකොට මෙයින් තේරෙනව අපට සංඤා වේදයිත නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිටිටට පස්සෙයි, අර ඵල සමචතේදී - අර කලින් අවස්ථාවකදී නිදසුන් දැක් වූ - ඒ ඵල සමාපත්ති අවස්ථාවේදීයි නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නෙ, ඒ අවස්ථාවේදීයි මේ ලෝකයේ කෙළවර දකින්නෙ හරියටම. ඔන්න ඔය විදියට එතකොට මෙයින් අපට පේනව බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කළ ලෝක ප්‍රඤ්ජනිය, ලෝකයා අතර තිබූ ලෝක ප්‍රඤ්ජනිය පිළිබඳ ප්‍රශ්න ඉවත් කරල, ඒකට

කොහෙත්ම අයිති නැති කාරණයක් ප්‍රකාශ කිරීමක් නොවෙයි. යම්කිසි හේතුවක් පිට - අයෝනියෝමනසිකාරයෙන් ජනිත සංකල්පයක් නිසා ඒක ඉවත් කරල යෝනියෝමනසිකාරය අනුව ලෝකය හටගන්න නියම මිනුම් දැඩුව, කෝදුවම පෙන්වලයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නය විසඳුවේ.

මේ ලෝකාන්තයත් දුක්ඛාන්තයත්, ලෝකයෙහි කෙළවරත්, දුකෙහි කෙළවරත් පිළිබඳව සඳහන් වන සූත්‍ර අතරින් ඉතාම වැදගත් සූත්‍රයක් තමයි අංගුත්තරනිකායේ වතුකක නිපාකයෙන්, සංයුක්ත නිකායේ සගාථක සංයුක්තයෙන් සඳහන් වන රෝහිතස්ස සූත්‍රය.⁷

එක දවසක්දා බුදුරජාණන් වහන්සේ සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමයේ වැඩ වසන අවස්ථාවක රෝහිතස්ස නමැති දේව පුත්‍රය රාත්‍රියේ ඇවිල්ල බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් මෙන් මෙහෙම ප්‍රශ්නයක් අහනව: 'යතථ නු ඛො භනෙන න ජායති න ජීයති න මීයති න වචති න උපපජ්ජති සකකා නු ඛො භනෙන ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතුං වා දට්ඨු වා පාපුණීතුං වා' ස්වාමීනි, යම් තැනෙක කෙනෙක් නුපදිමි ද නොදිරිමි ද නොමියෙමි ද වුන නොවෙයි ද නැවත නුපදනේද ඒ ලෝකාන්තයට ගමන් කිරීමෙන් ඒ ලෝක අන්තය දැනගත හැකිවෙයිද, දැකිය හැකිවෙයිද, ඊට පැමිණිය හැකිවෙයිද? බුදුරජාණන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර 'යතථ ඛො ආවුසො න ජායති න ජීයති න මීයති න වචති න උපපජ්ජති නාහං තං ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතයාං දට්ඨයාං පත්තයානති ති වදාමි' ඇවැත්නි යම් තැනක නුපදනේද නොදිරිමිද, නොමියේද, වුන නොවෙයිද, නැවත නුපදනේද, එබඳු ඒ ලෝකාන්තයට ගමන් කිරීමෙන් පැමිණිය හැකියැයි මම නොකියමි.

එපමණක් කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ නැවැත්වුවහම අර රෝහිතස්ස දේව පුත්‍රය ඛොහොම ප්‍රශංසා කරනව 'අච්ඡරියං භනෙන අබ්භතං භනෙන' මේක ඛොහෝම ආශ්චර්යයක් අද්භූත කාරණයක් තථාගතයන් වහන්සේ දෙසූ මේ සුභාෂිතය - 'යාව සුභාසිතමිදං භගවතා' මේක ඛොහෝම හොඳ කියමනක් කියල-මක් නිසාද එහෙම ප්‍රශංසා කරනේනේ, තමන් ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන්ම මේ කාරණය ඇත්ත බව තේරුම් අරගෙන තිබෙන නිසයි. ඒක ප්‍රකාශ කරනව, ඊළඟට ඒ රෝහිතස්ස දේව පුත්‍රය, 'මම අතීතයේ රෝහිතස්ස නමැති සෘෂිවරයෙක්- හොජ පුත්‍ර වූ - හොජ නමැති යම්කිසි කෙනෙකුගේ පුත්‍රයෙක් වෙන්න ඇති. මම රෝහිතස්ස නමැති සෘෂිවරයෙක්ව සිටියා. 'ඉද්ධිමා වෙතාසංගමො' ඛොහෝම සෘඪි සහිත අභසින් යාමේ ශක්තිය ඇති මගේ වේගය-කලින් අපි අර ලෝකායතික සූත්‍රයේදී සඳහන් කළ වේගයයි. ඒ කියන්නේ ඊතල වේගයයි. කෙටියෙන් කියනව නම් ඊතලයක ගමන් වේගය තියනව. ඒ වගේම මගේ පියමාරු කිරීම් පෙරදිග මුහුදත් අපරදිග මුහුදත් අතර තරම්-එතරම් පුළුල් පියමාරු කිරීමක්. ඒ

ඔක්කොම සෘඪි බලයෙන්. අන්ත එබඳු ශක්තියක් ඇති මට නිකමට අදහසක් ආවා 'අහං ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං පාපුණීයාමි' මම ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරට පැමිණෙනව කියල. එහෙම අදහසක් ආපු නිසා මම ඒ විදියටම ගමන් කරල, අවුරුදු 100 ක්ම ගමන් කරල ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ අතරමඟදීම කාලක්‍රියා කළා. අන්ත ඒ නිසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළ කාරණය සුභාෂිත වග මම පිළිගන්නව කියල ප්‍රකාශ කළා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ තවදුරටත් ඒක තහවුරු කිරීම් වශයෙන් ඉතා වැදගත් සූත්‍ර කොටසක් ප්‍රකාශ කරනව, නැවතත් අරකම අවධාරණය කරමින්. 'න ඛො පනාහං ආවුසො ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතයාං දට්ඨයාං පත්තයානති වදාමි න වාහං ආවුසො අප්පතවා ලොකස්ස අන්තං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි. අපිවාහං ආවුසො ඉමස්මිං යෙව ඛාමමනෙක කලෙඛරෙ සසඤ්ඤිමහි සමනකෙ ලොකං ව පඤ්ඤාපෙමි ලොක සමුදයං ව ලොක නිරොධංව ලොක නිරොධගාමිනීංව පටිපදං' 'ඇවැත්නි මම ගමන් කිරීමෙන් ලෝකයේ කෙළවරක් දැකිය හැකියැයි නොකියමි. එසේම ලෝකයේ කෙළවරට නොපැමිණ දුකෙහි කෙළවරක් ඇතැයිද මම ප්‍රකාශ නොකරමි. නැවත ද ඇවැත්නි 'ඉමස්මිං යෙව ඛාම මනෙක කලෙඛරෙ සසඤ්ඤිමහි සමනකෙ.' සංඥාවත් මනසත් සහිත බඹයක් පමණ වන මේ ශරීර කුඩුවෙහිම - 'කලෙඛරෙ' කියල යොදල තිබෙනව. මෘත ශරීරය නොවෙයි එතන තියෙන්නේ - මේ ශරීර කුඩුවෙහිම ලෝකයත් පෙන්වාලමි. ලෝකයේ හටගැනීමත් පෙන්වාලමි. ලෝක නිරෝධය නම් වූ නිවනත් පෙන්වාලමි. ලෝක නිරෝධගාමිනී පටිපදාවත් පෙන්වාලමි.

ලෝකයේ ඇතිතාක් විවිධ ආගම් දෘෂ්ටිවාද හැම එකක්ම පසුබස්වන අහිත සිංහනාදයක් වැනි මේ ශ්‍රේෂ්ඨ දේශනාවේ අගය තේරුම් නොගත් ඇතැම් කෙනෙක්, මෙකල ප්‍රකාශ කරනව ඇහෙනව, මේ සූත්‍රයේ කියන හැටියට නිවන මෙතැන නැත. ලෝක නිරෝධයක් මෙතන නැත. අනික් කාරණා තුන විතරයි මේ බඹයක් පමණ ශරීරයේ තිබෙන්නේ කියල. ඒ විධියේ දුර්මතයක් ප්‍රකාශ කිරීමට හේතුව, නිවන පිළිබඳව කාලාන්තරයක් තිස්සේ ඇතිවුන නොයෙක් වැල්වටාරම් මතිමතාන්තරවල තදින් එල්බ ගැනීම නිසයි. නිවන එහෙම පිටින්ම ගුළු, ගුජ්න දෙයක් කළා. මේ ශරීරයට, මේ පුද්ගලයගේ ජීවිතයට කෙළින්ම අදාල නොවන හැටියට, රහතන් වහන්සේලා මරණයට පත්වුනාට පස්සේ ගිහිල්ල එකතුවෙන යම්කිසි අද්භූත ගුළු තැනක් හැටියටයි නිවන පිළිබඳව පසුකාලයකදී ඇතිවුනු මතිමතාන්තර වලින් කීරණය කෙරෙන්නේ. අන්ත ඒව දැඩිව ගත්තු නිසා වෙන්න ඇති සමහර විට මේ බුද්ධ භාෂිතයේ සංඥාවත් මනසත් සහිත මේ බඹයක් පමණ වූ සිරුරෙහි ලෝක නිරෝධයක් තියෙනව

කියන එක අර විදියට පිළිනොගන්නේ. එපමණක් නොවෙයි අටුවාව පවා -අටුවාව නම් ඒ තරම් දුරට ගිහිල්ල නැහැ. - අටුවාවාරීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව 'තණකොළ ලී කැබලි ආදියෙහි නොවෙයි මේ වතුරායී සත්‍යය තියෙන්නේ, මේ සතර මහා භූතයන්ගෙන් හටගත් ශරීරය තුළය කියල. ඒක හරි, අටුවාව එපමණක් ප්‍රකාශ කරල නතර කරනව. ඉතින් මේක ගැනත් ඇතැම් උගතෙක් ප්‍රකාශ කරනව ඉතාමත් වටිනා දීර්ඝ විවරණයක් කළයුතු වටිනා අවස්ථාවක් බුද්ධසෝභ ස්වාමීන් වහන්සේ පැහැර හැරියැයි කියල. ඒ කියමනත් සහේතුකයි. නමුත් අටුවාවාරීන් මේ තරම් වැදගත් සූත්‍රයක් ගැන එතරම්ම සැලකිල්ලක් නොදැක්වුවේ, වැඩිබර තියෙන්නේ අර විධියට පසුකාලයක ඇතිවුන මතිමතාන්තර වලට නිසයි.

එකකොට මේ සූත්‍රය ගැන අමුතු දීඬි විස්තර නැතත් මෙතෙක් නිබ්බාන පටිසංයුක්ත සූත්‍ර ගැන ප්‍රකාශ කළ කරුණුම මේ සූත්‍රයට හොඳ විවරණ. මක් නිසාද? දැන් මෙතන කියවෙනව 'සසංකෘතී මහි සමනෙක,' කියල වචන දෙකක්. බඹයක් පමණ වූ මේ කල්ලේරය සංඥාව සහ මනස සහිතයි. ඒක අර්ථවත්වයි බුදුරජාණන් වහන්සේ එතන යොදල තියෙන්නේ. අර කලින් සූත්‍රයේ ලෝකය හඳුන්වන කොට ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කලා 'යෙන ඛො ආවුසො ලොකසමිං ලොකසංකෘතී හොති ලොකමානී අයං වුවච්චි අරියස්ස චිතයෙ ලොකො' කියල ලෝක සංඥාවක්, ලෝකය කියල මානයක් මැනීමක්-මනසින් තමයි මේ මැනීම කෙරෙන්නේ - එකකොට අර සසංකෘතී මහි සමනෙක, සංඥාවත් මනසත් සහිත කියල කිව්වේ අන්ත අර ලෝකප්‍රඥප්තියට එකඟවෙන ආකාරයට, එපමණක් නොවෙයි අපි කලින් අවස්ථාවක විශේෂයෙන්ම ඵලසමවන ගැන-අසංකෘත ඵල සමාධි,අසංකෘත විමොක්ඛ ආදී නම් වලින් හැඳින්වෙන ඒ ඵල සමාපත්තිය -ගැන ප්‍රකාශ කෙරෙන සූත්‍ර දේශනා උපුටාදැක්වූ අවස්ථාවල් වල-මෙන්න මේ විධියට දැක්වුව. 'සියා ඛො ආවුසො තථාරුපො සමාධි පටිලාභො යථා නෙව පඨවියා පඨවිසංකෘතී අස්ස න වායස්මිං වායොසංකෘතී අස්ස....' ඒ විධියට දිගට ගිහිල්ල අවසානයේ දී ප්‍රකාශ වෙනව 'සංකෘතී ච පන අස්ස' ඒ කියන අර්ථත්ඵල සමාධිය කොයිතරම් ආශ්වාසීවත් ද කියතොත් එබඳු ඒ සමාධි තත්ත්වයේ දී යම්කිසි කෙනෙක් පඨවි,ආපො,තේජො,වායො ඒ කිසිවක් පිළිබඳවත් මේ ලෝකය, පරලෝකය ආදී මේ කිසිවක් පිළිබඳවත්, දිට්ඨ,සුත,මුත,විසංකාත ආදී කිසිවක් පිළිබඳවත් සංඥාවක් නැහැ. නමුත් සූත්‍රය අගටම කියැවෙනව 'සංකෘතී ච පන අස්ස, නමුත් සංඥාවකුත් තියෙනව. ඊළඟට 'කිංසංකෘතී' කියල ඇහුවම සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ එක්තරා අවස්ථාවක ප්‍රකාශ කලා 'භව නිරොධො නිබ්බානං භව නිරොධො නිබ්බානං' කියන සංකෘතාවයි ඒ අවස්ථාවේ තියෙන්නේ කියලා. නිබ්බාන

සංඥාවයි. ඒ වගේම අපි උපුටා දැක්වූ තවත් සමහර සූත්‍රයක සඳහන් වෙනව 'සියා නු ඛො ආනඤ තථාරුපො සමාධි පටිලාභො යතථ න වකඛුං මනසිකරෙය්‍ය න සොතං මනසිකරෙය්‍ය න සානං මනසිකරෙය්‍ය' ආදී වශයෙන් ගිහිල්ල අවසාන වෙන්නේ 'මනසි ච පන කරෙය්‍ය' ඒ සමාධි තත්ත්වයේදී ඇස මෙනෙහි කරන්නේ නැහැ. කණ මෙනෙහි කරන්නේ නැහැ, නැහැය මෙනෙහි කරන්නේ නැහැ - ඔය විධියට කිසිවක් මෙනෙහි කරන්නේ නැහැ. දිට්ඨ, සුත, මුත ආදී කිසිවක්, ඇසු දුටු දෙයක් මෙනෙහි කරන්නේ නැහැ. නමුත් මෙනෙහි කිරීමකුත් කරනව. 'කුමක්ද මෙනෙහි කිරීම' කියල ඇහුව ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු දෙන්නේ 'එතං සනතං එතං පඤ්ඤං යදිදං සබ්බ සංඛාර සමථො සබ්බුපට්ඨිපට්ඨිස්සග්ගො තණ්හකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං.' නිබ්බානය පිළිබඳ මෙනෙහි කිරීමයි එතන. එකකොට 'සංඥාව' 'මෙනෙහි කිරීම' කියන වචනත් යෙදෙනව අර ඵල සමාපත්ති අවස්ථාවේදී. එකකොට නිවන කියන එක හරියට අර වේලිවිච කොටයක් වගේ ඉන්න අවස්ථාවක් නොවෙයි. මෙන්න මේ තත්ත්වය දැකීමක්. නිරෝධයෙන් ලෝකයෙන් එතෙර වීමක්. ඒනිසා තමයි අර සසංකෘතී මහි සමනෙක කියන වචන යොදල තියෙන්නේ. සංඥාවත් මනසත් සහිත මේ ශරීරය. ඒ වගේම තවත් සූත්‍රවල අපට හමුලනා බුදුරජාණන් වහන්සේ සමහර තැන්වල සලායතන නිරෝධයම නිබ්බානය හැටියට හඳුන්වනව. 'තස්මාතිහ භික්ඛවෙ සෙ ආයතනෙ වෙදිතබ්බෙ යතථ වකඛුංච නිරුජ්ඣති රූප සංකෘතාව විරජ්ජති සොතං ච නිරුජ්ඣති සදද සංකෘතාව විරජ්ජති..... සෙ ආයතනෙ වෙදිතබ්බෙ' ඒ විදියේ සූත්‍රයකුත් අපි කලින් අවස්ථාවක දැක්වුව ලෝක කාම ගුණ සූත්‍රයක් හැටියට. එතැන කියැවෙනව ඒ ආයතනය තේරුම් ගතයුතුයි. කෙබඳු ආයතනයක්ද, එහි ඇස නිරුද්ධ වෙනව. රූප සංකෘතා මැකිල යනව, කණ නිරුද්ධ වෙනව, සද්ද සංකෘතා මැකිල යනව. ඔන්න ඔය විධියට. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ඒකට දෙන විවරණය 'සලායතන නිරොධං ආවුසො භගවතා සනධාය භාසිතං' සලායතන නිරෝධය සඳහාය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේක ප්‍රකාශ කළේ. සලායතන නිරෝධය කියල කියන්නේ නිවනයයි. එකකොට ඔය හැම එකකින්ම අපට පෙනෙනව මේ සලායතනය නිසයි මේ ලෝකයක් ගොඩ නැඟුනේ. අර කියාපු මිනුම් දඬු හය නිසයි ලෝකයක් ගොඩ නැඟුනේ. එකකොට ඒ සලායතනයෙන් ගොඩ නැඟුනු ලෝකය සලායතනය නැති විමෙන්ම නිරුද්ධ විය යුතුයි. ඒක තමයි 'සලායතන නිරොධො නිබ්බානං' කියල කියන්නේ. අර සියලුම මිනුම් දඬු, කෝදු, ඔක්කොම අවලංගු වන අවස්ථාවයි සලායතන නිරෝධ තත්ත්වය.

මෙන්න මේකට - මේ සලායතන නිරෝධයට - හේතුව මොකක්ද? මේ සලායතන නිරෝධය කියල කියන්නේ ඇත්ත වශයෙන්ම ස්වභාවික

නිරෝධයයි. ස්වභාවික කියල කියනකොට මෙතන කියනව දෙකක්. නිතරම දෙකක් පිළිබඳව. ඇසත් - 'රූපත් ඔය ආදී වශයෙන් දෙකක් පිළිබඳ ස්පර්ශය. ඔන්ත ඔය විධියේ දෙකක් පිළිබඳ ස්පර්ශය නිසා තමයි කෙනෙකුට ඒව පිළිබඳව නිත්‍ය සංඥාව ඇතිවෙන්නේ. ඒ ස්පර්ශය මුල් කරගෙන සංඥාවල ඇතිවෙනව. වේදනා සංඥා ආදී වශයෙන් ලෝකයක් මැවිල පෙනෙනව. ඇසට පෙනෙන ලෝකයක් තියෙනව. මනුෂ්‍යයාගේ නම් එහෙමයි. තිරිසනුන්ගේ වෙනමයි. තිරිසනුන්ට පෙනෙන සමහර දේවල් මනුෂ්‍යයින්ට පෙනෙන්නේ නැහැ. ඒ වක්ෂුරායනනයේ ස්වභාවය නිසා. කණ පිළිබඳවත් එහෙමයි. ඒ කියාපු මිනුම්දඩු කෝදු වලින් තමයි ලෝකයක් ගොඩ නැගෙන්නේ. එතකොට මෙන්න මේ ස්පර්ශ ආයතනයන්ගෙන් ගොඩනැගෙන ලෝකය එහෙම පිටින්ම ප්‍රපංච ලෝකයක්. නිවන නිෂ්ප්‍රපංච තත්ත්වයයි කියල කියන්නේ මේ ප්‍රපංචයෙන් එතෙරවීම. මේ ප්‍රපංචය කෙළවර කිරීම. ප්‍රපංචය කෙළවර කිරීමත්, සලායතනය කෙළවර කිරීමත් එකයි. ඒ බව හෙළිවන සූත්‍රයක් තියනව අංගුත්තරනිකායේ වතුක්ක නිපාතයේ'. මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්නයක් අහනව. මේ මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේයි සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේයි බොහෝ අවස්ථාවල වල ප්‍රශ්නෝත්තර වශයෙන් සාකච්ඡා කරන්නේ අප සඳහායි.. තමන්ට ඇතිවන සැකයක් සඳහා නොවෙයි. ධම් කාරණා මතුකර දීම සඳහායි. සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් අහනව මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ 'ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙස විරාග නිරොධා අතප්පං කිංඤ්චි'. සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර 'මා හෙවං ආවුසො' එසේ නොකියව ඇවැත්නි. ප්‍රශ්නය මොකක්ද? ඇවැත්නි ස්පර්ශ ආයතන හයෙහි නිරුද්ධවීමෙන් පස්සේ තවත් යමක් තිබෙනවාද? කියන එකයි. ඊට සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර 'මාහෙවං ආවුසො' එහෙම අහන්න එපා. ඒ ප්‍රශ්නය ගැලපෙන්නේ නැහැ, කියන එකයි. ඊළඟට අහනව මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ, 'ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා නතප්පං කිංඤ්චි.' 'හොඳයි එහෙම නම් මේ ස්පර්ශ ආයතන හය සම්පූර්ණයෙන්ම නැතිවුනාට පස්සේ කිසිවක් නැද්ද? 'මාහෙවං ආවුසො' එහෙමත් අහන්න එපා. ඊළඟට අහන තුන්වැනි ප්‍රශ්නය 'ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාග නිරොධා අතප්ච ව නතප්ච වක්ඤ්චි' - ඇති සහ නැති කියන එකද තත්ත්වය. ඒකත් අහන්න එපාය කිව්ව. ඊළඟට හතර වෙනුවට 'නො අතප්ච නො නතප්ච' - අර වතුක්කොටි ක්‍රමයටයි මේ සූත්‍රයේ විවරණය කෙරෙන්නේ. එහෙමනම් සලායතනය නිරුද්ධවීමෙන් පස්සේ යමක් ඇත්තේත් නැහැ නැත්තේත් නැහැ. කියලද කියන්න වෙන්නේ. ඒකටත් සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර 'මාහෙවං ආවුසො' එසේ නොකියව ඇවැත්නි. එතකොට මහා කොට්ඨික

ස්වාමීන් වහන්සේ විමසනව කොහොමද මේ දීපු පිළිතුරු මම තේරුම් කරගන්නේ කියල. මක්නිසාද මේ හැම ප්‍රශ්නයක්ම ප්‍රතික්ෂේප කළේ කියල. ඒකට හේතු වශයෙන් ඊළඟට සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව 'ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා අතප්පං කිංඤ්චි ඉති වදං අපපපඤ්චං පපඤ්චති. ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා නතප්පං කිංඤ්චි ති ඉති වදං අපපපඤ්චං පපඤ්චති.' ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙස විරාග නිරොධා අතප්ච ව නතප්ච වක්ඤ්චි කිංඤ්චි ඉති වදං අපපපඤ්චං පපඤ්චති. ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා නෙවතප්ච නො නතප්පං කිංඤ්චි ඉති වදං අපපපඤ්චං පපඤ්චති. ඒ හතර ආකාරයෙන්ම මේ ප්‍රශ්නය ඇසීමෙන් කෙරෙන්නේ 'අපපපඤ්චං පපඤ්චති' ප්‍රපංච නොකටයුත්තක් පිළිබඳව ප්‍රපංච කිරීමක්, ප්‍රපංච නොකළ යුතු තැනක් පිළිබඳව ප්‍රපංච කිරීමක් වෙන නිසයි ඒ ප්‍රශ්න හතරම ප්‍රතික්ෂේප කළේ. ඊළඟට නිගමන වාක්‍යය හැටියට සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ අවසාන වශයෙන් ප්‍රකාශ කරනව. 'යාවතා ආවුසො ඡන්තං එසසායතනානං ගති තාවතා පපඤ්චසස ගති. යාවතා පපඤ්චසස ගති. තාවතා ඡන්තං එසසායතනානං ගති. ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා පපඤ්ච නිරොධො පපඤ්ච වුපසමො' ඇවැත්නි ස්පර්ශ ආයතන හය යම්තාක් දුරට යේද - 'ගති' කියල එතන යෙදෙන්නේ ස්පර්ශ ආයතන හයේ විෂය - එහෙම නැත්නම් ස්පර්ශ ආයතන හය යම්තාක් දුරට විහිදේද ඒ තාක් දුරටම ප්‍රපංචයක් විහිදෙයි. ඒ දෙක එකිනෙකට සම්බන්ධ බවයි පෙන්නුම් කරන්නේ. එකිනෙකට සමානයයි. 'ඡන්තං ආවුසො එසසායතනානං අසෙස විරාග නිරොධා පපඤ්ච නිරොධො පපඤ්ච වුපසමො' ස්පර්ශ ආයතන හයේ නිරවශේෂ විරාගය සහ නිරෝධය ඇති වීමෙන් වෙන්වේ කුමක්ද? පපංච නිරෝධය, පපංච වුපසමය. පපංච නිරුද්ධ වෙනව. පපංච වුපසමය වෙනව. මේ ප්‍රපංච ගැන අපි තරමක් දුරට විග්‍රහ කරලයි තියෙන්නේ කලින්.

මෙතෙක්දී මේ අටුවාචාරීන් වහන්සේ අර 'අතප්පං කිංඤ්චි' කියන පදය තෝරන්නේ, අර විධියට ස්පර්ශ ආයතන හය නිරුද්ධ උනාට පස්සේ - 'තතො පරං අතප්ච කොචි අප්පමත්තකොපි කිලෙසොති පුච්ඡති, මේ ප්‍රශ්නයෙන් අහන්නේ - මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ අහන්නේ - අර සලායතනය නිරුද්ධ උනාට පස්සේ අල්ප මාත්‍රවූ ක්ලේශයක්වත් තියෙනවද කියන එකයි කියල ඒ විදියට අටුවාචාරීන් වහන්සේ තෝරන්නේ. නමුත් මෙතන මේ කෙලෙස් පිළිබඳ ප්‍රශ්නයක් නොවෙයි තියෙන්නේ. කෙලෙස් තව ඉතුරුව තියෙනවද කියන ප්‍රශ්නය නොවෙයි මෙතන අහන්නේ. එහෙම අහනව නම් එහෙම නැතෙයි කියල කෙලින්ම පිළිතුරු

දෙන්නන් ඉඩ කිබුනා. මෙතන මේ 'අප්පඤ්ඤා කිංකරි' කියල අහන්නෙ- මෙතන ප්‍රශ්නය ඇත්ත වශයෙන්ම 'කිසිවක් ඇත සහ නැත' කියන වචන පිළිබඳවයි. ඒකට 'ඇත' කියන වචනය ව්‍යවහාර කරන්න පුළුවන්ද, 'නැත' කියන වචනය ව්‍යවහාර කරන්න පුළුවන්ද, සලායතන නිරුද්ධ උනාට පස්සේ, ඒ වගේම 'ඇත සහ නැත' - වැරදි දෙකක් එකතු කළාම හර වෙන්නෙ නැහැනෙ. ඇතිත් වැරදියි නැතිත් වැරදියි එකකොට ඇති සහ නැති කිව්වාම ඒකත් වරදින්න මින. ඊළඟට ඒ දෙකම නැතෙයි කිව්වත් ඒකත් වැරදියි. ඒකයි අර සතර කොන් තර්කයම ප්‍රතික්ෂේප වෙන්නෙ. මෙතන මේ ප්‍රපංචය, එකකොට, 'ඇත' 'නැත' කියන ව්‍යවහාරයමයි. මුළු මහත් ලෝකයක් ගොඩනැගිලි තිබෙන්නේ ලෝකයේ දේවල් 'ඇත' 'නැත' කියන ඒ ප්‍රඥප්තිය උඩ. මේව සංඛත බව අවබෝධකර නොගෙන අපි ඒ ඒ අවස්ථානුකූලව 'මේක ඇත' කියල කියනව. මේ ඉදිරිපිට ඇති යන්ත්‍රය, මේ හැම දෙයක්ම තියෙනව කියල කියනව. අපි ඉන්නව කියල කියනව 'වේ' කියල කියනව. ඇතුළු කෙරෙන අර ශිෂ්‍යාකාර, අර මොහොතක් පාසා සිදුවන, උදයබ්බය වලින් අපි සමුදය පක්ෂයේමයි බොහෝ දුරට ජීවත් වෙන්නෙ. මේ 'ඇත' 'නැත' කියන ප්‍රඥප්ති සම්පූර්ණයෙන්ම ගොඩනැගිලි තියෙන්නෙ මේ සලායතනය උඩයි. 'ඇත' සහ 'නැත' පමණක් නොවෙයි ඒ දෙක එකතුකරල දක්වන තර්ක. එකකොට භාෂා ව්‍යවහාරයට, තර්කයට, මේ හැම එකකටම බුදුරජාණන් වහන්සේ ගහපු දුම්මල පාරවල් රාශිය අපට පෙනෙනව, මේ හැම එකකින්ම. මහ ගිනි ජාලාවක් වගෙයි. මේ විධියට මේ සුත්‍රයෙන් ප්‍රකාශ වෙන්නෙ කුමක්ද? සලායතන නිරෝධයෙන්ම ප්‍රපංච නිරෝධය වෙනව. එකකොට මේ දෘෂ්ටි සමූහයට-සමහර අවස්ථාවල අව්‍යාකත ප්‍රශ්න ආදී මිථ්‍යා දෘෂ්ටි පිළිබඳව-බුදුරජාණන් වහන්සේ යොදන වචනයක් තමයි 'දිට්ඨි පරිලාභ'. පරිලාභ කියල කියන්නෙ දාහය. උණකාරයන්ට එහෙම ඇතිවෙනවා වතුර ඉල්ලල කැගහන අවස්ථාව. ඒකටත් පරිලාභ කියල කියනව. ඔන්න ඔය විධියේ උණකාරයෝ ගොඩක් තමයි පෘථග්ජනයෝ. සාමාන්‍යයෙන් මේ ලෝකය පිළිබඳ ප්‍රශ්න මේ විධියට තර්කානුකූලව, තර්කවලින් විසදාගන්න වෙහෙසෙන අර පුරුණකස්සප, නිගණ්ඨනාටපුත්ත ආදීන් හරියට අර උණකාරයන් වගේ ගත්තු ඒ මුලු මතයම වැරදියි. ඒ මක්නිසාද? අයෝනියෝමනසිකාරයෙන්, ඒව තුළ තිබෙන සංස්කාර තත්ත්වය අවබෝධකර නොගැනීම නිසයි ඔය ප්‍රශ්න අහන්නේ. ඉතින් ලෝකයේ කෙළවර සොයාගෙන මුළු ජීවිතයම පවා ගමන් කරනව. ඔන්න ඔහොම තත්ත්වයක් ලෝකයේ තියෙන්නෙ. ඒව තමයි ප්‍රපංච. ඇත්ත වශයෙන්ම මුළු මහත් ලෝකය පුරා පැතිර යන වචනයක් මේ ප්‍රපංච කියන වචනය. සාමාන්‍යයෙන් තෝරනව තණහා පපඤ්ච, මාන පපඤ්ච, දිට්ඨි පපඤ්ච කියල. එයින් පපඤ්ච කියන වචනය තෝරුව වෙන්නෙ නැහැ. ඒ ප්‍රපංච

වල ප්‍රධාන කොටස් 3 ක් දැක්වීම පමණයි. පපඤ්ච කියන්නේ කුමක්ද කියල ඇහුවම කියන්නෙ 'තණහා පපඤ්ච, දිට්ඨි පපඤ්ච, මාන පපඤ්ච ඔයින් හැඟෙන්නෙ නැහැ පපඤ්ච කියන එක තෝරුම් ගත්තද නැද්ද කියල. නමුත් මේ ප්‍රපංච වීම, මේ ප්‍රපංචය, වාග් විෂය ආශ්‍රය කරගෙන පවතින්නෙ. අපි අර කලින් ප්‍රකාශ කළා 'අසම් කියන කුඤ්ඤය ගැහුවට පස්සේ එතන ඉඳල ව්‍යාකරණය විහිදෙන හැටි. උත්තම පුරුෂයට පස්සේ ප්‍රථම පුරුෂ මධ්‍යම පුරුෂ ආදී වශයෙන්. ඊළඟට තර්ක ශාස්ත්‍රයේත් ඒ වගේම දෙයක්. මේක දෙකක්ද? මේ දෙකම එකක්ද? කියල අහන කොට ඒ ප්‍රශ්න දෙකේම තියෙනව එක්තරා මිථ්‍යාවක්. 'මේක දෙකක්ද' කියල අහන පුද්ගලය ඉස්සෙල්ල එකක් කියල අරගෙනයි අහන්නේ. ඔය විධියේ, එහෙම පිටින්ම මේ භාෂා ව්‍යවහාර හා සම්බන්ධ මහා මිථ්‍යා ගොඩක්, පටලැවිලි ගොඩක්, උඩයි ලෝකයා සිටින්නේ. අන්න ඒව සියල්ල නිරාකරණය වන ආකාරයයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සලායතන නිරෝධයෙන් පෙන්නුම් කරන්නෙ. එකකොට මේක මේ ජීවිතයේදීම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි එකක්. සඤ්ඤාවත් මනසත් සහිත මේ බඹයක් පමණ වූ ශරීරය තුළ - මේ ශරීරය තුළම - ලෝකය තියෙනව කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාලේ මේ නිසයි.

එකකොට මේ ලෝකය පිළිබඳ ප්‍රශ්නය - මේක මේ වක්‍රාකාර ප්‍රශ්නයක් බව අපි කලින් ප්‍රකාශ කළා. වක්‍රයක කෙළවරක් දකින්න බැරි උනත් මේ ප්‍රශ්නය විසදා ගන්න ක්‍රමයක් තියෙනව. එක ක්‍රමයක් තියෙනව, කුමක්ද? වක්‍රය බිඳීමෙන්. 'වට්ඨපච්ඡද' කියන්නෙ ඒකයි. වට්ඨය බිඳිනව. මේ වට්ඨය බිඳින්නෙ ගමන් කිරීමෙන් නොවෙයි. මේ සන්නානයේම තිබෙන වට්ඨය. ඒක තමයි අපි දිය සුළිය හැටියට හැඳින්වූයේ. විඤ්ඤාණයත් නාම රූපයත් අතර තියෙන දිය සුළියයි. ඒ දිය සුළියම තමයි අර කලින් අවස්ථාවක නිබ්බාන සුත්‍ර දක්වන අවස්ථාවේ සඳහන් කළේ.

විඤ්ඤාණං අනිදසුතං	-	අනන්තං සබ්බතො පභං
එභ්ච ආපො ව පඨවි	-	තෙජො වායො න ශාඛති
එභ්ච දීඝං ව රත්ඨං ව	-	අඝ්ඨං චූලං සුභාසුතං
එභ්ච භාමිං ව රූපංච	-	අඤ්ඨං උපරුඤ්ඤිති
විඤ්ඤාණං භිරොධෙත	-	එභෙච්ඨං උපරුඤ්ඤිති ¹⁰

නාම රූපය නැතිවෙන හැටි එතන පෙන්නුම් කරනව. 'විඤ්ඤාණං අනිදසුතං අනන්තං සබ්බතොපභං' අනන්තවූ හැම පැත්තෙන්ම ආලෝකවත් වූ අනිදස්සන විඤ්ඤාණයෙහි ආපො, පඨවි, තෙජො, වායො කියන මහාභූත ධර්මවත් නැහැ. මේ මහාභූත ධර්මයන්ගෙන් තමයි මේ කට්ටිය මේ වක්‍රවාල ලෝකයක් හැඳෙනව කියල කියන්නෙ. වක්කවාල කියන

වචනයෙන් තියෙන්නෙ වක්‍රයයි. මේ ලෝකය හැදෙන්නෙත් මේ මහාභූත ධර්ම වලින්. මේ මහාභූත ධර්මත් අර අනිද්දායන විඤ්ඤාණයේ නැහැ. එපමණක් නොවේ. 'දීඝං රසං අණුං ධුලං - එතථ දීඝං ච රසං ච - දිග කොට කියන මිනුම් දඩු කෝදු මුකුත් නැහැ. අණුං ධුලං සුභාසුභං - ඒ විදියේ මැනුම් කිසිවක් නැහැ. 'එතථ නාමංච රූපංච - නාමයත් රූපයත් මෙතන අශේෂව නිරුද්ධයි. එතකොට දක්ෂ වෛද්‍යවරයෙක් රෝගයේ විෂබීජයට පහර ගහල ඒ විෂබීජය නසල, කෙනෙක් සුවපත් කරන්නා වගේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ වටුපටෙජ්දය කළේ, අපේ මේ බඹයක් පමණ වූ ශරීරය තුළමයි. විඤ්ඤාණයත් නාම රූපයත් අතර නිතර කරකැවෙන වට්ටය එහෙම නැත්තම් දිය සුළිය - මේක සින්දු. විඤ්ඤාණ නිරෝධයෙන් නාම රූප නිරෝධය. නාමරූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණ නිරෝධය. ඒක තමයි අර නළකලාප සූත්‍රයෙන්¹¹ ප්‍රකාශ වෙන්නේ. විඤ්ඤාණය ඉවත් කළ හැටියේ - අර බටකෝටු මිටි දෙකක් එකකට එකක් හේත්තු කරල තියෙන කොට එකක් ඇද්දහම අනික වැටෙනව. ඒ වගේ විඤ්ඤාණය නිරෝධයෙන් නාමරූපනිරෝධය - නාම රූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණ නිරෝධය. ඔන්න ඔය විධියටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නය විසඳුවේ.....

අධෝලිපි

1. සං.නි. I බු.ප. 13-28
2. මහා.බු.ප. 3-4 පිටුව
3. සං.නි. III බු.ප. 15-152 පිට
4. බු.නි. බු.ප. 24-38 පිට
5. සං.නි. II බු.ප. 14-28 පිට
6. අං.නි. V බු.ප. 22-496 පිට
7. අං.නි. II බු.ප. 19-92 පිට, සං.නි. I බු.ප. 13-118 පිට
8. සං.නි. IV බු.ප. 16-204 පිට
9. අං.නි. II බු.ප. 19-212
10. දී.නි. I බු.ප. 7-538 පිට
11. සං.නි. II බු.ප. 14-176

**24 වන
දේශනය**

24 වන දේශනය

"නමො තසා භගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධසා"

"එතං සන්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපටිපට්ඨිසාගෙගා තණ්හකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං."

"මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතය එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය."

"අති සුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමීපාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝ රත්නයෙන් අවසරයි. නිබ්බාන යන මාතෘකාව යටතේ පවත්වනු ලබන දේශනා මාලාවේ විසිහතර වන දේශනයයි මේ."

ලෝකයන්, ලෝක සමුදයන්, ලෝක නිරෝධයන්, ලෝක නිරෝධ ගාමිනී පටිපදාවන්, සංඥාව සහ මනස සහිත මේ සිරුර තුළින්ම පෙන්වා දිය හැකි බව ප්‍රකාශ කෙරෙන ශ්‍රේෂ්ඨතම බුද්ධ භාෂිතයක් ගියවර දේශනයේ දී අප රෝහිතස්ස සුත්‍රයෙන් මතු කර ගන්නා. සම්මුති ලෝකයක් හඳුනා ගැනීමට, මැන ගැනීමට, උපකාරවන සලායතනයම, ආයතන හයම, ආර්ය ව්‍යවහාරයට අනුව ලෝකය නමින් හැඳින්වෙනව. ඒ නිසා ඒ සලායතන නිරෝධයම ලෝක නිරෝධය හැටියට ධර්මානුකූලව ප්‍රකාශ කරන්නට පුළුවන් වෙනව. ලෝක නිරෝධය නම් වූ මේ තත්ත්වය තමයි අර අසංඛත ධාතු නමින් හැඳින්වෙන්නේ. මේ සංඛත ලෝකයේ කෙළවර, නිරෝධය - අසංඛත ධාතුව නමින් හැඳින්වෙනව. ඔය නිබ්බාන පටිසංයුක්ත සුත්‍රවල 'අතථ භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසංඛතං' ආදී වශයෙන් අසංඛත තත්ත්වය අර සංඛත වූ ලෝකයේ කෙළවර වන මේ සලායතන නිරෝධයයි. එතකොට මේ කියන ලෝකාන්තය-මේ කියන ලෝකයේ කෙළවර-ගමන් කිරීමෙන් දැකිය හැකි කෙළවරක් නොවෙයි. මේ කෙළවර දැකීමට රෝහිතස්ස සෘෂිවරය අවුරුදු සියයක්ම ඊතල වෙගයෙන් ගමන් කලා. නමුත් ලෝකයේ කෙළවර දකින්නට බැරි උනා. මක්නිසාද? ඒ රෝහිතස්ස ලෝකයේ කෙළවර සොයනට ගමන් කළේ ලෝකයන් අර ගෙනමයි. සංඥාවන් මනසත් සහිත මේ සලායතනයම ලෝකය වන නිසා ඒ ලෝකයන් අරගෙනමයි රෝහිතස්ස සෘෂිවරය ගමන් කළේ. ඒනිසා අතර මහදීම කඵර්ය කරන්නට සිද්ධඋනා, ලෝකයේ කෙළවර නොදැකම. ගමන් කිරීමෙන් නොදැකියහැකි, නොපැමිණිය හැකි, ඒ ලෝකයේ කෙළවර බුදු

රජාණන් වහන්සේ සලායතන නිරෝධයෙන්ම පෙන්වා වදාළ. ඒ බව අපට හෙළිවෙනව අපි කලින් සාකච්ඡා කළ උදාන පාළියේ පාටලී ගාමීයවග්ගයේ නිබ්බාන පටිසංයුතක සූත්‍ර වලින්. දැන් නිදසුන් වශයෙන් කියනවනම්, අර තුන්වැනි නිබ්බාන පටිසංයුතක සූත්‍රයේ, 'අතථ භික්ඛවේ තදායතනං' ආදී වශයෙන් ආරම්භ වන ඒ සූත්‍රයේ අග භර්යේදී කියැවෙනව 'තත්‍රපාහං භික්ඛවේ නෙව ආගතිං වදාමි න ගතිං න ධීතිං න චුතිං න උප්පතතිං අප්පතිධං අප්පවතං අනාරම්මණමෙවෙන ඵසෙවනො දුක්ඛස්ස' කියල. ඒ කියපු ආයතන නාමයෙන් හඳුන්වන පඨවි ආපො තෙජො වායො ආදී කිසිවක් නැති ඒ තත්වයේ - එහි ඒමක් යාමක් හෝ නැතැයි කියමි. 'තත්‍රපාහං භික්ඛවේ නෙව ආගතිං වදාමි න ගතිං' ඒමක්ද නැතැයි කියමි. යාමක්ද නැතැයි කියමි. සිටීමක්ද නැතැයි කියමි. චුතියක් උප්පත්තියක් නැතැයි කියමි. 'අප්පතිධං අප්පවතං අනාරම්මණං එව එතං.....' පිහිටීමක්, පැවැත්මක්, අරමුණක් නැති ඒ තත්වයම දුකෙහි කෙළවරයි, කියල ඒ විධියට බුදුරජාණන් වහන්සේ එතන දැක්වුව. එකකොට මේ කියාපු මේ ගමනේ කෙළවර - **ගමන් කිරීමෙන් නොපැමිණිය හැකි ගමනේ කෙළවර, බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙන්ම මේ විධියට සලායතන නිරෝධයෙන් දක්වා වදාළ. උදාන පාළියේ පාටලීගාමීය වග්ගයේ හතරවෙනි නිබ්බාන පටිසංයුතක සූත්‍රයේ සඳහන් වෙනව 'නිස්සිතස්ස හි චලිතං අභිස්සිතස්ස චලිතං නවටී. චලිතෙ අසති පස්සදධි. පස්සදධියා සති නති න හොති නතියා අසති ආගති ගති න හොති ආගති ගතියා අසති චුතුපපාතො න හොති චුතුපපාතෙ අසති නෙව ඉධ න හුරං න උභයමනතරෙ. ඵසෙවනො දුක්ඛස්ස.'**

'නිස්සිතස්ස හි චලිතං ...' යමක් මත රඳා සිටින්නහුටයි සැලීමක් සෙලවීමක් ඇති වන්නේ, ඒ නිසා යමක් මත රඳා නොසිටින්නහුට එවැනි සැලීමක් නැත. 'චලිතෙ අසති පස්සදධි.....' මේ සැලීමක් නැති කල්හි පස්සදධිය ඇත. - 'පස්සදධියා සති නති න හොති....' පස්සදධිය ඇති කල්හි නැඹුරුවීමක් නැත. නැඹුරුවීමක් නැති කල්හි 'ආගති ගති න හොති....' ඒමක් සහ යාමක් කියල දෙකක් නැත. ඒ වගේම 'ආගති ගතියා අසති චතුපපාතො න හොති....' ඒමක් යෑමක් නැති කල්හි චුතියක් උප්පත්තියක් කියන දෙකක්ද නැත. 'චුතුපපාතෙ අසති නෙව ඉධ න හුරං න උභයමනතරෙ. 'චුති උප්පත්ති කියල දෙකක් නැත්නම් මෙහිත් කියල දෙයක් නැහැ. එහිත් කියල දෙයක් නැහැ. ඒ දෙක අතර කියල තැනකුත් නැහැ. මෙයම දුකෙහි කෙළවරයි.

මන්න මය විධියට ඉතාම ගම්භීර අර්ථයකින් ලෝකයේ කෙළවර බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූකර වදාළ. එය ගමනින් දැකියහැකි දෙයක් නොවෙයි, ප්‍රඥාවෙන්ම දැකියයුතු දෙයක්-ඇත්ත වශයෙන්ම එය ගමන

පිළිබඳ ප්‍රඥප්තිය සමකිකුමණය කිරීමෙන් - ඉක්මවීමෙන් - අර කියාපු සලායතන නිරෝධ තත්වයේදී. එකකොට ලෝකයක් අරගෙනමයි අර රෝහිතස්ස ලෝකයේ අන්තය හොයන්න ගියේ. ඒ වගේම තවත් අනුවණ ක්‍රියාවක් කලා රෝහිතස්ස - මරණයෙන් බේරීමට මරණය නැති තැනක් සොයන්න ගමන් කලා. ඒකත් ගමන් කිරීමෙන් නොදැකිය හැකි එකක් බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ. මක් නිසාද **රෝහිතස්ස ගමන් කළේ මාරයාත් අරගෙනමයි. මාරයාත් සමගමයි මරණයක් නැති තැනක් සොයාගෙන ගියේ.** අපි එහෙම ප්‍රකාශ කරන්නේ - දැන් රාධ සංයුක්තයේ රාධ ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් මෙන්ම මෙහෙම ප්‍රශ්නයක් අහනව. 'මාරො මාරො ති භනෙන චුච්චති කිත්තාවතා නුඛො භනෙන මාරොති චුච්චති, ස්වාමීති මේ 'මාරය, මාරය' කියල කියනව. කෙතෙකින් මාරයා යයි කියනු ලැබේද? එකකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර 'රූපෙ ඛො රාධ සති මාරො වා අස්ස මාරොති වා යො වා පන මීයති. තසමාතිභ ඛො රාධ රූපං මාරොති පස්ස, මාරොති පස්ස මීයති ති පස්ස රොගොති පස්ස, ගණොති පස්ස,සලලනති පස්ස, අඝනති පස්ස, අඝභුතති පස්ස, යෙ නං එවං පස්සනති තෙ සමමා පස්සනති'

'රාධ රූපය ඇති කල්හි මාරයෙක් හෝ මරන්නෙක් හෝ මැරෙන කෙනෙක් හෝ වන්නේය. එම නිසා රාධ, රූපයම මාරයා හැටියට මරන්නෙක් හැටියට මැරෙන කෙනෙක් හැටියට දකිවි. ඒ වගේම රෝගයක් හැටියට, උලක් හැටියට, ව්‍යසනයක් හැටියට, ව්‍යසනයට පත් වූ දෙයක් හැටියට, රූපස්කන්ධය දෙස බලවි. යම් කෙනෙක් මෙසේ දකින්න ඔවුහු මැනවින් දකිත්. ඔවුහු සමයක් දඹිනගෙන් යුක්තයහ.' ඒ විධියටම - රූපය පිළිබඳව වගේම - වේදනා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන ඒ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයම එකකොට ධර්මානුකූලව මාරයා හැටියට එතෙත්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තිබෙනව. අන්න ඒක නිසා තමයි අපි කිව්වේ මේ රෝහිතස්ස මරණයක් නැති තැනක් සොයාගෙන ගියේ මාරයාත් සමගමයි කියල. මෙයින් අපට පෙනෙනව මේ කියන උපාදාන ස්කන්ධ මේ රූප, වේදනා, ආදිය තණ්හාවෙන් අල්ලාගෙන සිටින තාක් මාරයෙක් මරන්නෙක් මැරෙන්නෙක් සිටින බව. ඒ නිසාම ඒවා අතහැරීමෙන් මාරයා ගෙන් මිදුනු, මරණයෙන් මිදුනු, අමරණීය කෙනෙකු බවට පත්වෙනව. රහතන් වහන්සේ මෙලොවම, මෙහිදීම, අමරණීය තත්වයට පත්වූනා කියල ප්‍රකාශ කළේ ඒකයි. මෙතන තියෙන ධර්මාව කලින් අපි අර ප්‍රතිත්‍යාසමුත්තපාද ධර්මය පිළිබඳව විස්තර කරන අවස්ථාවේ ප්‍රකාශ කලා. සුත්ත නිපාතයේ පාරායණ වග්ගයේ හද්‍රාවුධ මාණව පුච්ඡාවේ ගාථාවක කොටසක් අපි දැන් මතක් කර ගනිමු.

'යං යංහි ලොකෙ උපාදියනති - තෙනෙව මාරො අනෙවති ජනතු'

'ලෝකයෙහි යම් යම් දෙයක් උපාදාන වශයෙන් අල්ලා ගනිත්ද එයින්ම මාරයා මිනිසකු, සත්ත්වයකු පසුපස එයි.' එකකොට මේ උපාදාන නිසාම භවය ඇති වෙනව. භවය නිසා ජාති ජරා මරණ ආදී ඒ කියාපු ප්‍රඥප්ති වශයෙන් ඇතිවන තත්ත්ව සමූහයම ඒ එක්කම ඇතිවෙනව, තණකාට උපාදානය නිසා. අන්න ඒ ගැඹුරු අර්ථයෙන් තමයි එකකොට මේ පඤ්චාදානකඛන්ධයම මාරයා හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වා වදාළේ. එපමණක් නොවෙයි මේ සලායතනයම, මේ ආයතන භයම, මාරයාගේ පාලනය යටතෙයි තිබෙන්නේ. අපට ඒක හෙළි වෙනව මාරයාගේ වචනයෙන්ම, සංයුක්ත නිකායේ සගාථක වග්ගයේ මාර සංයුක්තයේ කසුක සුත්‍රයෙන්. එක් අවස්ථාවක බුදුරජාණන් වහන්සේ නිබ්බාන පටිසංයුක්ත ධම් දේශනාවකින් හික්කුන් උත්සාහවත් කරමින් සිටින විට මාර දිව්‍ය පුත්‍රය කල්පනා කළා මේ ශ්‍රමණ ගෞතමයින් මේ විධියට ධම්‍ය දේශනා කරමින් ඉන්නවා. සංඝයා වහන්සේලාත් බොහෝම සාවධානව කන්දිගෙන ඉන්නව. මම යන්න මීන මේ අයගේ නුවණැස වසාලන්න - 'විචක්ඛ කම්මාය' - කියල එහෙම හිතාගෙන 'මාරයා ගොවියකුගේ වෙශයක් මවාගෙන, නඟුලක් කරගහගෙන, දිග කෙට්ටක් අතින් අරගෙන අවුල් වූ කෙසින් මඩ වැකුණු පයින් යුක්තව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන තැනට ඇවිල්ල මෙන්න මෙහෙම අහනව - 'අපි සමණ බලිවද්දෙ අඳුස' මහණ ගොනුන් දැක්කද? එකකොට බුදුරජාණන් වහන්සේත් තමන් මාරය හඳුන ගත්ත බව හෙළි කිරීමට 'කිං පන පාපිම තෙ බලිවද්දෙහි'. පාපිය නුඹට ගොනුන්ගෙන් ඇති වැඩේ කුමක්ද? කියල ප්‍රශ්න කළා. එකකොට මාරය දැන ගත්ත ඉතින්, දැන් හඳුනා ගත්ත කියල. ඒ අවස්ථාවේ මාරය තමන්ගේ හපන්කම ප්‍රකාශ කරනව. 'මමෙව සමණ වකඛු මම රූපා මම වකඛු සමඵසු විඤ්ඤාණායතනං කුභිං මෙ සමණ ගනතවා මොකඛසි' මහණ ඇස මගේය, රූපයනුත් මගේය, ඒ වගේම වකඛු සමඵසු විඤ්ඤාණායතනයත් මගේය. මහණ නුඹ කොහි හිඟිල්ල මගෙන් බේරෙන්නද? ඔය විධියටම අනෙකුත් ආයතන පිළිබඳවත් ප්‍රකාශ කරනව මාරය. 'මමෙව සමණ සොතං මම සද්දා මම සොත සමඵසු විඤ්ඤාණායතනං කුභිං මෙ සමණ ගනතවා මොකඛසි' ආදීවශයෙන් මනායතනය දක්වාම ප්‍රකාශ කරනව. 'මමෙව සමණ මනො මම ධම්මා මම මනොසමඵසු විඤ්ඤාණායතනං කුභිං මෙ සමණ ගනතවා මොකඛසි' ඔය විධියට මාරය ඇසුවාම බුදුරජාණන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර, 'තවෙව පාපිම වකඛු තව රූපා තව වකඛුසමඵසු විඤ්ඤාණායතනං යතථව පාපිම නතථ වකඛු, නතථ රූපා, නතථ වකඛුසමඵසු විඤ්ඤාණායතනං අගති තව තතථ පාපිම' ඒකෙ අදහස 'ඔව් පාපිය නුඹම තමයි මේ ඇස,

නුඹම තමයි මේ රූපයත්, නුඹම තමයි මේ වක්ඛුසමඵසු විඤ්ඤාණය, නමුත් පටිට යම් තැනෙක මේ ඇසත් නැද්ද, රූපයෝත් නැත්ද, වක්ඛුසමඵසු විඤ්ඤාණයත් නැද්ද, එතනට නුඹට කිට්ටු වෙන්න බැහැ. එතැන නුඹගේ අගතියයි. නුඹට යන්න බැර තැනයි.' කියල මේ විධියට අර ආයතන භය පිළිබඳව ප්‍රකාශ කළා. ඇස්, කන්, නාසා දී සියලුම ආයතනයන් පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ මාරයා ඇසූ ප්‍රශ්නයට ගැලපෙන හැටියට පිළිතුරු දුන්න. මෙයින් අපට තේරෙනව - මේ සුත්‍රයෙන් - මේ මාරයට යන්න බැර තැනකුත් තිබෙන බව. මේ බැර තැන කුමක්ද? අර සලායතන නිරෝධ තත්ත්වයමයි. ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි, ආයතන නාමයෙන් සමහරවිට හඳුන්වන, අර 'අතථි හිකඛවෙ තදායතනං' ආදී වශයෙන් නිබ්බානපටිසංයුක්ත සුත්‍ර වල දක්වන, සලායතන නිරෝධ තත්ත්වයයි.

ඒ සලායතන නිරෝධයම තමයි පපංච නිරෝධ, පපංච වූපසම, නිපපසඤ ආදී නම් වලින් හැඳින්වෙන්නේ. අපි කලින් අවස්ථාවක සාකච්ඡා කළ මහාකොට්ඨක සුත්‍රයේ එහෙමත් 'ජනනං ආවුසො ඵසුසායතනානං අසෙස විරාග නිරොධා පපංච නිරොධො පපංච වූපසමො' ආදී වශයෙන් ඒ සාරපුක්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. ඒ ස්පඨි ආයතන හයේ නිරුද්ධවීමම ප්‍රපංචයේ සංසිදීමයි. ප්‍රපංච නිරෝධයයි. ඒකමයි නිෂ්ප්‍රපංච තත්ත්වය. යාම් ඊම් ජාති ජරා මරණ ආදී සියලුම සංකල්ප තියෙන්නෙ අර ප්‍රපංචයේ. නිෂ්ප්‍රපංච තත්ත්වයේ ඒ කිසිවක් නැහැ. අන්න ඒක නිසා තමයි මේ නිෂ්ප්‍රපංච වූ තත්ත්වයට මාරයට කිට්ටු වෙන්න බැර. එහි ඇස කණ නාසය ආදී ආයතන හෝ ඒවායේ අරමුණු කිසිවක් නැහැ. එකකොට මෙන්න මෙයින් අපට ජේනව සලායතන නිරෝධයම මේ කියාපු මාරයට කිට්ටු වෙන්න බැරතැන බව. ඒ මාරයගෙන් ලබන විමුක්ති තත්ත්වයයි, මෙලොවදීම ලැබිය හැකි තත්ත්වයක් හැටියට. මේ සලායතනය නිත්‍ය සංඥාව මත ගොඩනැගුණක්. මේ ආයතන භයම ගොඩනැගිලි තියෙන්නෙ නිත්‍ය සංඥාව උඩයි. ඒක නිසා මේ සලායතන නිරෝධයට ලංවිය හැක්කේ, මේ සලායතන නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැක්කේ - අනිත්‍ය සංඥාව පිහිට කරගෙනයි. අනිත්‍යානුපස්සනාව පිහිට කරගෙනයි.

මේ සලායතන නිරෝධයට උපකාරවන ඉතාමත්ම සීඝ්‍රම අනිත්‍යානුපස්සනාවක් සංයුක්තනිකායේ සලායතන වග්ගයේ දෙවෙනි ද්වයං සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව. සිත පිළිබඳ ඉතාමත්ම ගැඹුරු දර්ශනයක් ගෙන එන ඒ ද්වයං සුත්‍රයේ මේ විධියටයි සඳහන් වෙන්නේ. ද්වයං කියන්නේ දෙකක් කියන එකයි. ඒ විධියේ සුත්‍රත් දෙකක් තියෙනව. මේ දෙවැනි සුත්‍රය.'ද්වයං හිකඛවෙ පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති.කථඤ්ච හිකඛවෙ ද්වයං පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති. වකඛුං ච පටිච්ච රූපෙව උප්පස්සති වකඛු

විකල්පය. වකු අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. රූපා අනිවං විපරිණාමීනො අක්ෂරාභාසීනො.' ඉතෙපතං ද්වයං වලං වෙව වයඤ්ච අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. වකුච්ඡාභාසී අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො වකුච්ඡාභාසී උපපාදාය, යොපි හෙතු යොපි පච්චයො අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. අනිවං පන භික්ඛවෙ පච්චයං පටිච්ච උපපනං වකුච්ඡාභාසී කුතො නිවං භවිස්සති. යා ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙසං තිණ්ණං ධම්මානං සංගති. සන්තිපාතො සමවායො අයං චුච්චි භික්ඛවෙ වකුච්ඡාභාසී. වකුච්ඡාභාසී ඛො භික්ඛවෙ අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො වකුච්ඡාභාසී උපපාදාය යොපි හෙතු යොපි පච්චයො අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී. අනිවං ඛො පන පච්චයං පටිච්ච උපපනො වකුච්ඡාභාසී කුතො නිවං භවිස්සති. චුච්චො වෙදෙති චුච්චො වෙතෙති චුච්චො සක්ඛානාති. ඉතෙපතෙපි ධම්මා වලා වෙව වයා ව අනිවං විපරිණාමීනො අක්ෂරාභාසීනො.' එතකොට මෙතන මේ දිගටම අර අනිත්‍යතාව අභවන පද රාශියක් තිබෙන බව සාමාන්‍යයෙන් ඇහුම්කන් දෙනකොට උනත් තේරෙනව. 'ද්වයං භික්ඛවෙ පටිච්ච විකල්පයං සමොඛාති' මහණෙනි දෙකක් නිසා විකල්පය භවගන්නේ. 'වකුච්ඡාභාසී පටිච්ච රූපෙ ව උපපජ්ජති වකුච්ඡාභාසී' ඇසත් රූපයනුත් නිසා වකුච්ඡාභාසී භව ගන්නව. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනව ඒ දෙක අතරින් 'වකුච්ඡාභාසී විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී ඇස අනිත්‍යයි වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි.' රූපා අනිවං විපරිණාමීනො අක්ෂරාභාසීනො. රූපයනුත් අනිත්‍යයි වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි. මෙසේ මේ දෙකම සැලෙන සුඵයි වලින් සලිත වන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි. 'වලං'-මේ ඉතාමත් වැදගත් වචනයක්. 'වයං - ගෙවියන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි. ඒ වගේම අනිත්‍යයි. වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි. ඊළඟට 'වකුච්ඡාභාසී භික්ඛවෙ අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී'-ඒ වගේම වකුච්ඡාභාසී, අර දෙක නිසා ඇතිවන විකල්පයන්, අනිත්‍යයි වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි. 'යොපි හෙතු යොපි පච්චයො වකුච්ඡාභාසී උපපාදාය යොපි හෙතු යොපි පච්චයො අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී.' යම් හේතුවක් ප්‍රත්‍යයක් නිසා වකුච්ඡාභාසී පහළවේද, ඒ හේතුවක් ඒ ප්‍රත්‍යයක්, අර වගේම අනිත්‍යයි. වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත් වන සුඵයි. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව 'අනිවං ඛො පන භික්ඛවෙ පච්චයං පටිච්ච උපපනං වකුච්ඡාභාසී කුතො නිවං භවිස්සති.' අනිත්‍ය වූ ප්‍රත්‍යයක් පිහිට කරගෙන ඇති වන්නාවූ වකුච්ඡාභාසී කෙසේනම් නිත්‍ය වන්නේද? ඊළඟට 'යා ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙසං තිණ්ණං ධම්මානං සංගති සන්තිපාතො සමවායො, මේ කියාපු ධම්මී තුනේ, ඒ කියන්නේ ඇසත් රූපයත් වකුච්ඡාභාසී

විකල්පයක් කියන මේ තුනෙහි, එක්වීම සංගති එක්රැස්වීම, 'සන්තිපාතො' එකමුතු වීම, 'සමවායො' - එක්වීම එක්රැස්වීම එකමුතු වීම - බොහෝ දුරට සමානාර්ථවත් පද- මේ තුන එක්වුනාම ඒකට වකුච්ඡාභාසී කියල ප්‍රකාශ කරනව. ඊළඟට 'වකුච්ඡාභාසී භික්ඛවෙ අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී' වකුච්ඡාභාසී ඒ වගේම අනිත්‍යයි වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි.' 'යොපි හෙතු යොපි පච්චයො වකුච්ඡාභාසී උපපාදාය යොපි හෙතු යොපි පච්චයො අනිවං විපරිණාමී අක්ෂරාභාසී' වකුච්ඡාභාසී භවගන්නීමට යම් හේතුවක් ප්‍රත්‍යයක් ඇද්ද ඒ හේතුවක් ප්‍රත්‍යයක් අර වගේම අනිත්‍යයි විපරිණාමීයි, අක්ෂරාභාසීයි. ඊළඟට අනිත්‍ය වූ හේතුවක් ප්‍රත්‍යයක් නිසා භවගන්නා වකුච්ඡාභාසී කෙසේ නම් නිත්‍යවන්නේද කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව. ඊළඟට 'චුච්චො භික්ඛවෙ වෙදෙති' ස්පර්ශ කරන ලද්දේ විදියි. 'චුච්චො වෙතෙති' ස්පර්ශ කරනු ලද්දේ චේතනාවක් ඇති කරගනී. සිතයි කියන එකයි. 'චුච්චො සක්ඛානාති ස්පර්ශ කරනු ලද්දේ හඳුනාගනී. ඒ කියන්නේ වේදනා, චේතනා, සක්ඛා කියන ධම්මී අර ස්පර්ශය නිසයි ඇති වෙන්නේ. ඊළඟට ඉතෙපතෙපි ධම්මා වලා වෙව වයා ව අනිවං විපරිණාමීනො අක්ෂරාභාසීනො' මෙසේ මේ වේදනා, චේතනා, සක්ඛා කියන ධම්මයෝද අර වගේම සැලෙන සුඵයි., ගෙවී යන සුඵයි. අනිත්‍යයි. වෙනස්වන සුඵයි. අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි. ඔන්න ඔය විධියේ අනිත්‍යානුපස්සනාව - එහෙම පිටින්ම අනිත්‍යානුපස්සනාව ඉදිරිපත් කරන සුත්‍රයක් ඒක. මෙයින් අපට ජේතව බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතන පටිච්ච සමුපපාදයයි මේ සලායතන ආශ්‍රයෙන් ඉදිරිපත් කරල තියෙන්නේ. ලෝකය ගොඩනැගෙන හැටි . ගොඩනැගෙන්නේ, තියෙන දේවල් උඩ නොවෙයි. ඔක්කොම අනිත්‍ය දේවල්. සැලෙන සුඵ, වෙනස්වන සුඵ, අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵ දේවල් උඩයි. මේ ලෝකය ගොඩනැගිලි තියෙන්නේ. මුළු මහත් ලෝක සංඥාව ගොඩනැගිලි තියෙන්නේ. ඒකෙ යටතට්ටුවයි. මේ සුත්‍රයෙන් ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ. ඒ හැම එකක්ම සැලෙනසුඵයි, වෙනස්වන සුඵයි, අන්‍යාකාරයට පත්වන සුඵයි.

සාමාන්‍යයෙන් දැන් ඔය ඉන්ද්‍රිය සංවරය ගැන කියවෙන සුත්‍රවලින් එහෙම ප්‍රකාශ කෙරෙනව 'න නිමිත්තගොතී නානුවාසක්ඛනගොතී' ආදී වශයෙන්. ඇස් කන් නාසාදියෙන් ලැබෙන අරමුණු පිළිබඳව, නිමිති ගැනීම කියන එක නිත්‍ය සංඥාව නිසා සිදුවන්නක්. එතකොට නිත්‍ය සංඥාව නිසා නිමිති ගැනීමක් වෙනව. ඒ නිමිති ගැනීම නිසාම, අර ආශ්‍රවයන් ගලාගෙන එනව. තණ්හා මාන දිට්ඨි පපංච ගොඩනැගෙනව. මෙන්න මේ විධියටයි ලෝකයක් ගොඩනැගෙන්නේ. උපාදානසංඝට්ඨියක් ගොඩනැගෙන්නේ. ඊළඟට ඒකේ අනිත් පැත්ත බැලුවොත් අපි, අනිමිත්ත

සමාධියට උපකාර වන්නා වූ අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන් කෙරෙන්නේ අර නිමිති වලින් මිදීම. ඒ නිමිති වලින් මිදීම සමමඝිතය නිසා. අර ඉස්සෙල්ල කිබුනේ පරාමඝිතයක්. නිත්‍යසංඥාව නිසා පරාමඝිතයක්. දැඩිකොට අල්ලා ගැනීමක්. තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් දැඩිකොට අල්ලා ගැනීමක් ඇති වෙනව. පපංච ඇති වෙනව. පපංච සංඛාවලට යටවෙන ස්වභාවයක්. ඒ පපංච සංඥා නිසා ඇතිවෙන ලෝක නිරුතති, ලෝක වෝහාර, ලෝක පඤ්ඤාත්ති වලට යටවෙන ස්වභාවයක් පුද්ගලය තුළ ඇති වෙනව. අනිත් අතට අනිත්‍ය සංඥාව නිසා කෙනෙකු අර නිමිති වලින් මිදීමට පටන් ගන්නව. ආශ්‍රවයන් ගලා ඒම වැළැක්වෙනව. අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන් ඒ වගේම තණ්හා මාන දිට්ඨි පපංච අඩුවෙන් පටන්ගන්නව. අන්ත ඒ විධියේ ස්වභාවයක් ඇතිවෙනව. එකකොට නිමිති ගැනීම නිසා, නිත්‍ය සංඥාව නිසා, පරාමර්ඝනියක්, අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන් කෙරෙන්නේ සම්මර්ඝනයක් - විදර්ඝනාවට උපකාරවන්නාවූ දෙයක්. ඔය විධියට කල්පනා කරල බැලුවොත් එකකොට මේ අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන්ම මුළුමහත් දුක්ඛ ස්කන්ධයම නැති කරන්නට පුළුවන් බව පෙනී යනව. ඒ වගේ තවත් වටිනා සුත්‍රයක් සදහන් වෙනව බන්ධ සංයුක්තයේ. බන්ධ සංයුක්තයේ අනිච්චතා සුත්‍රයේ² බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව **'අනිච්ච සඤ්ඤා භික්ඛවේ භාවිතා ඛුහුලිකතා සඛං කාම රාගං පරිඤ්ඤාති. සඛං රූපරාගං පරිඤ්ඤාති. සඛං භවරාගං පරිඤ්ඤාති. සඛං අච්ඡං පරිඤ්ඤාති. සඛං අසම්මානං පරිඤ්ඤාති සමුග්ගති.'** 'මහණෙනි, අනිත්‍ය සංඥාව වඩන ලද්දේ බහුල වශයෙන් පුරුදු කරන ලද්දේ, සියලු කාමරාගය ගෙවලයි. සියලු රූප රාගය ගෙවලයි. සියලු භව රාගය ගෙවලයි. සියලු අවිද්‍යාව ගෙවලයි. සියලු අස්මිමානය ගෙවලයි. මුලිනුපුටා දමයි.' කියල මේ විධියට අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන් මුළුමහත් දුක්ඛස්කන්ධයෙන්ම මිදීමට මාගීය සැලසෙන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. ඒක අපට පැහැදිලිව පෙනෙනව අර ද්වයං සුත්‍රයෙන් මේ කියාපු 'වල' ස්වභාවය - මෙතන මේ 'වල' 'වය' ආදී වචන වලින් අපට පෙනෙනව මුළු මහත් ඉන්ද්‍රිය ඤාණය ගොඩනැගිලි කිබෙන්නේ එක්තරා විධියක විපල්ලාස නිසා. නොපෙනෙන අනිත්‍යතාවක් මේක යටින් කිබෙනව.

කලින් අවස්ථාවකදී - ඇත්ත වශයෙන් දේශනා ගණනාවකදීම - අපට උපමා වශයෙන් ඉදිරිපත් කරන්ට සිද්ධවුණා වලන චිත්‍රය. වලන චිත්‍රය අපිම යොදාපු උපමාවක් නොවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උපමාවක් ආශ්‍රයෙන් එක්තරා විධියක නවීකරණයක් හැටියටයි ඉදිරිපත් කළේ. ඒකට අපි උපකාර කරගත්තේ ගද්දුල සුත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහන ප්‍රශ්නයක්. 'දිට්ඨං හි වො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තං' මහණෙනි නුඹලා වරණ නම් චිත්‍රයක් දැකල තියෙනවද? 'එවං

හනෙත' එසේය ස්වාමීනි, ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව 'තමපි බො භික්ඛවෙ වරණං නාම චිත්තං විතෙතනෙව චිත්තිතං. තෙන පි බො භික්ඛවෙ වරණෙන විතෙතන චිත්තං යෙව චිත්තතරං' මහණෙනි ඒ වරණ නම් චිත්‍රයක් සිතින්ම සිතා ගන්නාලද්දක්. එමනිසා මහණෙනි ඒ වරණ නම් චිත්‍රයටත් වඩා සිතම චිත්‍රකරයි. චිත්‍රකරයි කියන්නේ විචිත්‍රයි කියන එකයි. සිතෙහිම විචිත්‍රතාවක් තියෙනව. එකකොට ඒ කාලෙ තිබුන වරණ චිත්‍ර කොයි විධියේ ඒවද කියල අපි දන්නේ නැහැ. නමුත් මේ කාලෙ තියෙන වරණ චිත්‍රවල නම් ඇත්ත වශයෙන්ම අර විධියේ අනිත්‍යවූ ඡායාරූප රාශියක අනිත්‍යතාව - ඒවා ශීඝ්‍රාකාරයෙන් පරිවර්තනය වන නිසාම ඒවායේ අනිත්‍යතාව - නොපෙනීයන ස්වභාවයක් ඇති වෙනව. ඒක නිසා අර නිත්‍ය සංඥාවක්, විපල්ලාසයක්, ඇති වෙනව. මේ විපල්ලාස නිසා තමයි ඒ චිත්‍රපට ආදියේ ආස්වාද ලබන්න පුළුවන් විධියේ තත්ත්වයක් තිබෙන්නේ. ඒ නිත්‍ය සංඥාව නිසා නිමිති ගැනීම, ඒ එක්කම ආශ්‍රවයන් ගලාඒම, ඒ එක්කම ප්‍රපංච ඇති කරගැනීම, පපංචසංඥා සංඛා වලට යටවීම. මේව තමයි චිත්‍රපටියකින් ලබන විනෝදය. මේ හැම එකකටම උපකාර වන්නේ ඒ චිත්‍රපටියේ සකස්වීම හා සම්බන්ධ අර වලන ස්වරූපය, ඒ එක් එක් චිත්‍රයක සලිතවන ස්වභාවය, ඒවායේ ගෙවියාම, ඒවායේ අනිත්‍ය ස්වභාවය, ඒවා වෙනස් ආකාරයකට පත්වෙනහැටි, නොපෙනී යාමයි. එකකොට ඒ කෘත්‍රිම දේවල් ආශ්‍රයෙන් අපි උපමාවක් දක්වන නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව ඇත්ත වශයෙන්ම සිත කොයිතරම් ශීඝ්‍රයෙන් කරකැවෙනවද කියනොත් ඒකට උපමාවකුත් දෙන්න බැහැ කියල.' **'උපමාපි න සුතරා යාව ලහුපරිවහනං චිත්තං'** කියල එක් අවස්ථාවක බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව³, උපමාවක් දෙන්න බැරී තරම් වේගයෙන් මේ සිත කරකැවෙනව කියල. ඔන්න එකකොට අර චිත්ත කියන වචනයත් - බොහෝ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ වචනවල ප්‍රාසාර්ථය මතු කරනව. එකම වචනය අර්ථ දෙකකින් යොදනව. දැන් චිත්ත කියන එක, 'චිත්තතරං' කියන එක, චිත්‍රය ආශ්‍රයෙන්, විචිත්‍ර කියන වචනයට සම්බන්ධ කළා. ඇත්ත වශයෙන්ම ඒක සහේතුක බව පෙනෙනව අර ද්වයං සුත්‍රයෙන්. ඒ වගේම මේ කියපු වලන චිත්‍ර සමූහයෙන්, අපට ලෝක සංඥාවක් මවාපාන ලෝකයක් මැවීමට උපකාරවන, මේ නිත්‍ය සංඥාව ලැබෙන්නේ. මේ ඇසත් වෙනස්වෙනව. මොහොතක්පාසා පොපියනවා, වෙනස්වෙනව, වලනය වෙනව. ඒ වගේම රූපයනුත් වෙනස් වෙනව. නමුත් ඒවායේ වෙනස්වීම් නොපෙනෙන විධියේ නිත්‍ය සංඥාවක්, විපල්ලාසයක් 'අනිච්ච නිච්චසංඤා' කියන බරපතල විපර්යාසයක්-විපරීත අදහසක්-සංසාරගත සත්ත්වයා තුළ තිබෙනව. අන්ත ඒක නිසා තමයි එකකොට මේ මුළු මහත් සලායතනයෙන් අපට ලෝකයක් මැවීල පේන්නේ.

ඒ මැවිල පෙනෙන ලෝකයේ යට තට්ටුවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතන මතු කරල තියෙන්නේ. යටටම බැලුවම, අන්න ද්වයතාව. 'ද්වයං භික්ඛවෙ පට්ඨව වික්ඛාණං සමෙහාති, වික්ඛාණය කියල කියන්නේ ඒකඝන, තනිකර දෙයක් නෙවෙයි, ආත්මය වගේ. බුද්ධ ධර්මය එහෙම පිටින්ම අර ආත්මවාදී දර්ශන වලින් වෙනස් වෙන්නේ අන්න ඒක නිසාමයි. වික්ඛාණය කියන එක ඒකඝන තනිකර දෙයක් නොවෙයි. වික්ඛාණ හයක් ධර්මයේ දැක්වෙනව. වක්ඛු වික්ඛාණ, සොත වික්ඛාණ, ඝාත වික්ඛාණ, ජීවහා වික්ඛාණ, කාය වික්ඛාණ, මනෝ වික්ඛාණ වශයෙන්. ඒ හැම වික්ඛාණයක්ම අර කියාපු දෙකක් උඩයි ගොඩනැගිල තියෙන්නේ. 'වක්ඛුං ව පට්ඨව රුපෙව' කිව්ව වගේම සොතඤ්ච පට්ඨව සඤ්ච, ඝාතඤ්ච පට්ඨව ගනෙම ව ඒ ආදී වශයෙන් යටත් පිරිසෙයින් මනාව පට්ඨව ධර්මව. සිතත් අර වගේම සැලෙනව, මොහොතක් පාසා වෙනස් වෙනව. ඉතාම ශිෂ්ටාකාරයෙන් අන්‍යාකාරයකට පත්වෙනව. ඊළඟට සිතට අරමුණු හැටියට ගන්න සංකල්පත් ඒ වගේ. අන්න ඒ විධියට ලෝකය එහෙම පිටින්ම ගොඩනැගිල තියෙන්නේ මේ දෙදරන පොපියන සැලෙන මූල ධර්ම වලින්, එහෙම නැත්නම් මූල ද්වය සමුහයකින්. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතෙක්දී මතුකරල තිබෙන්නේ. එතකොට අර අනිත්‍යානුස්ථතාව යම්කිසි කෙනෙක් ඉහලම මට්ටමට දියුණු කරගෙන අර නිමිත්තෙන් පටන් ගෙන අනිමිත්ත තත්ත්වයට සිත නඟාගත්ත නම්, එතනම ලෝක නිරෝධය බව අමුතුවෙන් කියන්න ඕන නැහැ. එතකොට අන්න ඒකයි මේ නිවන කියල කියන්නේ. ප්‍රපංච නිරෝධයත් එතනයි. ප්‍රපංචයත් ගොඩනැගෙන්නේ, පපඤ්ච සඤ්ඤා සංඛා වලට යට වෙන්නේ, අර නිත්‍ය සංඥාව නිසා. මේවයිත් දේවල් මවල පානව. අර දෙකක් අතර හටන පටන් ගන්නව. එතකොට යටින් තිබෙන්නේ මේ ද්වයතාව, අනිත්‍ය වූ ඇසත් අනිත්‍ය වූ රූපත් නිත්‍යයි කියල සලකා ගැනීමෙන් තමයි මේ මුළු මහත් අවුලම ඇති වෙන්නේ. ඇසත් නිත්‍යයි රූපයත් නිත්‍යයි කියල හිතා ගන්නව. ඒ හිතා ගැනීම නිසාම ඒවායේ ක්ෂණික වෙනස් වීම්, අර 'ලහුපර්වත්තන' ජීවහාවය, නොපෙනී යනව. ඒ නිසාම තණ්හා ලාටුවෙන් අලවල ආශ්‍රවයන්ගෙන් මත්කරල ලෝකයක් මවාපානව. මන්න ඕකයි. අපි මේ ලෝකය කියල කියන අපට අතට අහුවෙන, ඇසට පෙනෙන ලෝකය ඕකයි.

එතකොට මෙයින් පෙනෙන්නේ මේ ලෝකයේ නිස්සාරත්වය. මුළු මහත් සලායතනයෙන්ම ගොඩනැගෙන දේවල් ඒවායේ 'නිෂ්පාදන' වශයෙන් සැලකුවොත් - වෙනින් වචන වලින් ප්‍රකාශ කළොත් දිට්ඨ සුත මූත වික්ඛාණ - ඒ වචන හතරට ගන්න පුළුවන් මේ සලායතනයෙන් නිෂ්පාදනය වන දේවල්. දිට්ඨ කියල කියන්නේ දුටු දේවල්, දුටු, ඇසූ, විදි

(මූත කියල කියන්නේ නැහැයෙන් දිවෙන් කයෙන් විදිනු ලබන දේවල්) ඊළඟට - වික්ඛාණ දැනගත් දේවල්. මේ කියාපු මේ දිට්ඨ සුත මූත වික්ඛාණ කියන හතරෙහිම හරයක් නැතිබව, අරටුවක් නැති බව, ඒවා නිස්සාර බව, මේ ද්වයං සුත්‍ර ආශ්‍රයෙන් අපට පැහැදිලි වෙනව. මෙන්න මේ නිසාම මේ සලායතන නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත් තථාගතයන් වහන්සේට එවැනි ඒ සලායතන නිරෝධයක් ගැන කිසිසේත් හිතන්නවත් බැර, හිතන්නත් බයවෙන, ලෝකය සමඟ අදහස් හුවමාරු කර ගැනීමේදී මහ බරපතල ප්‍රශ්නයකට මුහුණ දෙන්න සිද්ධ උනා. ඒ කියන්නේ සලායතන නිරෝධයෙන් ලෝක නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්තු නිපපඤ්ච තත්ත්වයට පත්වුණු තථාගතයන් වහන්සේට ලෝකය, සමඟ අදහස් හුවමාරු කර ගැනීමේදී ඇත්ත මොකක්ද බොරුව මොකක්ද කියන වචන පිළිබඳව එහෙම මහත් ගැටලුවකට මුහුණපාන්න සිද්ධ උනා. ඒක ප්‍රකාශ කරන ඉතාමත්ම වටිනා ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සූත්‍රයක් තිබෙනව අංගුත්තර නිකායේ වතුකක නිපාතයේ කාලකාරාම සූත්‍රය නමින්.⁴

මේ කාලකාරාම සූත්‍රය බුදුරජාණන් වහන්සේ සාකේත නුවර කාලකාරාමයේදී සංඝයා වහන්සේලාට දේශනා කළ සූත්‍රයක්. මෙන්න මේ විධියටයි ඒ සූත්‍රයේ වැදගත් කොටස සඳහන් වෙන්නේ.

'යං භික්ඛවෙ සද්දෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සබුහමකසස සසසමණා බ්‍රාහමණීයා පජාය සද්දෙවමනුසසාය දිට්ඨං සුතං මූතං විඤ්ඤාතං පතතං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා තමහං ජානාමි. 'යං භික්ඛවෙ සද්දෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සබුහමකසස සසසමණා බ්‍රාහමණීයා පජාය සද්දෙව මනුසසාය දිට්ඨං සුතං මූතං විඤ්ඤාතං පතතං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා තමහං අධහඤ්ඤාසීං තං තථාගතො න උපට්ඨාසි.

යං භික්ඛවෙ සද්දෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සබුහමකසස සසසමණා බ්‍රාහමණීයා පජාය සද්දෙව මනුසසාය දිට්ඨං සුතං මූතං විඤ්ඤාතං පතතං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා තමහං න ජානාමි ච වදෙය්‍යං තං මම අසස මුසා.

යං භික්ඛවෙ සද්දෙවකසස ලොකසස සමාරකසස සබුහමකසස සසසමණා බ්‍රාහමණීයා පජාය සද්දෙව මනුසසාය දිට්ඨං සුතං මූතං විඤ්ඤාතං පතතං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා තමහං ජානාමි ච නව ජානාමි හි වදෙය්‍යං තමපසස තාදීසමෙව. තමහං නෙව ජානාමි න ජානාමිහි වදෙය්‍යං තං මම අසස කලි. ඉති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතො දිට්ඨා දුට්ඨාඛං දිට්ඨං න මඤ්ඤති. අදිට්ඨං න මඤ්ඤති දුට්ඨාඛං න මඤ්ඤති දුට්ඨාරං න මඤ්ඤති. සුතා සොතඛං සුතං න මඤ්ඤති. අසුතං න මඤ්ඤති සොතඛං න මඤ්ඤති සොතාරං න මඤ්ඤති. මුතා මොතඛං මුතං න මඤ්ඤති අමුතං න මඤ්ඤති මොතඛං න මඤ්ඤති මොතාරං න

මඤ්ඤති, විඤ්ඤානා විඤ්ඤානබ්බං විඤ්ඤානං න මඤ්ඤති, අවිඤ්ඤානං න මඤ්ඤති විඤ්ඤානබ්බං න මඤ්ඤති විඤ්ඤානාරං න මඤ්ඤති. ඉති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතො දිට්ඨසුත මුත විඤ්ඤානෙසු ධම්මෙසු තාදී. යෙව තාදී. තමනා ව පන තාදීමනා අඤ්ඤා තාදී උත්තරිතරොවා පණීතරොවා නනවීති වදාමි.

ඊළඟට ගාථා දෙකකුත් සඳහන් වෙනවා:

- යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතංවා - අජේකධාසිතං සචච මුතං පරෙසං
- න තෙසු තාදී සයසංවුතෙසු - සචචං මුසා වා පි පරං උභෙය්‍යං
- එතං ව සලලං පටිකචච දිසවා - අජේකධාසිතා යතට් පජා විසතතා
- ජානාමි පසාමි තථෙව එතං - අජේකධාසිතං නතට් තථාගතානං

බැලුවාම නම් සුත්‍රය කෙටියි, නමුත් මහා ගැඹුරු අර්ථරාශියක් අඩංගුවෙන ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සුත්‍රයක්. මේකේ ඓතිහාසික පසුබිම වශයෙන්, ශාසනික ඉතිහාසය හා සම්බන්ධ කාරණා කීපයක් අපි කෙටියෙන් නමුත් සඳහන් කරමු මේ විචරණයට බහින්න කලින්. මේ කාලකාරාම සුත්‍රය සම්බන්ධයෙන් ඒ සුත්‍රයේ නම් අභවල් තැන මෙන්න මෙහෙම දේශනා කළැයි කියනව මිසක් වැඩි විස්තර නැහැ. නමුත් අටුවා ආදියෙන් අපට ලැබෙන විස්තර අනුව ඒක දේශනා කරන්නට යෙදුනේ අනාපජිණ්ඩික සිටාණන්ගේ දියණියක් වන වුලසුහදා නැමැති ඒ සොවාන් උපාසිකාව විවාහ වෙලා ගිහිවිච තැන. තමාගේ මාමණ්ඩිය වන කාලක සිටුවරයා මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් මුදාගන්නට පුළුවන් උනා ඒ තැනැත්තියට, බුදුරජාණන් වහන්සේ පිහිට කරගෙන. ඊට පස්සේ ඒ කාලක සිටාණන් තමාගේ උයනේ මේ කාලාරාමය තනවලා බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජා කලා. ඒ වගේම ඒ සාකේත නුවරින් අලුතින් පැවිදිවුන සංඝයා වහන්සේල ඒ කාලකාරාමයේ රැස්වෙලා මෙතරම් අවේලකයින්ටලැදිව සිටි කාලක සිටාණන් මිථ්‍යාදෘෂ්ටියෙන් මුදවා ගැනීමට හැකිවුනු ඒ බුද්ධ ඥානය, බුද්ධ ගුණය, ගැන කථා කරමින් ඉන්න අවස්ථාවේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දේශනාව ප්‍රකාශ කළැයි කියල දක්වන්නේ. ඒ වගේම අටුවාව කියන හැටියට මේ දේශනාව කොයිතරම් ගැඹුරුද කියනොත් මේ දේශනාවේ ස්ථාන පහක දී - මේ දේශනාව කරගෙන යද්දි තැන් පහකදීම - මහ පොළව කම්පාවුනා කියල කියනව. ඒ වගේම සුත්‍ර දේශනාව අවසානයේ දී එය අසාගෙන සිටි 500 ක් භික්ෂූන් වහන්සේලා රහත්වුනු බවක් ප්‍රකාශ වෙනව. ඊළඟට ශාසන ඉතිහාසය සම්බන්ධයෙන් කල්පනා කරල බලනකොට ධර්මාශෝක රජුරුවන් ධර්මදූතයන් වහන්සේලා පිටත් කර හරින කොට යෝතක දේශයට වැඩිම කලා මහාරක්ඛික ස්වාමීන් වහන්සේ - යවන දේශය සාමාන්‍යයෙන් සැලකෙන්නේ ග්‍රීසිය හැටියටයි - එකකොට මේ යවන දේශයේ සිටිය ග්‍රීකයින් ඇත අතීතයේ ඉඳලම දාර්ශනික වශයෙන් ලොකු

දියුණුවක් ලබා ගත්තු - මහ දියුණු කළ මොල ඇති අය - ඔවුන්ට පළමුවෙන්ම දේශනාකොට වදාලේ මෙන්න මේ කාලකාරාම සුත්‍රයයි කියල සඳහන් වෙනව. ඒ කාලකාරාම සුත්‍රයෙන් දේශනා කළ බණ අභල යවනයිත්, එහෙම නැත්නම් ග්‍රීකයින්, 37,000 ක් මාගීඵල වලට පැමිණි බවක් ප්‍රකාශ වෙනව.

ඒ වගේම මේ ලංකාවේ බුද්ධශාසනය පිහිටෙවිචට පස්සේ සද්ධානිස්ස රජතුමාගේ කාලයේදී කාල බුද්ධරක්ඛිත ස්වාමීන් වහන්සේ වේනිය පබ්බතයේදී - මිහින්තලේ සැහිරියේදී - කඵචර පෝදා කඵ කිඹිරිගස යටදී මේ කාලකාරාම සුත්‍රයෙන් මුළු තුන් රැයම ධර්ම දේශනා කළ බවත්, ඒ ධර්ම දේශනාව සද්ධානිස්ස රජු අභගෙන සිටිය බවත් ජනප්‍රවාදවල ඒ වගේම වංශකථා වල, අටුවා වල, එහෙමත් සඳහන් වෙනව. ඔන්න ඔය කාරණා වලින් අපට පෙනව එකකොට මේක අතීතයේ ඉඳලම ගැඹුරු ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සුත්‍රයක් හැටියට සැලකුනු බව. ඒ වගේම තැන් පහකදී පොළොව කම්පාවුන බව ඒ අටුවා ප්‍රකාශ කරනව. ඒ ස්ථාන පහත් අපි මේ සුත්‍රයේ අර්ථය කියන අවස්ථාවේදී තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙනව. දැන් ඊළඟට අර සුත්‍රයේ සිංහල අර්ථය ලංකරගන්න බලමු. නමුත් ඒකත් එක්තරා විධියක ගැටලු සහිත තත්ත්වයක්. මක්නිසාද අර බොහෝ ගැඹුරු සුත්‍රවල සිදුවෙන්න වගේ මේ සුත්‍රයෙන් පාඨාන්තර පිළිබඳ සැහෙන ව්‍යාකූල තත්ත්වයක් තිබෙනව. අටුවාවට පවා බොහෝවිට විසඳ ගන්න බැහැ. ඒ වගේම නොයෙකුත් මුද්‍රණවල සංස්කරණ වලත් ගැටළු සහිත තැන්, නොපැහැදිලි තැන්, රාශියක් තිබෙනව, මේ සුත්‍රය සම්බන්ධයෙන්. කෙසේ වෙතත් අර්ථානුකූලවන්ට සැහෙන පමණ පාඨ පිරිසිදු කරගෙන අපි මේක පරිවර්තනය කරන්නට උත්සාහගන්නොත් මෙන්න මේ විධියට ප්‍රකාශ කරන්න පුළුවන්.

'මහණෙනි දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත, ලෝකයා විසින් මහණ බමුණන් සහිත, දෙවි මිනිසුන් සහිත, ප්‍රජාව විසින් යමක් දක්නා ලදද, අසන ලදද, විදින ලදද, දැනගන්නා ලදද, සිතින් ගන්නා ලදද සොයා බලන ලදද, කල්පනා කරන ලදද, ඒ හැම මම දනිමි.' අර පළමුවෙනි පාඨයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ ඒකයි. ලෝකයේ ඇතිතාක් සත්ත්වයින් විසින් 'දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පතනං පරියෙසිතං මනසා' කියන ඒ පද රාශියෙන් හැඳින්වෙන ආකාරයට සලායතනයෙන් යම්තාක් ගතහැකි දැනුම් ඇද්ද, ඒ සියල්ල මම දනිමි කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව.

ඊළඟට දෙවෙනි එකෙන් ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ, 'මහණෙනි දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත මේ ලෝකයා විසින් මහණ, බමුණන් සහිත දෙවි මිනිසුන් සහිත මේ ප්‍රජාව විසින් 'යමක් දක්නා ලදද, අසන ලදද, විදින

ලදද, දැනගන්නා ලදද, සොයා බලන ලදද, කල්පනා කරන ලදද, ඒ සියල්ල 'තමහං අබ්භිඤ්ඤාසිං' මම විශේෂ වශයෙන් දැනගනිමි. කියන එකයි. 'අභිජානාති' කියන වචනයයි. 'අභි' කියන උපසර්ග පදය මෙතෙක් එකතු වීමයි වෙනස තියෙන්නේ. එය, මම දන්නව පමණක් නොවෙයි වෙසෙසා දනිමි, විශිෂ්ට වශයෙන් දැනගනිමි. ඒ වගේම 'තං තථාගතස්ස විදිතං' එය තථාගතවරයා විසින් තේරුම් ගෙන තිබේ. විදිතං කියල කියන්නේ ඒක දැනගෙන තිබෙනව, තේරුම්ගෙන තිබෙනව. 'තං තථාගතො න උපට්ඨාසි' නමුත් තථාගත තෙම - මේ 'න උපට්ඨාසි' කියල කියන්නේ - ඒ දැනුමෙහි එල්බ ගත්තේ නැහැ. ඒ දැනුම අල්ල ගත්තේ නැහැ. එහෙම නැත්තම් ඒ දැනුමට සමීපව සිටියේ නැහැ. මේ කාලේ දාර්ශනික ව්‍යවහාරය අනුව, ඒ දැනුම පිළිබඳව 'ස්ථාවරයක්' ගත්තේ නෑ. ඒ කියන්නේ ඒවයි එල්බ ගත්තේ නෑ කියන එකයි. පැලපදියම් උනේ නෑ. 'තථාගතො න උපට්ඨාසි'. ඊළඟට අර කියපු අර සියල්ලම 'මම නොදනිමි' කියල ප්‍රකාශ කළොත් ඒක මගේ බොරුවක් වනු ඇත. 'තං මම අස්ස මුසා' - බැලූ බැල්මට ප්‍රභේලිකා ගොඩක් වගෙයි මේ මුළු සූත්‍රයම. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව - 'මම එය දනිමි සහ නොදනිමි' කියල ඒ දෙකම කිව්වොත් ඒකත් අර වගේම බොරුවක් වෙනව. ඒ වගේම මම ප්‍රකාශ කළොත් 'මම ඒව දන්නෙත් නැහැ. නොදන්නෙත් නැහැ කියල' ඒකත් මගේ දෝෂයක් වෙනව. 'තං මම අස්ස කලි'. ඊළඟට 'ඉති බො භික්ඛවේ' මෙසේ මහණෙනි තථාගතො දිට්ඨා දට්ඨබ්බං දිට්ඨං න මඤ්ඤති' දිට්ඨ කියල කියන්නේ, දැන් දිට්ඨ සුත මුත ආදිය බොහෝ අවස්ථාවල අපට හමුවෙල තියෙනව මය බාහිය සූත්‍රයේ එහෙම. දිට්ඨො දිට්ඨමත්තං හවිස්සති, සුතෙ සුත මත්තං හවිස්සති' ආදී වශයෙන්. අපි කලින් අවස්ථාවක විග්‍රහ කළා ඒවා. ඒකට සමහරවිට සිංහල වචනයක් පවා සොයන්න අමාරුයි. අර ආත්මවාදය ඉවත් කරල 'දුට්ඨව' 'දුට්ඨ දෙය' කියල කිව්ව හැටියේ ඒකට අනුවෙන ස්වභාවයක් තියෙනව. 'දිට්ඨ' කියල කියන එක සාමාන්‍යයෙන් දුට්ඨදෙය කියලයි ව්‍යවහාර කරන්නේ. නමුත් ඊටත් වඩා මෙතන ප්‍රාථමික අර්ථයක් යෙදෙන්නේ. 'දිට්ඨා දට්ඨබ්බං දිට්ඨං න මඤ්ඤති' - මෙතන කියවෙන්නේ ඒ දැකීම මාත්‍රය ඇත්ත වශයෙන් අර දිට්ඨො දිට්ඨමත්තං කියන අදහසයි මෙතන ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ. 'දිට්ඨා දට්ඨබ්බං දිට්ඨං න මඤ්ඤති' තථාගත තෙම එය හුදු 'දිට්ඨයක්' මිසක් දැකිය යුත්තක් හැටියට මඤ්ඤනා කරන්නේ නැහැ. සිතන්නේ නැහැ. මේ මඤ්ඤනා කියන වචනයත් අපට අර බාහිය, මූලපරියාය ආදී සූත්‍ර වලින් හුරුපුරුදු වචනයක්. තණ්හා මාන දිට්ඨී වශයෙන් අර සකකාය දිට්ඨිය අනුව මඤ්ඤනා කරන්නේ නැහැ. එතකොට හුදු දැකීම මාත්‍රයෙන් වෙන්වූ දැකිය යුතු දැකීමක් ඇතැයි තථාගතයන් වහන්සේ නොහඟියි. ඒ වගේම අදිට්ඨං න මඤ්ඤති - නුදුටුවක් ලෙස ද

නොහඟියි. ඊළඟට, දට්ඨබ්බං න මඤ්ඤති දැකිය යුතු යයි නොහඟියි, දැකිය යුත්තකැයි නොහඟියි. දට්ඨාරං න මඤ්ඤති - දකින්නෙක් ඇතැයි නොහඟියි. දකින කෙනෙක් ඉන්නව කියලත් මඤ්ඤනා කරන්නේ නැහැ. ඒ වගේම සුතයක් පිළිබඳව - ඇහුදේ පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරනව. 'සුතා සොතබ්බං සුතං න මඤ්ඤති' හුදු ඇසීම මාත්‍රය මිසක් ඇසියයුතු ඇසුමක් ඇතැයි තථාගතයන් වහන්සේ නොහඟියි. 'අසුතං න මඤ්ඤති' නොඇසු හැටියටත් - 'ඒක මං ඇහුවේ නැහැ' කියල කියන්නේ නැහැ. අර ප්‍රඥාව නිසා ඒක මට ඇහුනේ නැහැ කියලත් කියන්න බැර තත්ත්වයක් තියෙනව. නොඇසුව හැටියටත් නොහඟියි. 'සොතබ්බං න මඤ්ඤති' ඇසිය යුත්තකැයි නොහඟියි. 'සොතාරං න මඤ්ඤති' අසන්නෙකු ඇතැයි ද නොහඟියි. ඒ විධියටම මුතය ගැන. මුත කියල කියන්නේ නැහැයෙන් දිවෙත් කයෙන් ගන්න ඒ අරමුණු - 'මුතා මොතබ්බං මුතං න මඤ්ඤති' ඒ විධියේ දැනුනු දේවල්, එහෙම නැත්තම් විදි දේවල් පිළිබඳව කියනවනම් ඒ වින්දනයෙන් තොර විදිය යුතු විදීමක් ඇතැයි නොහඟියි. 'අමුතං න මඤ්ඤති' ඒ වගේම නොවිදි බවක් ද නොහඟියි. 'මොතබ්බං න මඤ්ඤති' විදිය යුත්තක් හැටියටද නොහඟියි. 'මොතාරං න මඤ්ඤති' විදින කෙනෙක් ගැනද නොහඟියි. ඒ වගේම 'විඤ්ඤාතා විඤ්ඤාතබ්බං විඤ්ඤාතං න මඤ්ඤති' දැන ගැනීමෙන් තොර දැනගත යුතු දැනුමක් ඇතැයි ද නොහඟියි. දැන නොගත් බවක් ද නොහඟියි. දැනගත යුත්තකැයිද නොහඟියි. දැනගන්න කෙනෙක් පිළිබඳවද මඤ්ඤනාවක් ඇතිකර නොගනී. කියල මය විධියට ප්‍රකාශ කරල, ඊළඟට ඉති බො භික්ඛවේ තථාගතො දිට්ඨ සුත මුත විඤ්ඤාතබ්බෙසු ධමමෙසු තාදී යෙව තාදී'. මෙසේ මහණෙනි, තථාගත තෙම දිට්ඨ සුත මුත විඤ්ඤාත ආදිය පිළිබඳව තාදී සේක්ම තාදීය. මේ 'තාදී' කියන වචනයත් අපි පසුගිය දේශනා ගණනාවකම ප්‍රකාශ කළා. අපි සිංහල වචනයක් ඒකට පහසුව තකා පාවිච්චි කරනව. - ඒ 'එහෙවු බව' එහෙම නැත්තම් එසේ වූ ස්වභාවය. ඒ තාදී ගුණය රහතන්වහන්සේ පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරනව අෂ්ට ලෝක ධර්මයෙන් කම්පා නොවන ස්ථිරසාර බව ආදී ඒ ගුණ සමුදාය, නමුත් ඒකට ප්‍රධාන හේතුව මොකක්ද, 'අතමමයතාව'. ඒ එකක්වත් අල්ලා නොගැනීම නිසා. මේක මගේය කියල අල්ලා නොගැනීම නිසයි අර තාදී බව ලැබෙන්නේ. ඒකයි වෙනස තිබෙන්නේ. එතකොට තාදී සේක්ම තාදීය. මේ දිට්ඨ සුත මුත විඤ්ඤාත පිළිබඳව - තථාගතයන් වහන්සේ මේ හැම එකක්ම පිළිබඳවම - තාදී ගුණයෙන් යුක්තය. තාදී සේක්ම තාදීය. 'තභ්‍යාව පන තාදීමහා' ඒ තාදී සුද්ගලයාට වඩා උත්තරීතර වූ ප්‍රණීතතර වූ තාදී කෙනෙක් නැතැයි කියමි, කියල එහෙම ප්‍රකාශ කරල ඊළඟට ගාථා දෙකක් වදාරනවා.

'යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා - අපේකධාසිතං සචචමුතං පරෙසං
න තෙසු තාදී සයසංචුතෙසු - සචචං මුසා වාපි පරං දුභෙයසං'

අන්‍යයන් විසින් දකින ලද, අසන ලද, විදින ලද, 'අජේකධාසිතං සච්ච මුක්ඛං' ඒ වගේම එල්බ ගන්නා ලද, සත්‍යයැයි හඟිනා ලද, යමක් වේද, ඒ කිසිවක් පිළිබඳව 'න තෙසු තාදී සයසංචුතෙසු' ඒ ඔවුනොවුන්ගේ දෘෂ්ටි වල කොටුවූ ඒ දෘෂ්ටි වාද පිළිබඳව තථාගතයන් වහන්සේ 'සච්චං මුසා වාපි පරං දහෙයාං' අනෙකා සත්‍යය කියනවා කියා හෝ බොරුව කියනවා කියා හෝ මම නොදරමි.'

තථාගතයන් වහන්සේ ඒක ඒකාන්ත සත්‍යයක් හෝ ඒකාන්ත මුසාවක් වශයෙන් හෝ ප්‍රකාශ කරන්නේ නැත. මක් නිසාද, 'එතඤ්ඤ සලලං පටිකච්ච දිස්වා - අජේකධාසිතා යනට් පජා විසතතා' ලෝකයේ සත්ත්වයා ඇමිණි සිටින, ඇලි සිටින, මේ උල - මේ දෘෂ්ටි උල - අර අන්තගාමී දෘෂ්ටි උල - කලින්ම දැකල 'ජානාමි පසාමි තථෙව එතං - අජේකධාසිතං නත්ථි තථාගතානං' මම දනිමි, මම දකිමි, එය එසේම යැයි යන දෘෂ්ටි වශයෙන් එල්බ ගෙන ප්‍රකාශ කරන අදහසක් තථාගතවරයා තුළ නැත. 'අජේකධාසිතං නත්ථි තථාගතානං' දෘෂ්ටි වශයෙන් ගත්තු යමක් තථාගතයන් වහන්සේ තුළ නැත.

දැන් එකකොට මේක තව අපට පිරිසිදු කර ගන්න සිද්ධ වෙනව, මේ සූත්‍රයේ මූලික සැකිල්ල විතරයි ඇත්ත වශයෙන් අපි දුන්නේ. යම්කිසි පරිවර්තනයක් මේකට පළමුවෙන් ආධාර කරගත යුතු නිසා. නමුත් මේක ඇතුළේ තිබෙන පද සමූහය තුළ අර්ථ රාශියක් ගැබ්වෙල තියෙනව. මූලිකව අපට හිතා ගන්න පුළුවනි. දැන් මෙතැනින් ප්‍රකාශ කරන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන්ම මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයින්, එහෙම නැත්නම් අප කියන්නේ අන්තගාමී දෘෂ්ටිකයින්, අර අන්‍යදෘෂ්ටික නිර්වචකයින්, එහෙම නැත්නම් ශාස්ථික උචෙඡද දෘෂ්ටිවාදීන්, ගන්නා විධියේ ආකල්පයක් නොවෙයි තථාගතයන් වහන්සේ තුළ තිබෙන්නේ. ඊට වඩා එහෙම පිටින්ම වෙනස් ආකල්පයක්.

ඒක අපට හෙළිවෙනව මේ සූත්‍රයේ අර ප්‍රභේදිකා විධියේ මුල්කොටසින්. තථාගතයන් වහන්සේ ලොකු ප්‍රභේදිකාවකට මුහුණ දීපු ආකාරයයි මුල් පද වලින් ප්‍රකාශ වෙන්නේ. මක්නිසාද, දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත මේ ලෝකයා විසින් දෙවි මිනිසුන් සහිත ප්‍රජාව විසින්, දකින ලද, අසන ලද, විදින ලද, කල්පනා කරල ලද, සිතින් සොයා බලන ලද, යමක් වේද, ඒ සියල්ල මම දනිමි කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉස්සෙල්ලා ප්‍රකාශ කරනව. ඊළඟට දෙවෙනි වර ප්‍රකාශ කරනව ඒ සියල්ල මම 'අඛඤ්ඤාසිං' -එපමණක් නොවෙයි ඒ සියල්ල මම තේරුම් ගත්තය කියලත් ප්‍රකාශ කරනව. නමුත් තේරුම් ගත්තට මොකද ඒ දිට්ඨ සුභ මුඛ ආදිය පිළිබඳව දැඩිව ගැනීමක් තථාගතයන් වහන්සේ තුළ නැහැ.

යම්කිසි කෙනෙක් යම්කිසි දෙයක්, අර දෘෂ්ටි වාදීන් ප්‍රකාශ කරන අන්දමට, සම්පූර්ණයෙන් තේරුම් ගත්ත නම්, එහි එල්බ ගත යුතුව තිබෙනව. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ මෙනත 'න උපට්ඨාසි' කියල ප්‍රකාශ කරනව. මෙනතම ලොකු ගැටළුවක්, ඒ වගේම මේ දේශනාව තුළින්ම අපට ජේනව කලින් සාකච්ඡා කළ අව්‍යාකත වතථු පිළිබඳ ප්‍රශ්න. ඒ ප්‍රශ්න වලට තරමක සමානත්වයක් මෙනත තියෙනව. අව්‍යාකත වතථු නමින් අපි කලින් සාකච්ඡා කළ, 'හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො පරමමරණා, හොතිව න හොතිව තථාගතො පරමමරණා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා කියල වතුණකොටික - සතර කොන් තකී න්‍යායයක් තිබෙනව. ඒ තකී න්‍යායයට තරමක සමානත්වයක් මේ සූත්‍රයේ තිබෙනව. නමුත් මෙනත අමුත්ත තියෙන්නේ අර මුල් කොටසේ. සාමාන්‍යයෙන් වතුණකොටික තර්කයක, සතරකොන් තර්කයක, මුල් විකල්පය ප්‍රතික්ෂේප කෙරෙනව. මුල් විකල්පය 'හොති තථාගතො පරමමරණා' ඊළඟට 'න හොති තථාගතො පරමමරණා'. ඒ විධියේ එකක්වත් පිළිගන්න බැර විධියේ තත්ත්වයක් ප්‍රකාශ කරනව. නමුත් මෙතෙක්දී පළමුවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ ඒ සියල්ල මම දනිමි. ඊළඟට එය වඩා විශේෂ වශයෙන් දැන ගනිමි. නමුත්, ඒ තේරුම් ගත්ත නිසාම ඒව පිළිබඳව දෘෂ්ටිග්‍රහයෙන් ගන්නේ නැහැ. මෙන්ත මෙනත ලොකු ගැටළුවක් තියෙනව. මෙතෙක්දී අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ අර මූල පරියාය සූත්‍රයේ - අපි කලින් අවසථාවක විග්‍රහකළ මූල පරියාය සූත්‍රයේ - දැනීම මට්ටම් දෙකක් සඳහන් කරල තියෙනව. 'සඤ්ජානාති, අභිජානාති' කියල. ඒකට නිදසුනක් කියනවනම් 'අසුභවා පුටුප්පනො පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජානාති, පඨවිං පඨවිතො සඤ්ඤවා, පඨවිං මඤ්ඤති. පඨවියා මඤ්ඤති. පඨවිං මෙති මඤ්ඤති. පඨවිං අභිනඤ්ඤති, අග්‍රභවත් පෘථග්ජනය පඨවිය පිළිබඳව සඤ්ඤා වශයෙනුයි දැන ගන්නේ - 'සඤ්ජානාති' ඒකත් එක්තරා දැනගැනීමක් තමයි. දැනීම මට්ටම් වලින් ඉතාම පහත්ම එක තමයි මේ සංඥා වලින් දැන ගන්න එක. එවිවරයි තියෙන්නේ අග්‍රභවත් පෘථග්ජනයට. එහෙම සංඥාවෙන් දැනගත්තට පස්සේ ඒ තැනැත්ත මොකද කරන්නේ. පඨවිය පඨවියමයි කියල හිතාගෙන පඨවිය ඇත්ත වශයෙන්ම තියෙන දෙයක් හැටියට මඤ්ඤනා කරනව තණ්හා, මාන, දිට්ඨි වශයෙන්. 'පඨවියා මඤ්ඤති.' ඊළඟට අර ව්‍යාකරණ රටාව අනුව 'පඨවියෙති' යයි හඟියි, 'පඨවියෙන්' යයි හඟියි, 'පඨවිය මගේ' යයි හඟියි, පඨවිය පිළිබඳව අභිනන්දනය ඇතිකර ගනියි. අන්ත ඒක එක්තරා පහළ දැනීම මට්ටමක්. ඊළඟට තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳව මූල පරියාය සූත්‍රයේ ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ 'පඨවිං පඨවිතො අභිජානාති පඨවිං පඨවිතො අභිඤ්ඤාය පඨවිං න මඤ්ඤති පඨවියා න මඤ්ඤති, පඨවිතො න මඤ්ඤති පඨවිං

මෙහි න මඤ්ඤානි, පඨවිං නාභිනඤ්ඤානි. අර අභිජානාති කියන පදයෙන් කියවෙන විධියේ පිළිබඳව ඤාණයකින් අවබෝධ කරගත් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ පඨවිය පිළිබඳව මඤ්ඤානාවක් ඇතිකර ගන්න නැහැ. ඒ වගේම අර ව්‍යාකරණ රටාවට වහල්ව 'පඨවියෙහි' 'පඨවියෙන්' ආදී වශයෙන් හිතන්නේ නැහැ. ඔය වෙනසයි මෙතනත් දක්වල තියෙන්නේ. තථාගතයන් වහන්සේ ඉස්සෙල්ල ප්‍රකාශ කරනව 'මම ඒව දන්නව,' මම ඒව දන්නව පමණක් නොවේ, මම ඒව හොඳටම තේරුම් ගත්ත. මම ඒව හොඳටම තේරුම්ගත්ත නිසාම මම ඒවාට හේතු වෙන්නේ නැහැ. ඒව පිළිබඳව ස්ථාවරයක් ගන්නේ නැහැ. අන්න ඒ විධියටයි අපට ගන්න තියෙන්නේ මුල් කොටස. මේක මහ ගැටළු විදියටයි, තේරුම් ගන්න බැරි විධියටයි පෙන්නුම් කරල තියෙන්නේ මේ සූත්‍රයේ.

එතකොට අන්න ඒ විධියේ තත්ත්වයක් නිසාම තමයි දෙවනුව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ යම්කිසි විධියකින් මම කිව්වොත් මේ ලෝකයා විසින් දක්නා ලද අසන ලද මේ සියල්ලම නොදනිමි කියල ඒක මගේ බොරුවක් වනු ඇත. එතකොට නොදනිමි කියලත් කියන්න බැහැ. තථාගතයන් වහන්සේ මේව දෘෂ්ටි වශයෙන් අල්ල ගන්නේ නැත්තේ මේව නොදන්න නිසාද කියල කෙනෙක් ඇහුවොත් ඒකටත් ඔව්ස කියල කියන්න බැහැ. අන්න ඒ විධියේ තත්ත්වයක් තියෙන්නේ. ඇත්ත වශයෙන්ම **ඒව තේරුම් ගත්තු නිසාමයි.** ඒව අල්ල ගන්නේ නැත්තේ. ඒකයි එය නොදනිමි කියලත් තථාගතයන් වහන්සේට කියන්න බැරි. ලෝකයා අසන ප්‍රශ්නයට ඒ විධියේ පිළිතුරු දෙන්න බැරි. නමුත් ලෝකයා කල්පනා කරන්නේ ඒව දන්නව නම් ඒව අල්ල ගන්න ඕනෙයි කියල. ඒව පිළිබඳව දෘෂ්ටිග්‍රාහයෙන් ගතයුතුය කියන එකයි ලෝකයාගේ අදහස. ඒ වගේම 'තමහං ජානාමි ච න ජානාමි' මම ඒව දන්නව සහ නොදන්නව කියල කීවොත් ඒකත් අර වගේම බොරුවක් වෙනව. ඊළඟට 'නෙව ජානාමි න න ජානාමි.' 'දන්නෙත් නැත නොදන්නෙත් නැත'. කිව්වොත් ඒකත් අර වගේම දෝෂයක් වෙනව. ඔන්න ඔය විධියටයි මුල් කොටස අපට තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

අටුවාවේ දක්වනව ඇත්ත වශයෙන්ම පොළොව කම්පාවුනා කියල. අවස්ථා පහක් එතන දක්වනව. බුදුරජාණන් වහන්සේ 'ජානාමි, අබහඤ්ඤාසිං, විදිතං' යන පද තුනෙන් දක්වන තමන්ගේ ඒ බුද්ධඥානයෙන් ඒව සියල්ල අවබෝධ කරගත්තු බව ප්‍රකාශ කරන පද තුනට අටුවාව සඳහන් කරනව ඒක 'සබ්බඤ්ඤානභූමිය ය' කියල. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සඵඤ්ඤාඥානය ප්‍රකාශ කෙරෙන කොටසයි, 'සබ්බඤ්ඤානභූමි' කියල කිව්වේ. දනිමි, වෙසෙසා දනිමි ඒවා තේරුම් ගන්නා ලදී, කියන පද තුන

සබ්බඤ්ඤානභූමි නමින් අටුවාවේ පෙන්නුම් කරනව. ඒ කොටස ප්‍රකාශ කරල ඉවරවෙනකොටමත් පොළව කම්පා උනා කියල දක්වනව.

ඊළඟට 'න උපට්ඨාසි' කියන එක අටුවාවේ තෝරන්නේ 'බිණාසව භූමි' හැටියට. ඒව දෘෂ්ටි ග්‍රාහයෙන් අල්ල ගන්නේ නැත්තේ මක්නිසාද, තථාගතයන් වහන්සේට ආශ්‍රවයන් නැති නිසයි. තණ්හා, මාන, දිට්ඨි වශයෙන් ඒව අල්ල ගන්නේ නැහැ. ඒක ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ 'න උපට්ඨාසි' කියන පදයෙන්. දිට්ඨි සුභ මුඛ ආදිය පිළිබඳව ස්ථාවරයක් ගන්නේ නැහැ. ඒවට හේතු වෙන්නේ නැහැ. එල්බ ගන්නේ නැහැ කියන එකයි.....

අධෝලිපි

1. සං.නි. IV බු.ප. 16-148
2. සං.නි. III බු.ප. 15-266 පිට
3. අං.නි. I බු.ප. 18-18 පිටුව.
4. අං.නි. II බු.ප. 19-50 පිටුව.

